

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»
(частина 1)**

**Харків
2024**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

**ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З ОBOB'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»
(частина 1)**

для студентів 2 курсу денної форми навчання
(першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»
освітньо-професійної програми «Право»)

*Затверджено на засіданні кафедри цивільного права
02 вересня 2024 р., протокол № 1*

**Харків
2024**

Навчально-методичний посібник для практичних занять і самостійної роботи студентів з обов'язкової навчальної дисципліни «Цивільне право» (частина 1) для студентів 2 курсу денної форми навчання (першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» освітньо-професійної програми «Право») / уклад. : І. В. Спасибо-Фатеева, Л. М. Баранова та ін. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2024. 145 с.

Укладачі: Л. М. Баранова (теми 14, 23, 24);
О. О. Біляєв (тема 28);
В. І. Борисова (тема 1);
С.О. Глотов (тема 27);
Л. М. Долгополова (тема 2);
А. Г. Донець (тема 5);
Т. В. Дуденко (тема 6, у співавтор.);
Р. М. Замуравкіна (тема 19, у співавтор.);
А. М. Ісаєв (тема 18);
С. В. Казанцев (тема 17);
Б. П. Карнаух (тема 15);
Н. В. Коробцова (тема 10);
І. М. Маліновська (тема 29);
О. П. Печений (теми 21, 22);
І. Й. Пучковська (тема 3);
І. В. Спасибо-Фатеева (теми 7, 16, 20, теми 9, 19, у співавтор.);
О. А. Сурженко (тема 12);
Р. І. Таш'ян (тема 8);
Г. О. Уразова (тема 6, у співавтор.);
М. В. Ус (тема 13);
Н. Ю. Філатова-Білоус (тема 11);
Ю. Є. Ходико (тема 9, у співавтор.);
В. П. Янишен (тема 4);
Н. Є. Яркіна (тема 25, 26).

ЗМІСТ

Вступ.....	6
Загальний розрахунок годин лекцій, практичних занять, самостійної роботи.....	8
Програма навчальної дисципліни «Цивільне право України» (витяг).....	10
Список літератури, нормативно-правових актів та інтернет-ресурсів до всіх тем.....	19
Завдання до практичних занять та самостійної роботи.....	20
Тема 1. Цивільне право - галузь приватного права.....	20
Тема 2. Джерела цивільного права.....	21
Тема 3. Загальна характеристика цивільного права зарубіжних країн.....	25
Тема 4. Наука цивільного права і цивільне право як навчальна дисципліна.....	26
Тема 5. Поняття, зміст та види цивільних правовідносин.....	27
Тема 6. Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин.....	28
Тема 7. Юридична особа як суб'єкт цивільних правовідносин.....	35
Тема 8. Держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних відносин.....	43
Тема 9. Об'єкти цивільних прав.....	44
Тема 10. Особисті немайнові права.....	50
Тема 11. Правочини.....	53
Тема 12. Представництво.....	60
Тема 13. Здійснення суб'єктивних цивільних прав і виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав (інтересів).....	65
Тема 14. Цивільно-правова відповідальність.....	71
Тема 15. Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність.....	76
Тема 16. Загальна характеристика речового права та права власності.....	81
Тема 17. Набуття та припинення права власності.....	86
Тема 18. Право спільної власності.....	90
Тема 19. Захист права власності.....	94
Тема 20. Речові права на чуже майно.....	98
Тема 21. Загальні положення про спадкування.....	99
Тема 22. Спадкування за заповітом та за законом.....	103
Тема 23. Здійснення спадкових прав.....	108
Тема 24. Спадковий договір.....	113
Тема 25. Загальна характеристика права інтелектуальної власності.....	114
Тема 26. Авторське право та суміжні права.....	116
Тема 27. Патентне право.....	121
Тема 28. Інститут засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.....	125

Тема 29. Інші види прав інтелектуальної власності.....	130
Поточний контроль знань студентів.....	132
Критерії оцінювання знань та умінь студентів	133
Програмні запитання з навчальної дисципліни «Цивільне право» (частина 1).....	140

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Цивільне право України» (частина 1) є обов'язковою, а її викладання передбачає висвітлення питань, що стосуються положень Книг 1-4, 6 Цивільного кодексу України.

Завданням навчальної дисципліни є:

- опанування студентами необхідними теоретичними положеннями, що вироблені цивілістичною думкою;
- освоєння нормативного матеріалу, закріпленого системою цивільного законодавства України;
- ознайомлення з судовою та іншою практикою застосування норм цивільного законодавства.

Навчальна дисципліна «Цивільне право України» (частина 1) передбачає вивчення питань про предмет і метод цивільного права, його систему і джерела; загальних положень цивільного права, зокрема положень про цивільні правовідносини, фізичних і юридичних осіб та інших учасників цивільних відносин, об'єкти цивільних прав, правочини, відносини представництва, строки та терміни, здійснення та захист цивільних прав, виконання цивільних обов'язків, цивільно-правову відповідальність, а також засвоєння положень таких підгалузей як речове право, право інтелектуальної власності, спадкове право.

Опанування студентами вищенаведеними питаннями повинно мати за мету засвоєння основних правових категорій і інститутів першої частини цивільного права, формування правового мислення, вироблення вмінь тлумачити і аналізувати норми цивільного законодавства, набуття навичок практичного застосування теоретичних знань та цивільно-правових норм до конкретних відносин.

При вивченні цивільного права застосовуються наступні форми навчальної роботи: лекції, практичні заняття, колоквиуми, ділові ігри, консультації; індивідуальні навчально-дослідні завдання; самостійна робота студентів. Методичне забезпечення форм навчальної роботи здійснюється програмою навчальної дисципліни «Цивільне право України», завданнями до практичних занять, переліком питань для самостійної роботи, завданнями для індивідуальної роботи студентів, тестовими завданнями.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Цивільне право України» (частина 1) студенти повинні:

- знати стан основних проблем науки цивільного права;
- вільно орієнтуватися в системі цивільного законодавства та судовій практиці з цивільних справах;
- вміти правильно тлумачити та застосовувати норми цивільного права; грамотно проводити юридичний аналіз обставин, що склалися у конкретних відносинах; самостійно працювати з учбовими та науковими джерелами; використовувати здобутки науки цивільного права для вирішення

казусів, обґрунтовано і мотивовано приймати рішення по завданнях та належно їх оформлювати.

Самостійна робота – вид позааудиторної роботи навчального характеру, яка спрямована на вивчення програмного матеріалу і сприяє поглибленню й розширенню знань студентів. Формами самостійної роботи є: доопрацювання матеріалів лекції, вивчення додаткової літератури, опрацювання нормативно-правових актів, аналіз судової практики до тем, що виносяться на практичні заняття, а також і з тих питань, які підлягають самостійному опрацюванню.

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного контролю (ПК) і підсумкового контролю знань (ПКЗ). Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять (колоквіумів). Форма проведення поточного контролю під час навчальних занять і система оцінювання рівня знань визначаються кафедрою, з урахуванням вимог, встановлених Положенням про моніторинг знань студентів, затвердженим наказом ректора. Підсумковою формою контролю знань студентів є іспит, який має на меті перевірку рівня засвоєння теоретичних знань, вміння їх застосування при вирішенні конкретних практичних завдань.

**ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ЛЕКЦІЙ,
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

№ з/п	Тема	Всього годин	У тому числі		
			лекції	практичні заняття	самостійна робота
I СЕМЕСТР					
1	Цивільне право - галузь приватного права	8	2	2	4
2	Джерела цивільного права	6	-	2	4
3	Загальна характеристика цивільного права зарубіжних країн	4	-	-	4
4	Наука цивільного права і цивільне право як навчальна дисципліна	4	-	-	4
5	Поняття, зміст та види цивільних правовідносин	4	-	-	4
6	Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин	12	4	4	4
7	Юридична особа як суб'єкт цивільних правовідносин	12	4	4	4
8	Держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних відносин	4	-	-	4
9	Об'єкти цивільних прав	12	4	4	4
10	Особисті немайнові права	4	-	-	4
11	Правочини	12	4	4	4
12	Представництво. Довіреність	8	2	2	4
Разом за I семестр		90	20	22	48

II СЕМЕСТР					
14	Здійснення суб'єктивних цивільних прав і виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав	6	2	2	2
15	Цивільно-правова відповідальність	6	2	2	2
16	Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність	6	2	2	2
17	Загальна характеристика речового права та права власності	6	2	2	2
18	Набуття та припинення права власності	6	2	2	2
19	Право спільної власності	6	2	2	2
20	Захист права власності	6	2	2	2
21	Речові права на чуже майно	4	-	-	4
22	Загальні положення про спадкування	6	2	2	2
23	Спадкування за заповітом та за законом	6	2	2	2
24	Здійснення спадкових прав	6	-	2	4
25	Спадковий договір	4	-	-	4
26	Загальна характеристика права інтелектуальної власності	6	2	2	2
27	Авторське право та суміжні права. Патентне право	6	2	2	2
28	Інститут засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг	6	-	2	4
29	Інші види прав інтелектуальної власності	4	-	-	4
Разом за II семестр		90	22	26	42
Разом за рік		180	42	48	90

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»
(витяг)**

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

1. Цивільне право - галузь приватного права

Об'єктивність поділу права на приватне і публічне. Поняття цивільного права як приватного права. Предмет та метод цивільного права. Функції цивільного права. Принципи цивільного права. Система цивільного права.

2. Джерела цивільного права

Поняття та види джерел цивільного права. Поняття та види актів цивільного законодавства. Конституція України як основа цивільного законодавства. Цивільний кодекс України як основний акт цивільного законодавства. Закони України як акти цивільного законодавства України. Регулювання цивільних відносин актами Президента України. Постанови Кабінету Міністрів України як акти цивільного законодавства. Особливості актів інших органів державної влади України, органів влади Автономної Республіки Крим, що регулюють цивільні відносини. Забезпечення верховенства норм Цивільного кодексу України. Цивільно-правовий договір як джерело цивільного права. Акти цивільного законодавства і цивільно-правовий договір. Міжнародні договори як джерела цивільного права. Звичаї як джерела цивільного права. Дія актів цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб. Аналогія закону та аналогія права. Тлумачення цивільно-правових норм. Застосування Цивільного кодексу України до врегулювання відносин у сферах господарювання, використання природних ресурсів, охорони довкілля, а також до трудових та сімейних відносин.

**3. Загальна характеристика цивільного права
зарубіжних країн**

Основні цивільно-правові системи світу. Романо-германська (континентальна) цивільно-правова система. Англо-американська цивільно-правова система. Інші цивільно-правові системи світу.

**4. Наука цивільного права і цивільне право
як навчальна дисципліна**

Поняття, предмет та методи цивільного права як науки. Цивільне право як навчальна дисципліна.

II. ЦИВІЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

5. Поняття, зміст та види цивільних правовідносин

Поняття цивільного правовідношення. Елементи цивільного правовідношення. Суб'єкти цивільних правовідносин. Об'єкти цивільних правовідносин. Зміст цивільних правовідносин. Поняття та зміст суб'єктивних прав та обов'язків. Види цивільних правовідносин. Речові, зобов'язальні та корпоративні правовідносини. Абсолютні та відносні правовідносини. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин. Юридичні факти. Дії та події. Юридичні (фактичні) склади.

6. Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин

Поняття фізичної особи. Цивільна правоздатність фізичної особи. Виникнення і припинення цивільної правоздатності фізичної особи. Обсяг цивільної правоздатності фізичної особи. Нікчемність правочинів та недійсність актів, що обмежують можливість фізичної особи мати не заборонені законом цивільні права та обов'язки. Співвідношення цивільної правоздатності та суб'єктивного цивільного права. Цивільна дієздатність фізичної особи та її обсяг. Повна, часткова та неповна цивільна дієздатність фізичної особи. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною. Опіка та піклування.

Місце проживання фізичної особи та його цивільно-правове значення. Підстави, порядок та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою. Акти цивільного стану.

Фізична особа – підприємець. Принципи та умови здійснення підприємницької діяльності фізичною особою. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи-підприємця. Управління майном, що використовується для підприємницької діяльності органом опіки та піклування. Банкрутство фізичної особи-підприємця.

7. Юридична особа як суб'єкт цивільних правовідносин

Поняття юридичної особи приватного права та її ознаки. Класифікація юридичних осіб.

Створення юридичної особи. Установчі документи юридичних осіб. Державна реєстрація юридичних осіб.

Індивідуалізація юридичної особи. Місцезнаходження юридичної особи. Найменування юридичної особи. Комерційне (фірмове) найменування підприємницьких товариств. Використання юридичними особами торговельних марок та географічних зазначень товарів (продукції), послуг, робіт, які вони випускають, надають, виконують.

Цивільна правоздатність та цивільна дієздатність юридичних осіб.

Органи юридичної особи та їх види.

Організаційно-правові форми юридичних осіб. Товариства та установи. Підприємницькі товариства. Господарське товариство та його види. Повні та командитні товариства. Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю. Акціонерні товариства. Створення господарських товариств однією особою. Виробничий кооператив. Сільськогосподарські кооперативи

та сільськогосподарські кооперативні об'єднання, що діють з метою одержання прибутку. Непідприємницькі товариства та їх види. Правовий статус установ. Філії та представництва юридичної особи.

Корпоративні права.

Припинення юридичних осіб. Припинення юридичної особи шляхом реорганізації (злиття, приєднання, поділ та перетворення). Припинення юридичної особи у формі ліквідації. Добровільний порядок ліквідації юридичної особи. Припинення юридичної особи у формі ліквідації через процедуру банкрутства. Виділ юридичної особи.

8. Держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних відносин

Правові форми участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах. Органи та представники, через яких діють у цивільних відносинах держава, Автономна Республіка Крим та територіальні громади. Відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим та територіальних громад. Розмежування відповідальності за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад та створених ними юридичних осіб.

9. Об'єкти цивільних прав

Поняття та види об'єктів цивільних прав. Матеріальні та нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав. Обороздатність об'єктів цивільних прав. Речі як об'єкти цивільних прав, та їх класифікація. Рухомі та нерухомі речі. Речі, визначені індивідуальними або родовими ознаками. Споживні та неспоживні речі. Подільні та неподільні речі. Складові частини речі та складна річ. Головна річ та її приналежність. Продукція, плоди та доходи. Майно. Майнові права. Підприємство (єдиний майновий комплекс). Гроші. Валютні цінності як об'єкти цивільних правовідносин. Цінні папери та їх ознаки. Групи та види цінних паперів. Пайові, боргові, деривативні, товаророзпорядчі та іпотечні цінні папери. Обороздатність цінних паперів. Цінні папери на пред'явника, іменні та ордерні цінні папери. Порядок передачі прав за цінними паперами. Паперові та електронні цінні папери.

Цифрова річ як об'єкт цивільних прав.

Робота та послуга як об'єкти цивільних правовідносин.

Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав: результати інтелектуальної, творчої діяльності людини, інформація, особисті немайнові блага фізичної особи.

10. Особисті немайнові права

Поняття, ознаки і класифікація особистих немайнових прав. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Особисті немайнові права юридичних осіб. Обмеження особистих немайнових прав. Здійснення та захист особистих немайнових прав.

11. Правочини

Поняття правочину та його ознаки. Види правочинів. Односторонні, двохсторонні та багатосторонні правочини. Оплатні та безоплатні правочини. Каузальні та абстрактні правочини. Умовні правочини та їх види. Фидуціарні правочини. Біржові правочини. Значні правочини.

Умови дійсності правочинів. Законність змісту правочину. Здатність осіб до вчинення правочину. Відповідність волі та волевиявлення. Обов'язкова спрямованість правочину на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним. Форма вчинення правочину, її види. Захист прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей при вчиненні правочину їх батьками (усиновлювачами). Презумпція правомірності правочину.

Місце вчинення правочину. Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину.

Поняття та види недійсних правочинів. Нікчемні та оспорювані правочини. Правові наслідки недійсності правочину. Момент, з якого правочин вважається недійсним. Правові наслідки недійсності окремих частин правочину.

12. Представництво

Поняття та види представництва. Значення інституту представництва. Підстави виникнення представництва та його види. Представництво за законом. Представництво на підставі акту органу юридичної особи. Договірне представництво. Представництво за довіреністю. Комерційне представництво. Передоручення. Повноваження представника. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень.

Поняття і види довіреності. Безвідклична довіреність. Форма та строк довіреності. Довіреність юридичної особи. Припинення представництва за довіреністю. Скасування довіреності. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю.

III. ЗДІЙСНЕННЯ ТА ЗАХИСТ СУБ'ЄКТИВНИХ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

13. Здійснення суб'єктивних цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав та інтересів

Поняття здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. Межі здійснення цивільних прав. Зловживання правом. Виконання цивільних обов'язків. Право на захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом. Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та

органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист суб'єктивних цивільних прав та інтересів. Визнання незаконним правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

14. Цивільно-правова відповідальність

Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності. Види та заходи (форми) цивільно-правової відповідальності. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності. Протиправність діяння. Шкода: майнова (збитки) та моральна (немайнова). Причинний зв'язок між протиправним діянням особи і шкодою. Вина. Цивільно-правова відповідальність незалежно від наявності вини. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

15. Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність

Поняття строку та терміну. Визначення строку та терміну. Види цивільно-правових строків та термінів. Початок перебігу та закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день строку.

Поняття, види та значення позовної давності. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення позовної давності. Початок перебігу, зупинення і переривання позовної давності. Перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду. Застосування позовної давності до додаткових вимог. Наслідки спливу позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

IV. ПРАВО ВЛАСНОСТІ ТА ІНШІ РЕЧОВІ ПРАВА

16. Загальна характеристика речового права та права власності

Загальна характеристика речового права. Види речових прав. Власність і право власності. Поняття права власності в об'єктивному і суб'єктивному розумінні. Суб'єкти права власності. Право власності Українського народу. Публічна і приватна власність. Поняття права приватної власності. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти права приватної власності. Об'єкти права власності. Земля (земельна ділянка) як об'єкт права власності. Самочинне будівництво. Житло як об'єкт права власності. Зміст права власності. Правомочності власника. Обов'язки власника. Загальні засади здійснення права власності. Межі права власності та підстави його обмеження.

17. Набуття та припинення права власності

Поняття і види підстав набуття права власності: первісні та похідні, загальні та спеціальні. Набуття права власності: юридичною особою публічного права; добросовісним набувачем на майно, відчужене особою, яка не мала на це право; на новостворене майно; на перероблену річ; на безхазяйну

річ; на рухому річ, від якої власник відмовився; на знахідку; на бездоглядну домашню тварину; на скарб; шляхом привласнення загальнодоступних дарів природи; за набувальною давністю; в результаті приватизації державного майна та майна, що є в комунальній власності. Момент набуття права власності. Момент набуття права власності за договором. Правовстановлюючі документи.

Підстави припинення права власності. Відчуження власником свого майна. Відмова власника від права власності. Припинення права власності особи на майно, яке за законом не може їй належати. Припинення права власності внаслідок знищення майна. Примусове відчуження земельних ділянок приватної власності, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, з мотивів суспільної необхідності. Викуп пам'яток культурної спадщини. Реквізиція. Конфіскація. Інші підстави припинення права власності.

18. Право спільної власності

Поняття та види права спільної власності. Право спільної часткової власності. Порядок визначення часток у праві спільної часткової власності. Здійснення права спільної часткової власності. Тягар утримання майна, що є у спільній частковій власності, та визначення приналежності плодів, продукції і доходів від його використання. Право співвласника розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності. Виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності. Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників. Поділ майна, що є у спільній частковій власності.

Право спільної сумісної власності та його здійснення. Виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності.

19. Захист права власності

Загальні засади захисту права власності. Речово-правові способи захисту права власності. Витребування майна від особи, яка незаконно заволоділа ним (віндикаційний позов), та розрахунки при цьому. Особливості витребування майна від добросовісного набувача. Витребування грошей та цінних паперів. Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов). Визнання права власності. Визнання незаконним правового акту, що порушує право власності. Особливості відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності. Зобов'язально-правові способи захисту права власності. Інші способи захисту права власності.

20. Речові права на чуже майно

Загальна характеристика речових прав на чуже майно, їх види.

Право володіння чужим майном: суб'єкти, підстави виникнення та припинення. Обов'язок недобросовісного володільця щодо повернення майна особі, яка має на нього право власності чи інше право, або яка є добросовісним володільцем.

Право обмеженого користування чужим майном (сервітут). Суб'єкти, об'єкти, види та зміст сервітуту, порядок його встановлення та припинення.

Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Підстави виникнення та припинення. Строк договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої у користування для сільськогосподарських потреб, та землекористувача. Право землекористувача на відчуження права користування земельною ділянкою.

Поняття та підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови, та землекористувача. Підстави та правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою для забудови.

V. СПАДКОВЕ ПРАВО

21. Загальні положення про спадкування

Поняття та види спадкування. Відкриття спадщини. Час і місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування, усунення від права на спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки осіб, які не входять до складу спадщини. Особливості спадкування окремих об'єктів: прав на земельну ділянку, частки у праві спільної сумісної власності; права на одержання сум заробітної плати, пенсії, стипендії, аліментів, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві; права на одержання страхових виплат (страхового відшкодування); права на вклад у банківських (фінансових) установах; права на відшкодування збитків, моральної шкоди та сплату неустойки. Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду (збитки) та моральну шкоду, яка була завдана спадкодавцем. Спадкування прав та обов'язків за договором оренди житла з викупом. Обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця.

22. Спадкування за заповітом

Поняття заповіту та право на заповіт. Види заповіту: заповіт з умовою, заповіт подружжя, секретний заповіт. Форма заповіту. Державна реєстрація заповіту. Права заповідача. Заповідальний відказ. Покладення. Встановлення сервітуту у заповіті. Право на обов'язкову частку у спадщині. Підпризначення спадкоємця. Скасування та зміна заповіту. Недійсність заповіту. Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом. Виконання заповіту.

23. Спадкування за законом

Поняття спадкування за законом і коло спадкоємців за законом. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Спадкування за правом представлення. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

24. Здійснення спадкових прав

Здійснення права на спадкування. Прийняття спадщини. Поняття і строки прийняття спадщини. Наслідки пропущення строку для прийняття спадщини. Поділ спадщини між спадкоємцями. Спадкова трансмісія. Відмова від прийняття спадщини. Відповідальність спадкоємців за борги спадкодавця. Відшкодування витрат, які падають на спадкоємця. Охорона спадкового майна та управління ним. Оформлення права на спадщину.

Відумерлість спадщини.

25. Спадковий договір

Поняття, предмет та форма спадкового договору. Сторони в договорі, їх права і обов'язки. Забезпечення виконання та розірвання спадкового договору.

VI. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

26. Загальна характеристика права інтелектуальної власності

Поняття права інтелектуальної власності та його загальна характеристика. Суб'єкти та об'єкти права інтелектуальної власності. Підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності. Особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності. Перехід майнових прав інтелектуальної власності до інших осіб. Строки чинності прав інтелектуальної власності. Способи захисту права інтелектуальної власності судом.

27. Авторське право і суміжні права

Поняття авторського права. Об'єкти та суб'єкти авторського права. Співавторство. Виникнення авторського права. Особисті немайнові та майнові права автора, строки їх чинності та наслідки припинення.

Поняття і види суміжних прав. Об'єкти та суб'єкти суміжних прав.

Порушення авторських і суміжних прав, порядок і способи їх захисту.

28. Патентне право

Поняття патентного права. Винахід, корисна модель, промисловий зразок як об'єкти патентного права. Суб'єкти патентного права. Патент та його види. Майнові права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок, строки їх чинності. Підстави та правові наслідки припинення чинності патенту та визнання його недійсним. Право попереднього користувача на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

29. Інститут засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг

Право інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг.

Поняття комерційного (фірмового) найменування.

Поняття торговельної марки. Суб'єкти права інтелектуальної власності на торговельну марку. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку.

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення та його зміст. Суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення. Набуття та строк чинності права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

30. Інші види прав інтелектуальної власності

Право інтелектуальної власності на наукове відкриття, на компонування напівпровідникових виробів, на раціоналізаторську пропозицію, на сорт рослин, породу тварин, на комерційну таємницю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ, НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ДО ВСІХ ТЕМ

1. Цивільне право України : підруч. Частина загальна / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ECUS, 2024. 568 с.
2. Цивільне право (частина загальна). Курс лекцій : навч. посібник / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 448 с.
3. Конституція України : Основний Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
5. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
6. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.
7. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. в ред. Закону України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
8. Офіційний веб-портал Верховної Ради України - <http://rada.gov.ua/>
9. Офіційний веб-портал Президента України - <http://www.president.gov.ua>
10. Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів України - <http://www.kmu.gov.ua>
11. Офіційний веб-портал Конституційного Суду України - <https://ccu.gov.ua/>
12. Офіційний веб-портал Верховного Суду - https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/perelik_sprav/
13. Офіційний веб-портал Міністерства юстиції України - <https://minjust.gov.ua/>
 - а. Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри цивільного права. URL : http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=110:cziv%D1%96lne-pravo-1-chastina-1&Itemid=151

ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Цивільне право – галузь приватного права

(колоквиум)

Питання для обговорення

1. Критерії поділу права на приватне і публічне.
2. Місце цивільного права в системі права України.
3. Поняття цивільного права як галузі приватного права.
4. Предмет цивільного права.
5. Диспозитивний метод регулювання цивільних відносин та чинники, що зумовлюють його.
6. Принципи цивільного права.
7. Функції цивільного права.
8. Система цивільного права.

Список літератури

Борисова В. І. Принципи цивільного права. *Право України*. 2017. № 7. С. 67-75.

Вступ до прецедентного права України : монографія / за заг. ред. М. М. Ясинка. Київ : Алерта, 2024. 280 с.

Добросовісність: доктрина & судова практика : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 376 с.

Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с.

Кузнєцова Н. С. Предмет і система сучасного цивільного права. *Право України*. 2017. № 5. С. 27-35.

Майданик Р. А. Розвиток приватного права України : монографія. Київ : Алерта, 2016. 226 с.

Мічурін Є. О. Методологія науки цивільного права. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Серія «Право». 2019. 28. С. 60-65.

Національна доктрина приватного права: основні методологічні засади. *Право України*. 2019. № 1.

Національна доктрина приватного права: система приватного права, розвиток основних інститутів. *Право України*. 2019. № 2.

Павлюк Н. М. Функції науки цивільного права України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 10. С. 145-148.

Рекодифікація цивільного законодавства України: виклики часу : монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнецової. 2-ге вид., доп. та перероб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 908 с.

Римське право крізь призму традиції і судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків : ЕКУС, 2022. 512 с.

Спасибо-Фатеева І. В. Предмет науки цивільного права. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / за ред. Ю. М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : Право, 2017. С. 78-81.

Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Приватне право як концепт. Том III. Концепт приватного права і рекодифікація цивільного законодавства в Україні: рефлексія фронтиру : монографія. Одеса : Фенікс, 2019. 752 с.

Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар. Т. 1 : Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків : ЕКУС, 2020. 928 с.

Чернега В. Візія механізму правового регулювання цивільних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2023. Т. 1. № 76. С. 194–200. URL : <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.76.1.30>.

Тема 2. Джерела цивільного права

Питання для обговорення

1. Поняття та види джерел цивільного права.
2. Акти цивільного законодавства як джерело цивільного права.
3. Цивільний кодекс України – основний акт цивільного законодавства.
4. Міжнародні договори як джерела цивільного права.
5. Цивільно-правовий договір як джерело цивільного права.
6. Звичай як джерела цивільного права.
7. Значення моральних засад суспільства для регулювання цивільних відносин.
8. Дія актів цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб.
9. Застосування Цивільного кодексу України до врегулювання відносин у сферах господарювання, використання природних ресурсів, охорони довкілля, а також до трудових та сімейних відносин.
10. Тлумачення цивільно-правових норм.
11. Співвідношення загальних і спеціальних норм цивільного права.
12. Аналогія закону та аналогія права.

Завдання

1. У квітні 2021 року Белінський передав Орлову у користування свою однокімнатну квартиру, про що сторони уклали договір оренди строком на три роки. Проте вже у березні 2022 року Белінський звернувся до Орлова з

вимогою про дострокове розірвання договору оренди квартири, зазначивши, що вимагає повністю звільнити житло через два місяці, тобто в травні 2022 року, оскільки з тимчасово окупованих територій Запорізької області до нього переїхали його мати та рідна сестра, яким знадобилось окреме помешкання для подальшого проживання.

Орлов заперечував можливість дострокового звільнення квартири, посиляючись на те, що в умовах, які склалися через велику кількість тимчасово переміщених осіб в їхньому місті йому буде складно знайти нове житло за такий короткий строк, крім того, Орлов посилався на положення ч.3 ст.168 ЖК (Житлового кодексу), яка закріплює вимогу про необхідність попередження наймача щодо дострокового розірвання договору оренди житла за три місяці.

Белінський із запереченнями Орлова не погодився і навів положення ч. 3 ст. 825 ЦК (Цивільного кодексу) відповідно до якого, наймодавець повинен попередити наймача про розірвання договору не пізніше ніж за два місяці, у разі необхідності використання житла для проживання самого наймодавця та членів його сім'ї. Не знайшовши порозуміння, сторони звернулися до юридичної консультації за роз'ясненням.

На які питання розраховано завдання? Визначте співвідношення загального та спеціального законодавства. Проаналізуйте аргументи сторін та вирішить спір.

2. Костюк знайшла у міському сквері айфон останньої серії виробництва, про що одразу ж звернулася до міської адміністрації та повідомила про знахідку.

Через п'ять днів із Костюк зв'язався власник телефону, який дізнався про знахідку із зробленого адміністрацією оголошення та попросив повернути телефон. Після повернення телефону Костюк попросила сплатити їй 20 відсотків від його вартості. У власника телефону не було при собі такої суми грошей, і він запропонував їй прийняти як винагороду сплачений сертифікат на відвідування салону краси преміум класу. Костюк спочатку погодилася, а потім засумнівалася в тому, що винагорода за знахідку може бути негрошовою та звернулася за консультацією до юриста.

Юрист повідомив, що норма ст. 339 ЦКУ містить імперативне правило, яке передбачає лише грошову форму сплати винагороди, про що свідчать положення відповідної статті щодо визначення її розміру відповідно до вартості речі та відсутності в нормі формулювання «якщо інше не передбачено договором». Отже, це положення сторони не можуть змінити за власної волі.

На які питання розраховано завдання? Чи є норма статті 339 ЦК імперативною? Чи можуть сторони за власною волею відходити від змісту законодавчих норм, укладаючи договори, в тому числі усні домовленості?

3. В січні 2024 року, Цуренко домовилася с Гасановою про пошиття весільного вбрання. Через особливу значущість події для самої Цуренко, та враховуючи, що на свято було запрошено більше двохсот гостей, сторони

уклали між собою договір «про виконання робіт із пошиття весільної сукні», в якому чітко зазначили строки пошиття (два місяці), вартість виробу та інші деталі, серед яких, за ініціативою самої швачки Гасанової, яка дуже хотіла отримати замовлення, сторони домовились прибрати положення договору щодо непереборної сили, як підстави для звільнення від відповідальності у разі невиконання чи неналежного виконання договору.

Однак на початку березня 2024 року, за два дні до строку, в який відповідно до договору весільне вбрання мало б бути готовим, Гасанова сповістила замовницю про неможливість виконання договору через обставини, які від неї не залежать, а саме те, що на її виробництві, яке знаходиться на території Харківської області, внаслідок влучання ракети відбулася пожежа, яка знищила весільну сукню замовниці.

Цуренко у розпачі зазначила, що виконавиця мала б передбачити таку загрозу, та вчинити відповідні дії із збереження майна, тому вимагала повернення вже сплаченої вартості весільного вбрання, а також сплати встановленого в договорі штрафу у двократному розмірі від вартості сукні. Гасанова відмовилася сплачувати будь-які гроші, зазначивши, що не дивлячись на укладений між ними договір, положення Закону, а саме ст.617ЦК, звільняють її від відповідальності за невиконання договору через непереборну силу.

На яке питання розраховане завдання? Як визначається пріоритет в регулюванні приватних відносин між договором та законом? Проаналізуйте доводи сторін та вирішіть спір.

4. У травні 2022 року, керуючись зміненими в умовах воєнного стану правилами перетину державного кордону (нотаріально засвідчена згода іншого з батьків не вимагається), Павленко виїхала зі своїм малолітнім сином Сашком до Німеччини.

У лютому 2023 року, повернувшись із військового полону, батько дізнався, що його дружина та син більше не перебувають на території України та повертатися не збираються.

Вважаючи, що відповідні дії дружини порушують його право на участь у вихованні дитини, батько вирішив дізнатися: яким чином за даних умов, він може повернути свою дитину з-за кордону, для чого звернувся за консультацією до юриста.

На яке питання розраховане завдання? Визначте джерела права, які будуть врегульовувати відносини між батьком і матір'ю у цьому спорі щодо виховання дитини, розташуйте їх в порядку ієрархії. Які міжнародні акти будуть застосовуватися при вирішенні цього спору? Який нормативно-правовий акт має найвищу юридичну силу серед актів, що діють на території України?

5. Снігур придбала за замовленням свого сина військовий тактичний одяг та спорядження. Після примірки бойової сорочки та польового кітелю

з'ясувалося, що вони не підходять за фасоном та кольором, який використовується в їхньому підрозділі. На наступний день, Снігур звернулася до магазину щодо повернення зазначеного товару, проте отримала відмову.

Продавець посилався на Наказ Харківської обласної військової адміністрації, який з метою захисту економічних інтересів виробників мілітаристського одягу забороняє протягом дії воєнного стану повертати військовий та тактичний одяг належної якості, який не підійшов за формою, габаритами чи фасоном.

Снігур не погодилася з доводами продавця і вирішила звернутися за консультацією до адвоката, який підтвердив позицію продавця. При цьому адвокат посилався на декілька судових рішень з єдиного державного реєстру судових рішень, що були прийняті за даною категорією справ, за якими споживачам відмовляли у задоволенні аналогічних вимог, а рішення приймалися на користь продавців.

Не задовольнившись такою відповіддю, Снігур вирішила звернутися до суду, адже Закон України «Про захист прав споживачів» та положення ст.707 ЦК надають можливість покупцеві повернення товару належної якості протягом 14 днів.

На яке питання розраховане завдання? Визначте систему джерел цивільного права. Поясніть правила співвідношення законів та підзаконних нормативних актів. Яке правове значення судових рішень в регулюванні цивільних правовідносин? Проаналізуйте доводи сторін. Яке рішення має винести суд?

Список нормативно-правових актів і літератури

Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади : указ Президента України від 01.10.1992 р. № 493/92. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/493/92>.

Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20міжнародні%20договори%20україни>.

Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України : лист Вищ. госп. суду України від 07.04.2008 р. № 01-8/211. URL : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_211600-08.

Крат В. І. Набрання і втрата чинності актами цивільного законодавства. *Нотаріат для вас*. 2011. № 9 (143). С. 33-37.

Печений О. П. Деякі проблеми застосування аналогії в цивільному праві. *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2007. № 2. С. 108-119.

Печений О. П. Стаття 6 ЦК України: спроба доктринального тлумачення. *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2008. № 2. С. 120-135.

Погрібний С. Цивільний кодекс як основний акт цивільного законодавства України. *Право України*. 2005. № 1. С. 86-90.

Сліпченко С. О. Дія норм цивільного законодавства про набувальну давність у часі. *Вісн. Верхов. Суду України*. 2009. № 7 (107). С. 34-39.

Спасибо-Фатеева І. В. Доктринальне тлумачення. *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2005. № 1. С. 14-24.

Тема 3. Загальна характеристика цивільного права зарубіжних країн

Питання для самостійного вивчення

1. Основні типи цивільно-правових систем світу.
2. Місце цивільного права України серед цивільно-правових систем сучасності.
3. Характерні ознаки романо-германської (континентальної) системи права.
4. Основні джерела цивільного права країн, що належать до романо-германської (континентальної) системи права.
5. Право власності в різних правових системах.
6. Основні риси англо-американської цивільно-правової системи.
7. Основні джерела цивільного права країн, що належать до англо-американської системи права.
8. Роль закону як джерела цивільного права у країнах загальної системи права.

Список літератури

Власенко В. В. Вплив процесів глобалізації на правові системи сучасності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 1. С. 9-13. URL : http://apnl.dnu.in.ua/1_2022/2.pdf.

Гапотій В. Д. Основні правові системи світу : навчальний посібник. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В. 2019. 279 с.

Дручек О. В., Зварич Р. В., Новікова М. М. Романо-германська та англосаксонська правові системи: історичні аспекти формування та основні характеристики. *Право та державне управління*. 2023. № 2. С. 405-412. URL : http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2023/59.pdf.

Калініченко З. Д. Курс лекцій з дисципліни «Цивільне та торговельне право зарубіжних країн». Дніпро : ДДУВС. 2016. 172 с.

Карнаух Б. П. Доктрина втраченого шансу у практиці американських судів. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету* 2021.

Вип. 65. С. 112-117. URL : <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2021/10/22.pdf>.

Карнаух Б. П. Захист власності Європейським судом з прав людини і горизонтальний ефект. *Право України*. 2021. № 5. С. 149-166. URL: <http://jnas.nbuu.gov.ua/article/UJRN-0001416607>.

Кресін О. В. Правові системи сучасності: взаємодія та конфлікти. *Правова держава*. 2017. Вип. 28. С. 584-587.

Міжнародне приватне право : підручник / за заг. ред. Є. М. Білоусова, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2020. 408 с.

Міжнародне приватне право. В 2-х томах / Відп. ред. та упорядники А. Довгерт та В. Крохмаль. Київ : «Port-Royal». 2000. Т. 1. 992 с.; Т. 2. 1312 с.

Передача нерухомості в європейському приватному праві. Загальні основи європейського приватного права / за ред. Луц М. Мартінез Веленкозо, Сакі Бейлі та Андреа Праді ; переклад В. Кисіля. Харків : ЕКУС. 2024. 544 с.

Петришин О. В., Зінченко О. В., Лук'янов Д. В., Погребняк С. В. Порівняльне правознавство у таблицях : навч. посіб. для юрид. ф-тів та закл. вищ. освіти. 4-те вид., змін. Харків : Право. 2021. 164 с.

Порівняльне правознавство : підручник / С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов, І. О. Биля-Сабадаш та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. Х. : Право. 2012. 272 с.

Право Європейського Союзу : Підручн. / за ред. Р. А. Петрова. К. : Істина, 2017. 384 с.

Римське право крізь призму традиції і судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2022. 512 с.

Теорія держави і права : підруч. / за ред. О. В. Петришина. Х. : Право, 2014. 368 с.

Тополь Ю. О. Правові системи сучасності: поняття та проблеми класифікації. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2002. № 4. С. 27-34. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2002_4_6.

Тема 4. Наука цивільного права і цивільне право як навчальна дисципліна

Питання для самостійного вивчення

1. Поняття та предмет науки цивільного права.
2. Методи дослідження науки цивільного права.
3. Система науки цивільного права.
4. Історичні етапи та тенденції розвитку науки цивільного права.
5. Цивільне право як навчальна дисципліна: поняття, предмет, завдання та система.

Список літератури

Кузнецова Н. С. Методологічні засади сучасного цивільного права України: предмет, метод, принципи, система // Спогади про Людину, Вченого, Цивіліста-епоху (до 85-річчя від Дня народження академіка Ярославни Миколаївни Шевченко). К. : АртЕк, 2017. С. 200-216.

Кузнецова Н. С., Кохановська О. В. Сучасне приватне право України: вектори європейського розвитку. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 3 (86). С. 49–55.

Майданик Р. Наука цивільного права України: поняття, предмет, методологія. *Про українське право: часопис кафедри теорії та історії держави і права Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка* / за ред. І. Безклубого. К. : Грамота. 2009. Чис. IV. Правова освіта і наука. Методологія юридичних досліджень. С. 100-111.

Мічурін Є. О. Методологія науки цивільного права. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н Каразіна*. Серія «Право». 2019. 28. С. 60-65.

Павлюк Н. М. Функції науки цивільного права України. *Юридичний науковий електронний журнал*, 2021. № 10. С. 145-148.

Спасибо-Фатеева І.В. Предмет науки цивільного права. Сучасні проблеми цивільного права та процесу : навчальний посібник / за ред. Ю.М. Жорнокуя та Л. В. Красицької. Харків : «Право». 2017. 805 с.

Харитонов, Є. О. До визначення поняття та системи цивілістики (науки цивільного права). *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. 51. С. 7-13.

Тема 5. Поняття, зміст та види цивільних правовідносин

Питання для самостійного вивчення

1. Поняття цивільного правовідношення.
2. Види цивільних правовідносин.
3. Елементи цивільного правовідношення.
4. Суб'єкти цивільних правовідносин.
5. Об'єкти цивільних правовідносин.
6. Зміст цивільних правовідносин.
7. Поняття та зміст суб'єктивних цивільних прав та цивільних обов'язків.
8. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних прав та обов'язків.

Список літератури

Гордеюк А. О. Поняття особи у цивільному праві та його співвідношення з поняттями суб'єкта цивільного права, суб'єкта цивільних правовідносин, учасника цивільних відносин. *Форум права*. 2020. Вип. 60 (1). С. 29-36. URL : http://forumprava.pp.ua/files/029-036-2020-1-FP-Hordeiuk_6.pdf.

Коструба А., Хоменко М. Генеза вчення про юридичні факти у науці цивільного права. *Право України*. 2019. № 1/2019. С. 167- 185. URL : file:///C:/Users/Admin/Downloads/prukr_2019_1_15.pdf.

Науменко К. С. Поняття, ознаки та види цивільних правовідносин. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2023. № 2 (101), ч. 2. С. 36-41. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/41117eb4-df14-4e09-911e-df26990f388a/content>.

Пленюк М. Д., Коструба А. В. Юридичні факти в доктрині приватного права України : монографія. Київ: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. 2018. 281 с.

Сліпченко А. С., Сліпченко С. А. Цифрова річ як «новий» об'єкт «нових» цивільних правовідносин. *Право і безпека – Law and Safety*. 2023. № 4 (91). С. 68-80. URL : <https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/778/591>.

Харитонов Є. О., Харитонova О. І. Приватне право як концепт. Том III. Концепт приватного права і рекодифікація цивільного законодавства в Україні: рефлексія фронтиру : монографія. Одеса : Фенікс. 2019. 752 с.

Харитонов Є.О. Цивільні правовідносини : моногр. 2-е вид., перероб. і доп. Одеса : Фенікс, 2011. 456 с.

Цивільний кодекс України : наук.-практ. коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС. 2020. 928 с.

Чернега В. М. Візія механізму правового регулювання цивільних відносин. *Науковий вісник Ужгородського університету*: серія: Право. Ужгород. 2023. Т.1. Вип. 76. С. 194-200. URL : <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/281664/275883>.

Тема 6. Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин

Питання для обговорення

1. Поняття фізичної особи, її ім'я та місце проживання.
2. Цивільна правоздатність фізичної особи: поняття та обсяг, виникнення та припинення.
3. Цивільна дієздатність фізичної особи: поняття та види.
4. Часткова цивільна дієздатність фізичної особи.
5. Неповна цивільна дієздатність фізичної особи.
6. Повна цивільна дієздатність фізичної особи. Набуття повної цивільної дієздатності фізичною особою, яка не досягла вісімнадцяти років.
7. Обмеження цивільної дієздатності: підстави, порядок та правові наслідки.
8. Визнання фізичної особи недієздатною: підстави, порядок та правові наслідки.
9. Опіка та піклування.

10. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою: підстави, умови, порядок та правові наслідки.

11. Оголошення фізичної особи померлою: підстави, умови, порядок та правові наслідки.

12. Акти цивільного стану.

13. Фізична особа – підприємець.

Завдання

1. До адвоката звернулась 20-річна Іванова з проханням надати їй пояснення щодо порядку спадкування нею мисливської вогнепальної зброї, яку їй заповів її дідусь.

На які питання теми розраховане дане завдання? Надайте пояснення.

2. До юридичної клініки з проханням провести лекцію «Особливості цивільної правоздатності дитини 10-16 років» школярам 5-10 класів, звернувся вчитель права. На лекції він просив висвітлити наступні питання: а) обрання дитиною місця свого проживання; б) надання дитиною згоди на надання медичної допомоги; в) вільне пересування дитиною на території України та за її межами; г) реалізація дитиною права на зміну імені.

На які питання теми розраховане дане завдання? Надайте відповіді на поставленні питання з урахуванням вікового діапазону школярів.

3. Олегу, якому виповнилось 10-ть років, на день народження бабуся подарувала 500 грн. По телебаченню він побачив рекламу благодійного фонду «Білий голуб» й вирішив пожертвувати ці гроші. Коли про це дізнались батьки, вони звернулись до керівництва фонду з вимогою про повернення коштів сина. Керівництво заперечувало можливість повернення коштів, мотивуючи свою відмову тим фактом, що вони вже були витрачені на лікування безхатнього цуценя.

На які питання теми розраховано дане завдання? Надайте роз'яснення, чи обґрунтовані вимоги батьків і чи підлягають гроші поверненню.

4. Восьмирічна донька Федорова Олена гуляла на дитячому майданчику. Граючись, діти почали кидатись яблуками з дерев, що росли біля майданчику. Десятирічний син Шевченка Семен взяв одне яблуко та кинув в бік Олени, при цьому яблуко потрапило їй в праве око. Батьки поїхали з Оленою до лікарні, де дівчинці було встановлено діагноз та направлено на стаціонарне лікування в офтальмологічне відділення обласної лікарні. Лікування Олени тривало два роки та коштувало батькам значних коштів, а зір Олени не був повернутий у повному обсязі. Федорови звернулись до суду з вимогою про стягнення коштів за лікування з Шевченка та відшкодування моральної шкоди?

На які питання теми розраховане дане завдання? Яке рішення має прийняти суд.

5. Банк АТ КБ «Приватбанк» (далі – Банк) звернувся до суду з позовною заявою до тринадцятирічного Кузнецова, в якій пояснював, що 24 листопада 2017 року між ним та Кузнецовим було укладено кредитний договір. Відповідно до умов даного договору, Банк надав Кузнецову кредит в розмірі 500,00 грн., у вигляді встановленого кредитного ліміту на картковий рахунок, яким Кузнецов скористався. Не виконавши взяті на себе зобов'язання перед Банком, Кузнецов порушив умови кредитного договору, внаслідок чого утворилася прострочена заборгованість.

На які питання розраховане дане завдання? Вирішіть справу.

Чи зміниться рішення, якщо Кузнецову на момент укладення кредитного договору було 14 років і він отримав згоду батьків на його укладення?

Чи зміниться рішення, якщо Кузнецову на момент укладення кредитного договору було 14 років і він уклав його без згоди батьків?

6. П'ятнадцятирічний Ігор Жуковський одержав в якості призу на змаганнях з плавання 1 тис. грн. Наступного дня він пішов до банку і поклав ці гроші на депозитний рахунок на шість місяців. Коли строк депозитного договору закінчився Ігор забрав гроші і купив собі хамелеона у свого повнолітнього приятеля Петрова.

Побачивши хамелеона батьки Ігора почали вимагати негайного повернення його Петрову. Останній категорично відмовився забрати хамелеона та повернути гроші. Батьки Ігоря були змушені звернутись з позовом до суду про визнання договору купівлі-продажу недійсним.

На які питання теми розраховане дане завдання? Чи підлягає позов задоволенню? Який порядок укладення депозитного договору неповнолітніми?

7. Шістнадцятирічний Антон працював за трудовим договором у товаристві з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ). Через деякий час до директора ТОВ прийшов батько Антона і сказав, що син нерозумно витрачає свій заробіток - купує дуже дорогі гаджети, відвідує нічні клуби, грає в онлайн казіно. В той же час сім'я знаходиться в скрутному матеріальному становищі, оскільки окрім Антона є ще двоє малолітніх дітей, а мати Андрія непрацездатна за станом здоров'я. Директор з розумінням поставився до проблеми сім'ї і розпорядився видавати Антону на руки лише частину зарплати, а решту видавати його батькам.

На які питання теми розраховане завдання? Чи правильно зробив директор?

8. Дід двадцятип'ятирічного Павла потребував сторонньої допомоги, оскільки є інвалідом II групи з захворюванням опорно-рухового апарату. Крім того, останнім часом Павло почав помічати, що дідусь зловживає спиртними напоями разом із своїм другом, через що, пенсії не вистачає на придбання необхідних дідусю ліків та оплати житлово-комунальних послуг. Павло

звернувся до адвоката з наступними питаннями: а) чи може його дід бути обмежений у цивільній дієздатності через захворювання опорно-рухового апарату або зловживання спиртними напоями; б) які підстави, порядок і правові наслідки обмеження цивільної дієздатності фізичної особи; в) хто може бути призначений піклувальником фізичної особи, цивільна дієздатність якої обмежена; г) з якого моменту фізична особа визнається обмеженою в дієздатності?

Надайте відповіді на запитання.

9. Між Комерційним банком «Надра» та Яремчуком було укладено три кредитні договори від 03 червня 2019 р., 27 листопада 2019 р. та 30 грудня 2019 р., на загальну суму 10 тис. грн.

14 лютого 2020 роки мати Яремчука звернулася до суду з позовом про визнання цих правочинів недійсними. В суді вона повідомила, що останній у 2015 році визнаний судом особою, цивільна дієздатність якої обмежена через зловживання наркотичними засобами. Син не розуміє змісту своїх дій та відповідальності за вчинені дії, знаходиться на обліку у лікаря – нарколога, систематично проходить курс лікування. Вона була призначена піклувальником свого сина. Про укладення ним кредитних договорів їй стало відомо лише 17 січня 2020 року.

Яремчук пояснив, що перший кредит він оформив на прохання племінника з метою придбання йому скутера, другий - для купівлі собі нового мобільного телефону, оскільки старий телефон не задовольняв його потреби, зокрема, на ньому не можливо було встановити такі мобільні додатки як viber та telegram, а третій – щоб придбати подарунок на день народження для свого друга.

На які питання теми розраховане це завдання? Чи є підстави для визнання правочинів недійсними? Чи могла мати Яремчука згодом схвалити вчинені ним правочини? Якщо так, який порядок їх схвалення?

10. У лютому 2019 року Кононенко звернулася до суду із заявою про визнання свого сина Артема недієздатним. Позовна заява мотивована тим, що згідно з довідкою МСЕК, виданої у 1995 році, Артем є інвалідом III групи з дитинства без строку переогляду з діагнозом: віддалені наслідки перенесеної нейроінфекції, психоорганічний синдром помірно виражений з інтелектуальним зниженням. Крім того, двічі, у 2006 та 2013 роках Артем отримав важкі черепно-мозкові травми. Це негативно вплинуло на поведінку та самопочуття Артема. Він став агресивним, не орієнтується в часі і місці перебування, йому притаманні різкі зміни настрою, неадекватне ставлення до оточуючих. Крім того він зловживає психотропними засобами. Також Кононенко зазначала, що відповідно до виписки з історії хвороби від 19 серпня 2017 року її сину встановлено діагноз: гострий період закритої черепно-мозкової травми, забій головного мозку із масивним травматичним

крововиливом. Заявниця вказувала, що її син своєю поведінкою може спричинити шкоду як собі, так і оточуючим людям.

Кононенко також стало відомо, що 5 грудня 2018 року Артем цього ж дня придбав у магазині планшет вартістю 5 тис. грн. Наступного дня вона звернулась до адміністратора магазину з вимогою прийняти планшет назад і повернути отриману магазином грошову суму. Вона пояснила, що її син хворіє на психоорганічний синдром помірно виражений з інтелектуальним зниженням, перебуває на обліку у психоневрологічному диспансері, а вона найближчим часом збиралася звернутися до суду із заявою про визнання його недієздатним.

Продавець, який оформлював купівлю планшета, відмовився прийняти планшет та повернути гроші. Він зазначив, що поведінка Артема не свідчила про його психічні вади. Навпаки, він продемонстрував здатність користування планшетом.

На які питання теми розраховане завдання? Які підстави, порядок та правові наслідки визнання фізичної особи недієздатною? З якого моменту фізична особа визнається недієздатною?

11. У квітні 2018 року за заявою Яковенко Вікторії та заінтересованої особи - органу опіки та піклування, рішенням суду Яковенко Юлію визнано недієздатною та встановлено над нею опіку. Рішення суду мотивовано тим, що Юлія страждає хронічним, стійким психічним захворюванням і згідно з висновком судово-психіатричної експертизи вона не може розуміти значення своїх дій та керувати ними, у зв'язку із чим потребує опіки. Опікуном над недієздатною призначена її мати Яковенко Вікторія.

У травні 2019 року внаслідок інтенсивного лікування та отримання позитивних емоцій Яковенко Юлія відчула покращення стану свого психічного здоров'я. У липні 2019 року вона, через свого представника - адвоката звернулась до суду із заявою про скасування рішення суду, яким її було визнано недієздатною та поновлення її цивільної дієздатності.

На які питання теми розраховане завдання? Які підстави та порядок поновлення цивільної дієздатності фізичної особи, яка була визнана недієздатною? Чи має право Яковенко Юлія звертатись до суду з заявою про поновлення її цивільної дієздатності? Хто може звертатися до суду з такою заявою?

12. На підставі судового рішення Корякіна було визнано недієздатним. На праві власності йому належала ½ частина квартири у Гоголівському районі м. Полтави. Опікуном було призначено його тітку Березіну.

Рішенням виконавчого комітету Гоголівської районної ради у м. Полтаві надано дозвіл опікуну Березиній оформити документи для направлення Корякіна до будинку-інтернату відповідного профілю та зобов'язано опікуна належним чином здійснювати опіку над майном недієздатного, а також заборонено укладати договори, які підлягають нотаріальному посвідченню, у

тому числі, договори щодо поділу, продажу або обміну частини квартири без дозволу органу опіки та піклування.

У березні 2018 року Березіна за місцем реєстрації місця проживання Корякіна, звернулась до опікунської ради при виконавчому комітеті Новосанжарської селищної ради щодо надання дозволу на укладення договору міни частини його квартири. Березиній було надано дозвіл на вчинення правочину щодо обміну 1/2 частини квартири, яка належить недієздатному Корякіну, на 1/2 частину житлового будинку з господарськими будівлями та спорудами і 1/2 частину земельної ділянки, що розташовані у с. Судіївка Полтавської області та які належать на праві власності Березиній.

У квітня 2018 року між Паніковським, який діяв від імені Березіної на підставі довіреності, та Березіною, яка діяла в інтересах Корякіна, було укладено цей договір міни та посвідчений приватним нотаріусом.

На які питання теми розраховане завдання? Чи мала право Березіна укладати договір міни нерухомого майна підопічного? Хто може оскаржити дії опікуна?

13. Івченко з 20 квітня 2016 року працював на судні «Оазис» на посаді матроса. 17 травня 2018 року у період прямування судна в порт Момбаса (Кенія), він зник з борту судна у відкритому морі при нез'ясованих обставинах. За результатами пошуково-рятувальної операції Івченко знайдено не було. Його мати звернулась із запитом до Посольств України в Республіці Кенія та в Республіці Індія. Їй було повідомлено, що внаслідок проведення оперативно-пошукових операцій на території зазначених держав, громадянина України Івченко не знайдено.

20 червня 2019 року мати Івченка звернулась до суду із заявою про оголошення її сина померлим. В обґрунтування своїх вимог вона вказала, що, по-перше, діяльність, пов'язана із експлуатацією морського судна є джерелом підвищеної небезпеки, по-друге, у неї є припущення, що проти її сина вірогідно було вчинено кримінальне правопорушення. Визнання померлим її сина є необхідним для вирішення питання щодо відшкодування їй шкоди, завданої його смертю.

На які питання розраховане завдання? Чи є підстави для оголошення Івченка померлим? У чому полягає різниця між встановленням факту смерті та оголошенням фізичної особи померлою? Яке рішення прийме суд?

Чи зміниться рішення суду, якщо Івченко зник з борту судна під час тайфуна «Rose» із швидкістю вітру 48 м/хв.?

14. У квітні 2016 року дружина Прокопенка поїхала до м. Одеси провідати свою бабусю. Наступного дня Прокопенко зателефонував їй, але телефон було вимкнено. Він відправився на її розшук до м. Одеси, але не знайшов.

27 квітня 2016 року Прокопенко звернувся з заявою про розшук своєї дружини до Приморського РВ ОМУ ГУМВС України в Одеській області. Не отримавши ніяких відомостей про свою дружину, у грудні 2019 року Прокопенко звернувся до суду з заявою про оголошення її померлою, що і було зроблено.

Одержавши свідоцтво про право на спадщину, Прокопенко продав майно, яке належало дружині на праві приватної власності (одяг, антикварні статуетки, косметологічне обладнання), а шкіряну сумку подарував своїй матері. Крім того, він мав намір продати квартиру, що була придбана подружжям під час шлюбу. Інше майно дружини (ювелірні прикраси, картини) він зберіг.

Через деякий час Прокопенко одружився. Ювелірні прикраси, які належали його колишній дружині, він подарував своїй новій дружині.

У серпні 2020 року дружина Прокопенка, яка була оголошена померлою, повернулася та пояснила, що через діагностовану хворобу весь цей час вона перебувала на лікуванні у Тибетському автономному районі, розташованому, на південному заході Китаю. Після розмови з колишнім чоловіком вона звернулася до суду, що постановив рішення про оголошення її померлою, з заявою про скасування цього рішення. Крім того подала позови: а) про повернення антикварних статуеток, косметологічного обладнання - до тих осіб, які їх придбали; б) про повернення ювелірних прикрас - до нової дружини Прокопенко; в) про повернення шкіряної сумки - до матері Прокопенко; про повернення картин – до Прокопенко.

На які питання теми розраховане завдання? Вирішить спір.

15. У 2007 році Гіоргіца зі своєю матір'ю та братом прибула із с. Кошниця Дубосарського району Молдови до с. Вишняківку Кіровоградського району на постійне місце проживання. Мати Гіоргіци померла 30 травня 2015 року. Після її смерті Гіоргіцу направлено в дитячий заклад «Марія» в с. Крупське Кіровоградського району. 21 лютого 2017 року вона звернулася із заявою до Кіровоградського РВ УМВС України в Кіровоградській області щодо розшуку свого батька. Вона зазначила, що на сьогоднішній день про місце перебування батька їй та її родичам і знайомим нічого не відомо. З метою розшуку було заведено оперативно-розшукову справу. 12 липня 2019 року Гіоргіца звернулася до суду з заявою про визнання свого батька безвісно відсутнім, мотивуючи свої вимоги тим, що з 21 лютого 2017 року і по теперішній час він перебуває у розшуку, як безвісно зниклий громадянин.

На які питання теми розраховане завдання? Чи є підстави для визнання фізичної особи безвісно відсутньою?

16. У серпні 2019 року військова частина в особі її командира звернулася до суду із заявою про оголошення військовослужбовця Малишевського безвісно відсутнім. Свої вимоги заявник обґрунтовував тим,

що 15 квітня 2014 року Малишевський на підставі Указу Президента України від 17 березня 2014 року «Про часткову мобілізацію» був призваний на військову службу до лав Збройних Сил України. Прибувши у військову частину, наказом її командира від 11 квітня 2014 року Малишевський був зарахований до списків особового складу частини і приступив до виконання військових обов'язків за посадою.

Заявник вказав, що 28 серпня 2017 року солдат Малишевський під час виконання бойового завдання в зоні проведення антитерористичної операції, перебуваючи на блокпосту поблизу с. Металіст Донецької області, зник безвісти. Будь-які дані про місцезнаходження військовослужбовця Малишевського відсутні. Немає жодного документального підтвердження того, що Малишевський загинув, але він тривалий час відсутній.

З урахуванням наведених обставин і маючи на меті встановлення реального стану справ щодо наявності та обліку особового складу військової частини, уточнивши заявлені вимоги, військова частина просила суд визнати Малишевського безвісно відсутнім.

На які питання теми розраховане завдання? Яка різниця між оголошенням фізичної особи померлою та визнанням безвісно відсутньою? Чи є підстави для визнання Малишевського безвісно відсутнім? Які правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою?

17. Кредитори фізичної особи-підприємця звернулись в юридичну консультацію з наступними питаннями: а) чи несе останній відповідальність як підприємець за договорами, укладеними ним до державної реєстрації у статусі підприємця; б) чи застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, до підприємницької діяльності фізичних осіб; в) чи може щодо фізичної особи-підприємця бути відкрите провадження у справі про неплатоспроможність; г) хто і куди має звертатись для цього; д) які підстави для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи-підприємця; е) які існують заходи забезпечення вимог кредиторів фізичної особи-підприємця; є) у чому суть плану реструктуризації боргів боржника; ж) чи може фізична особа-підприємець бути визнана банкрутом і які правові наслідки цього; з) на яке майно може/не може бути звернено стягнення за боргами фізичної особи-підприємця; і) чи може суд визнати недійсними договори дарування фізичної особи-підприємця (боржника), які він уклав за два роки до звернення до господарського суду про визнання його банкрутом (ним подаровано яхту своєму другові, а будинок своїй теці)?

Надайте відповіді на питання.

Список нормативно-правових актів і літератури

Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-1>.

Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>.

Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21.02.2006 р. № 3447-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text>.

Правила опіки та піклування: затв. Держ. комісією України у справах сім'ї та молоді, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26.05.1999 р. N 34/166/131/88. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0387-99>.

Порядок розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по-батькові фізичної особи): затв. постановою КМУ від 11.07.2007 р. № 915. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/915-2007-%D0%BF>.

Біляєв О. О. Правовий режим майна, набутого в шлюбі, в разі реєстрації одного з подружжя фізичною особою-підприємцем. *Актуальні проблеми приватного права* : матеріали XVII наук.-практ. конф., присвяч. 97-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 22 лют. 2019 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. прав. наук України, Харків. обл. осередок всеукр. громад. орг. "Асоціація цивілістів України". Харків : Право, 2019. С. 272-274 .

Борисова В.І. Фізична особа – підприємець. *Правова доктрина України* : У 5 т. / Нац. акад. прав. наук України; редкол. В. Я. Тацій [та ін.]. Х. : Право, 2013. Т. 3: Доктрина приватного права України. С. 227-229.

Карнаух Б. П. Дві іпостасі фізичної особи-підприємця. *Актуальні проблеми приватного права* : матеріали XVII наук.-практ. конф., присвяч. 97-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 22 лют. 2019 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. прав. наук України, Харків. обл. осередок всеукр. громад. орг. "Асоціація цивілістів України". - Харків : Право, 2019. С. 281-285.

Кравчук В. Фізична особа-підприємець. *Мала енциклопедія нотаріуса* : Науково-практичний журнал Асоціації приватних нотаріусів Харківської області. 2010. № 3. С. 57-64.

Кравцов С., Сокол А. Обмеження у дієздатності, визнання особи недієздатною та поновлення у дієздатності: цивільно-процесуальний аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 5. С. 47-51. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/5/10.pdf>.

Стефанчук М. Поняття й ознаки правоздатності в сучасній цивільно-правовій доктрині. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 2/1. С. 125-129. URL : http://vjhr.sk/archive/2016_2_1/20.pdf.

Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар. Т. 1: Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків : ЕКУС. 2020. 928 с.

Тема 7. Юридична особа як суб'єкт цивільних правовідносин

Питання для обговорення

1. Поняття та сутність юридичної особи, її ознаки.
2. Критерії поділу юридичних осіб на юридичні особи публічного та приватного права.
3. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права.
4. Підприємницькі та непідприємницькі товариства.
5. Загальна характеристика та види підприємницьких товариств.
6. Загальна характеристика та види непідприємницьких товариств.
7. Загальна характеристика установ.
8. Індивідуалізація юридичних осіб.
9. Створення юридичної особи. Установчі документи.
10. Цивільна правоздатність юридичної особи та її види.
11. Цивільна дієздатність юридичної особи, її реалізація. Види органів юридичної особи.
12. Корпоративні права.
13. Філії та представництва.
14. Припинення юридичної особи: підстави та способи.
15. Банкрутство як підстава припинення юридичної особи.
16. Господарські товариства та їх форми.
17. Акціонерні товариства.
18. Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю.
19. Повні та командитні товариства.
19. Кооперативи та їх види.
20. Громадські об'єднання, благодійні, релігійні організації та інші форми непідприємницьких товариств.

Завдання

1. Забудько звернувся до державного реєстратора за реєстрацією ломбарду «Надія» як повного товариства, надавши статут та перелік засновників, серед яких він, його дружина, яка працює нотаріусом, син-адвокат, мати – замісник голови правління Національної акціонерної компанії (НАК) «Нафтогаз», тато – який є засновником ломбарду «Мрія», брат – голова селищної ради та 17-річна донька.

На які питання теми розраховане завдання? Чи встановлені законом обмеження в здійсненні діяльності, пов'язаної з проведенням ломбардних операцій? Чи є підстави для відмови у державній реєстрації ломбарду «Надія»?

2. Для створення командитного товариства Іващенко та Гуцуляк уклали між собою засновницький договір, за умовами якого Іващенко ставав

повним учасником зі вкладом 20 тис. грн, а Гуцуляк – інвестором зі вкладом 100 тис. грн. Директором командитного товариства призначався Іващенко, а Гуцуляк здійснював контроль за його діями, у тому числі шляхом надання дозволу на укладення договорів на суму, що перевищує 100 тис. грн.

На які питання теми розраховане завдання? Яких помилок припустилися Іващенко та Гуцуляк?

3. Для створення товариства з обмеженою відповідальністю (далі - ТОВ) його засновники розробили статут та звернулись до нотаріуса для його посвідчення. Нотаріус вимагав надання йому договору, який уклали засновники, та протокол загальних зборів, на яких було затверджено статут ТОВ. Нотаріус посвідчив підписи на засновницькому договорі та протоколі та посвідчив статут ТОВ, після чого зареєстрував статут ТОВ в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

На які питання теми розраховане завдання? Що на ваш погляд було зроблено неправильно?

4. Згідно зі статутом товариства з обмеженою відповідальності «Планета» (далі – ТОВ) його вищим органом є загальні збори учасників, виконавчим органом – дирекція. До компетенції загальних зборів віднесені всі питання діяльності ТОВ, в тому числі обрання дирекції, схвалення договорів про відчуження нерухомості та договорів на суму, що перевищує 500 тис. грн.

Загальними зборами було обрано дирекцію у складі 4-х осіб, які обрали генерального директора.

В наступному році на загальних зборах було заслухано звіт генерального директора, діяльність дирекції визнано незадовільною і прийнято рішення про звільнення генерального директора.

Генеральний директор оскаржив рішення загальних зборів до суду.

На які питання теми розраховане завдання? Про які правовідносини йдеться в завданні? Як формується виконавчий орган ТОВ? Хто здійснює контроль за ним? Які наслідки неналежного виконання дирекцією своїх обов'язків? Що може вимагати генеральний директор? Чи є підстави для задоволення судом його вимог?

5. Загальні збори товариства з обмеженою відповідальністю «Канон» (далі – ТОВ) 10 березня 2017 р. прийняли рішення про виключення Борзенка та Яцкевича з товариства, а 20 березня 2023 р. – Лаврука, за невиконання ними своїх обов'язків перед ТОВ. В рішеннях зазначалось, що ці учасники тривалий час не брали участі в загальних зборах, що унеможливило прийняття рішень цим органом ТОВ і негативно відбивалося на інших учасниках.

Частки Борзенка, Яцкевича та Лаврука у статутному капіталі ТОВ «Канон» складали відповідно 25, 10 та 5 відсотків. Розмір статутного капіталу ТОВ «Канон» - 100 тис. грн.

В серпні 2017 р. на рахунок Борзенка у банку були зараховані 25 тис. грн, а на рахунок Яцкевича – 10 тис. грн. У вересні 2023 р. на рахунок Лаврука в банку було зараховано 5 тис. грн.

У 2019 р. Борзенко та Яцкевич звернулися до суду з позовом про визнання недійсним протоколу загальних зборів ТОВ «Канон» від 10 березня 2017 р. Позивачи вимагали також від Прохоренка та Самборського, які приймали участь в цих загальних зборах і голосували «за» виключення їх, виплатити їм збитки у сумі 25 та 10 тис. грн відповідно, в тому числі неотримані дивіденди.

Лаврук звернувся до суду з позовом до ТОВ «Канон» про визнання недійсним рішення загальних зборів від 20 березня 2023 р. і визнання за ним права участі в цьому товаристві.

На які питання теми розраховане завдання? Наведіть аргументацію сторін спору. Яке рішення має прийняти суд?

6. Акціонери публічного акціонерного товариства «Крокус» (далі - ПАТ «Крокус»), що володіють у сукупності 80% акцій, уклали між собою договір, за яким домовилися голосувати:

- за визнання незадовільною діяльності правління ПАТ «Крокус» та обрання його нового складу;
- за обрання головою правління Петрика;
- за обрання до складу наглядової ради Пташку, Львова, Вовка та Міроненка.

При проведенні підсумків голосування на загальних зборах з'ясувалося, що з питання про обрання Петрика головою правління не вистачило голосів і рішення по ньому не було прийнято.

Акціонери, які уклали договір, пред'явили позов до ПАТ «Крокус» про визнання недійсним рішення загальних зборів та про виключення тих акціонерів, хто голосував «проти» обрання Петрика головою правління, і про перерозподіл належних їм акцій між рештою акціонерів, які уклали договір. В якості підстави для такої вимоги вони посилалися на умови договору, яким це було передбачено.

Суд відмовив у задоволенні позову.

На які питання теми розраховане завдання? Назвіть підстави, з яких суд відмовив у задоволенні позову. Чи правильним є рішення суду? Які аргументи можна навести в апеляційній скарзі на підтримку іншої позиції?

7. Сушко звернувся до суду з позовом про визнання недійсним рішення загальних зборів публічного акціонерного товариства «Монолог» (далі – ПАТ) від 15 квітня 2019 р. у зв'язку з тим, що, по-перше, йому не було направлено повідомлення про їх скликання; по-друге, хоча він і був присутній на них, але не зміг підготуватися до участі в загальних зборах і висловити належні аргументи проти прийняття ними рішення.

На які питання теми розраховане завдання? Проаналізуйте аргументи Сушко. Чи є підстави для задоволення позову? Який порядок скликання загальних зборів акціонерів? Яким чином забезпечується право акціонера на участь в загальних зборах? Які підстави визнання недійсним рішення загальних зборів?

8. Золотарний звернувся з позовом до приватного акціонерного товариства «Прінт» (далі - ПрАТ «Прінт») про виплату йому дивідендів за 2015-2018 роки. ПрАТ «Прінт» просило суд відмовити в позові, мотивуючи це наступним. По-перше, в 2015 р. ПрАТ «Прінт» не отримало прибутку. По-друге, в 2016 р. загальні збори не приймали рішення про виплату дивідендів, оскільки це питання не було на порядку денному. По-третє, в 2017 р. загальні збори у відсутність кворуму не могли приймати рішень про виплату дивідендів. По-четверте, в 2018 р. рішення про виплату дивідендів загальними зборами приймалось, але Золотарний не звертався до ПрАТ «Прінт» за їх отриманням.

Золотарний наполягав на задоволенні свого позову, зазначаючи, зокрема, що в 2015 році Пушко, який мав 100 привілейованих акцій, дивіденди отримав, а він ні.

На які питання теми розраховане завдання? Проаналізуйте доводи ПрАТ «Прінт». Чи є підстави для задоволення позову Пушко?

9. Пурадзе був членом товариства рибалок «Золота рибка» (далі – товариство), яке орендувало ставок, розводило рибу і надавало право своїм членам її ловити, а також продавало рибу через торговельну мережу. Пурадзе вийшов із товариства і вимагав виплатити йому 50 тис грн., зазначаючи, що він робив внески до товариства в розмірі 5 тис. грн., брав участь в очищенні ставка та в іншій діяльності товариства.

Товариство рибалок «Золота рибка» просило суд відмовити у задоволенні позову тому, що воно є несприємницьким товариством і розрахунки з тими членами, які вийшли з його складу, згідно з статутом товариства, не провадяться. Пурадзе наполягав на задоволенні своїх вимог, оскільки товариство займалось підприємницькою діяльністю і тому мало прибуток, на виплату частини якого він претендує.

На які питання теми розраховане завдання? Яку позицію ви вважаєте правильною і чому? Чи змінилася б ваша думка, якщо Пурадзе був би членом кооперативу або учасником ТОВ?

10. Товариство з обмеженою відповідальністю «Старт» (далі – ТОВ), що виготовляє металеві конструкції, вирішило придбати 95% акцій Публічного акціонерного товариства «Платформа» (далі - ПАТ), яке виготовляє металеві форми для виготовлення металевих конструкцій.

Чи можна вважати придбання акцій приєднанням ПАТ «Платформа» до ТОВ «Старт»? Які умови придбання цих акцій висуває закон? Які наслідки придбання акцій товариством з обмеженою відповідальністю «Старт»?

11. Виробничий кооператив «Пуск» (далі – ВК «Пуск») та товариство з обмеженою відповідальністю «Наладка» (далі – ТОВ «Наладка») вирішили об'єднатися. На засіданні правління ВК «Пуск» та на загальних зборах з ТОВ «Наладка» було прийняте рішення про їх об'єднання та затвердження статуту товариства обмеженої відповідальності «Пусконаладка» (далі - ТОВ «Пусконаладка»). Учасник ТОВ «Наладка» Гужва голосував проти прийняття цього рішення, учасник Платонів був відсутній на загальних зборах, якими приймалось рішення про об'єднання з ВК «Пуск», а Топчій голосував проти затвердження статуту ТОВ «Пусконаладка» в пропонованій редакції.

Після державної реєстрації ТОВ «Пусконаладка» Гужва, Платонів та Топчій звернулись до суду. Гужва та Топчій вимагали визнати недійсним рішення загальних зборів ТОВ «Наладка», а Топчій, крім того – виплату йому вартості майна ТОВ «Наладка», пропорційно його частці в статутному капіталі, що становить 10 %. Платонів вимагав визнати недійсними установчі документи ТОВ «Пусконаладка» і скасувати державну реєстрацію внаслідок істотних порушень його створення.

На які питання теми розраховане завдання? Чи є підстави для задоволення цих позовів? Яка форма реорганізації юридичних осіб має місце? Який порядок та умови реорганізації ВК «Пуск» та ТОВ «Наладка»?

Список нормативно-правових актів і літератури

Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>.

Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.2022 р. № 2465- IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>.

Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. № 1576-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>.

Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV в ред. Закону України від 26.11.2015 р. № 835-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15?find=1&text=%EF%F0%E8%EF%E8%ED%E5%ED%ED#w142>.

Про кооперацію : Закон України від 10.07.2003 р. № 1087-IV. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20кооперацію>.

Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.

Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV в ред. Закону України від 19.06.2020 р. № 738-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 21.07.2020 р. № 819-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text>.

Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю; Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19?find=1&text=%E2%E8%EA%EB%FE%F7%E5%ED%ED#w18>.

Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14.12.2021 р. № 1953-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#n1134>.

Про утворення НАК «Нафтогаз України» : постанова КМУ від 25.05.1998 р. № 747. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/747-98-%D0%BF#Text>.

Про деякі питання практики вирішення спорів, що виникають з корпоративних правовідносин : постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 25.02.2016 р. № 4. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004600-16>.

Бровченко Т. О. Установчі документи юридичних осіб за законодавством України Харків: Право, 2016. 216 с.

Жорнокуй Ю. «Корпорація»: сучасний стан законодавства в Україні та Європейському Союзі. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 1. С.13-17. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/1/4.pdf>.

Зеліско А. В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як суб'єкти цивільних відносин : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 445 с.

Зозуляк О.І. Непідприємницькі юридичні особи як суб'єкти цивільного права: теоретичний та практичний аспекти : монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2017. 432 с.

Корпоративні спори: коментар судової практики / за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків: Право, 2018. 288 с.

Корпоративні спори: правові позиції Верховного Суду та коментарі науковців / за заг. ред. І.В. Спасибо-Фатеевої. Харків: ЕКУС, 2019. 280 с.

Корпоративне право крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків : ЕКУС. 2021. 512 с.

Кочин В. В. Правове регулювання цивільних відносин у непідприємницьких товариствах та установах в умовах адаптації до правової системи Європейського Союзу : монографія. К. : НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2020. 435 с.

Спасибо-Фатеева І. В. Про майнову відповідальність юридичних осіб за зобов'язаннями держави. *Право України*. 2019. № 1. С. 204-216.

Спасибо-Фатеева І. В. Про юридичні особи публічного та приватного права. В кн.: Спогади про Людину, Вченого, Вчителя (до 60-річчя від Дня народження професора Ірини Миколаївни Кучеренко) ; за заг. ред. Р.О. Стефанчука. К. : АртЕк, 2016. 305 с. С. 176-190.

Спасибо-Фатеева І.В. Юридичні особи за ЦК України. *Право України*. 2014. № 2. С. 70-79.

Фермерські господарства як учасники цивільних та земельних правовідносин: за матеріалами судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків : ЕКУС, 2022. 288 с.

Філатова Н.Ю. Саморегулівні організації як суб'єкти цивільного права : монографія. Харків : Право, 2016. 240 с.

Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар. Т. 1 : Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків : ЕКУС, 2020. 928 с.

Тема 8. Держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади як учасники цивільних відносин

Питання для самостійного вивчення

1. Правові форми участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.

2. Органи та представники, через яких діють у цивільних відносинах держава, Автономна Республіка Крим та територіальні громади. Відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим та територіальних громад.

3. Розмежування відповідальності за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад та створених ними юридичних осіб.

Список нормативно-правових актів і літератури

Про Автономну Республіку Крим : Закон України від 17.03.1995 р. № 95/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95/95-%D0%B2%D1%80>.

Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

Про оренду державного та комунального майна : Закон України від 03.10.2019 р. № 157-ІХ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20>.

Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 р. № 185-V URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text>.

Про Фонд державного майна України : Закон України від 09.12.2011 р. № 4107-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17#Text>.

Блащук Т. В. Можливість визначення держави як сторони договору. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2011. № 1 (3). С. 1 – 9.

Борисова В. І. Публічні утворення як учасники цивільних відносин. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Х. : Право. 2005. Вип. 10. С. 88-96.

Гордеюк А. О. Поняття особи у цивільному праві та його співвідношення з поняттями субекта цивільного права, субекта цивільних правовідносин, учасника цивільних відносин. *Форум права*. 2020. Вип. 60 (1). С. 29-36. URL : http://forumprava.pp.ua/files/029-036-2020-1-FP-Hordeiuk_6.pdf.

Ольшанченко В. І. Передумови договірної відповідальності держави перед підприємцями. *Юрид. Україна*. 2010. № 6. С. 37-41.

Первомайський О. О. Участь територіальної громади у цивільних правовідносинах. : монографія. Х. : Страйд, 2005. 184 с.

Первомайський О. О. Цивільно-правова відповідальність держави : конституційні засади. *Юридична Україна*. 2012. № 8. С. 65-66.

Спасибо-Фатеева І. В. Деякі проблеми, пов'язані з участю держави Україна в цивільно-правових відносинах. *Вісник Академії правових наук України*. 2006. № 4. С. 96-107.

Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар. Т. 1 : Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. Харків : ЕКУС, 2020. 928 с.

Тема 9. Об'єкти цивільних прав

Питання для обговорення

1. Поняття та види об'єктів цивільних прав. Матеріальні та нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав.
2. Оборотоzdатність об'єктів цивільних прав.
3. Поняття речі як об'єкта цивільних прав.
4. Класифікації речей як об'єктів цивільних прав.
5. Поняття майна і його розмежування з поняттям речі. Підприємство як єдиний майновий комплекс.
6. Поняття цифрової речі.
7. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних прав.
8. Поняття і ознаки цінного паперу. Групи та види цінних паперів. Порядок передання прав за цінними паперами.
9. Роботи та послуги як об'єкти цивільних прав.
10. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав.
11. Загальна характеристика результатів інтелектуальної, творчої діяльності як об'єктів цивільних прав.

12. Інформація як об'єкт цивільних прав.

13. Особисті немайнові блага як об'єкти цивільних прав.

Завдання

1. Якуба позичила у сусідки пачку вівсяної крупи для того, аби зварити дитині зранку кашу. Наступного дня вона повернула сусідці крупу, але та не прийняла її через те, що крупа була не в пачці, а в пакеті і невідомого виробника, а вона позичала пачку вівсяних пластівців «Геркулес». Якуба ж доводила, що це така ж крупа, лише придбана на вагу в супермаркеті.

На які питання теми розраховано це завдання? Хто правий в цій ситуації? Чи мусить Якуба придбати таку само пачку крупи, щоб повернути сусідці борг?

Чи змінилася б ситуація, якби Якуба позичила пляшку молока, а сусідка відмовилася б приймати через те, що вона позичала домашнє молоко, а їй повернули магазинне?

2. ТОВ «Житлова інфраструктура» розпочало будівництво багатоквартирного житлового будинку. Для цього були отримані кошти від інвесторів, які хотіли б мати квартири в цьому будинку. Через кілька років будівництво було призупинене. Недобудованими були два поверхи у зв'язку з тим, що не вистачало коштів на продовження будівництва, оскільки внаслідок інфляції підвищились ціни на будівельні матеріали і будівельники вимагали підвищення заробітної плати. Інвестори ж вимагали виконання зобов'язання по своєчасній передачі ним квартир.

ТОВ «Житлова інфраструктура» вирішило продати деякі квартири, з приводу яких ще не було укладено договорів з інвесторами. Згодом ТОВ «Житлова інфраструктура» вирішило продати багатоквартирний житловий будинок.

На які питання теми розраховано це завдання? Які об'єкти права мають місце в цій ситуації? Що буде предметом продажу в цих випадках? Яких умов слід додержуватися при продажу цих об'єктів?

3. Птушко придбала в магазині шубу та сукню, а також ювелірні прикраси. Шубу Птушко передали в чохла, сукню – на вішалці для одягу, а ювелірні прикраси – в футлярі. Також вона купила в галереї картину за 1 тис. грн, але виявилось, що це репродукція, яка коштує 100 грн.

Через деякий час їй зателефонували з магазину і попросили повернути вішалку для одягу, але Птушко заперечувала проти цього.

Також Птушко виявила, що футляр для ювелірних прикрас було пошкоджено і намагалася повернути його разом з прикрасами до магазину, але магазин відмовив в прийнятті ювелірних прикрас і в поверненні коштів.

Галерея також відмовилася знизити ціну на картину, пояснюючи, що 900 грн – це вартість рамки.

На які питання теми розраховано це завдання? Які з наведених об'єктів є приналежностями головної речі? Чи слідує приналежність за головною річчю? Як впливає стан приналежності на головну річ? Чи підвищує вартість приналежності вартість товару?

4. Юхно звернувся до юриста за консультацією з приводу одержання спадщини після смерті Кіриченка. Як зазначив Юхно, Кіриченко володів гаражем у кооперативі «Авто», мисливською рушницею, газовим пістолетом, акціями АТ «Мікрон» на суму 100 тис. грн, ошадною книжкою на суму двісті мінімальних заробітних плат.

На які питання теми розраховано це завдання? Які з цих об'єктів відносяться до обмежених у цивільному обороті? Визначте правовий режим вказаних об'єктів.

5. Онопко та Гайдук вирішили відкрити приватний зоопарк. В них виникли питання щодо купівлі та утримання таких тварин як леопард, носорог, свійський кінь та в'єтнамська вислобрюха свиня. Крім того, для утримання цих тварин вони мали бажання побудувати вольєри для літнього вигулу тварин та будівлі закритого типу для зимівлі. За роз'ясненням юридичних питань щодо порядку купівлі, утримання тварин та будівництва вольєрів, будівель закритого типу для зимівлі тварин Онопко та Гайдук звернулися до юриста.

На які питання теми розраховане завдання? Надайте юридичну консультацію Онопко та Гайдуку. Визначте правовий режим тварин як об'єктів цивільних прав, в чому полягають його особливості? Визначте правову природу вольєра для літнього вигулу тварин та будівлі закритого типу для зимівлі? Проаналізуєте та визначте співвідношення правового режиму рухомих та нерухомих речей. Поясніть різницю законодавчої термінології «правовий режим речі» та «поширення правового режиму речі»?

6. Сільськогосподарський кооператив «Агро» звернувся до ТОВ «Агропереробка» (далі -ТОВ) з метою укладення договору, предметом якого повинно бути просіювання зерна від сміття, його просушування та помолка зерна на борошно. Крім того ТОВ зобов'язувалося зберігати борошно протягом двох місяця після виконання зазначених дій. Під час укладення договору у сторін виникло питання щодо правової кваліфікації предмета договору. Сторони звернулися до юриста за консультацією.

На які питання теми розраховане завдання? Надайте правову кваліфікацію предмета майбутнього договору. Визначте правовий режим таких об'єктів цивільних прав як робота та послуга. Поясніть різницю між ними як об'єктами цивільних прав?

7. Бутенко отримав за договором позики від Сидоренка 20 тис. грн. Сума боргу мала бути повернута через один місяць. З метою виконання договору

позики, Бутенко, в строк визначений договором, приніс додому Сидоренку 20 тис. грн. готівкою. Останній відмовився прийняти гроші, посилаючись на те, що він давав у борг гроші купюрами по 500 грн., а Бутенко повертає купюрами по 50 грн., і взагалі, з міркувань безпеки йому краще отримати виконання договору позики шляхом перерахування суми боргу на його розрахунковий рахунок у банку.

На які питання теми розраховане завдання? Чи обґрунтовані аргументи Сидоренка? Чи зміниться рішення, якщо Бутенко на виконання договору позики принесе Бутенку відповідну суму у англійських фунтах за курсом НБУ?

8. Сергієнко в зв'язку з неможливістю бути присутнім на ювілеї свого друга дитинства Петренка вислав поштою подарунок у вигляді ощадного сертифікату на суму 100 тис. грн. Після настання встановленого строку Петренко звернувся до банку з вимогою виплатити йому суму вкладу та відсотки. Представник банку відмовив Петрову у видачі грошових коштів за ощадним сертифікатом, пояснивши, що гроші вносилися до банку Сергієнком, а тому право на отримання грошових коштів має саме він. Крім того, представник банку, відзначив, що повернення коштів можливе лише в наступному місяці, оскільки в цьому місяці банк видав дуже багато кредитів і в нього немає вільних коштів для виплат в такому розмірі. Петренко звернувся за допомогою до адвоката.

На які питання теми розраховане завдання? Визначте правову природу ощадного (депозитного) сертифікату, його правовий режим. Вирішіть спір.

9. Філоненко звернулася до ТОВ «Атіка» з метою розробки ескізу та виготовлення бронзової статуетки - ексклюзивного подарунка для свого чоловіка. В підготовленому юристом ТОВ «Атіка» договорі було зазначено, що після виготовлення статуетки, вона переходить у власність до Філоненко, а всі авторські права на результат інтелектуальної, творчої діяльності щодо статуетки залишаються за архітектором ТОВ «Атіка». Філоненко з цим не погоджувалася, оскільки вважала, що оскільки вона сплачує кошти за цю статуетку, то їй належать як право власності, так і всі авторські права на неї, а не архітектору ТОВ «Атіка». Вона звернулася до адвоката, щоб він надав їй консультацію.

На які питання теми розраховане завдання? Надайте роз'яснення Філоненко. Поясніть різницю між результатом роботи, результатом інтелектуальної, творчої діяльності та реччю як об'єктами цивільних прав.

10. Андрющенко після закінчення інституту прийшов до ІТ-компанії влаштуватися на роботу програмістом. Після успішного проходження співбесіди йому запропонували звернутися до відділу кадрів компанії з метою оформлення трудових відносин. Крім, укладення трудового договору йому надали для ознайомлення додатково, ще інший договір, за яким Андрющенко,

як співробітник компанії повинен надати дозвіл на відцифрування даних (параметрів) його рис обличчя, райдужки ока та відбитків пальців рук. Надання таких особистих даних (параметрів) було пов'язано з тим, що у компанії є інформація, яка є комерційною таємницею, і для забезпечення її захисту та недопущення витоку, авторизація доступу співробітників до такої інформації здійснюється за вказаними даними (параметрами). Надання таких особистих даних (параметрів) у Андрющенка викликало незадоволення, і він звернувся до адвоката з метою надати йому пояснення, щодо особливостей використання таких даних (параметрів).

На які питання теми розраховане завдання? Визначте правову природу таких особистих даних (параметрів) людини? Надайте характеристики правового режиму вказаних особистих даних (параметрів) людини та їх співвідношення з анатомічними матеріалами людини, тілом померлої людини та ембріоном людини?

Список нормативно-правових актів і літератури

Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.2022 р. № 2465-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20>.

Про валюту і валютні операції : Закон від 21.06.2018 р. № 2473-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>.

Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 р. № 2074- IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>.

Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо розширення кола об'єктів цивільних прав : Закон України від 10.08.2023 р. № 3320-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3320-20>.

Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому : Закон України від 15.08.2022 р. № 2518-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2518-20>.

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV в ред. Закону України від 11.02.2010 р. №1878-VI. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.

Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.

Про зерно та ринок зерна в Україні : Закон України від 04.07.2002 р. № 37-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-15#n205>.

Про кооперацію : Закон України від 10.07.2003 р. № 1087-IV. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20кооперацію>.

Про обіг векселів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2374-III. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2374-14>.

Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20>.

Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV в ред. Закону України від 19.06.2020 р. № 738-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 15.07.2021 р. № 1667-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20>.

Про цифровий контент та цифрові послуги : Закон України від 10.08.2023 р. № 3321-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20>.

Про право власності на окремі види майна: постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 р. № 24-71- XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-12>.

Інструкція про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної і холодної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії, та зазначених патронів, а також боєприпасів до зброї та вибухових матеріалів : затв. наказом МВС України від 21.08.1998 р. № 622. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0637-98>.

Положення про порядок продажу, придбання, реєстрації, обліку і застосування спеціальних засобів самооборони, заряджених речовинами сльозоточивої та дратівної дії : затв. постановою КМУ від 07.09.1993 р. № 706. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/706-93-п>.

Про практику розгляду судами корпоративних спорів : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 р. № 13. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08>.

Про судову практику у справах про спадкування : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 7. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.

Ісаєв А. М. Генезис грошей у цивільно-правовому аспекті. *Проблеми законності* : зб. наук. пр. Х., 2014. Вип. 127. С. 45–54.

Ісаєв А. М. Право власності на гроші. *Право України*. 2021. № 5. С. 119–134.

Карнаух Б. Іноземна валюта в позиковому зобов'язанні. *Проблеми законності* : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019 = Problems of legality = Проблемы законности. Вип. 144. С. 18– 32.

Нетипові об'єкти : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2022. С. 85-110.

Право на забуття : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 172 с.

Право нерухомості: крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 344 с.

Правомірні очікування : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 250 с.

Сліпченко А. С. Цивільний оборот речей : монографія. Харків : ЕКУС, 2024. 240 с.

Ходико Ю. Є. Правовий режим результату робіт та послуг як об'єктів цивільних правовідносин: їх єдність та диференціація. *Право і суспільство*. 2019. № 3. С. 139-144.

Ходико Ю. Є. Щодо особливостей правового режиму об'єкта володіння. *Право і суспільство*. 2020. № 2. ч. 1. С. 237-244.

Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар. Т. 2 : Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки та терміни. Позовна давність. Особисті немайнові права фізичної особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 784 с.

Тема 10. Особисті немайнові права

Питання для самостійного вивчення

1. Поняття особистих немайнових прав та їх значення в цивільному праві України.
2. Ознаки особистих немайнових прав.
3. Особливості правового регулювання особистих немайнових прав.
4. Підстави виникнення особистих немайнових прав.
5. Класифікація особистих немайнових прав.
6. Права, що забезпечують природне існування фізичної особи: ознаки та види.
7. Права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи: ознаки та види.
8. Основні засади та межі здійснення особистих немайнових прав.
9. Охорона та захист особистих немайнових прав.
10. Способи захисту особистих немайнових прав.

Список нормативно-правових актів та літератури

Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

Конвенція про права дитини від 20.11.1989 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021.

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>.

Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині : Закон України від 17.05.2018 р. № 2427-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2427-19>.

Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.

Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2657-12>.

Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15#Text>.

Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.

Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду : Закон України від 01.12.1994 р. № 266/94-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-вр>.

Про рекламу : Закон України від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/270/96-вр>.

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. № 4. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v0004700-95>.

Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи : постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.02.2009 р. № 1. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09.

Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію : лист Вищого господарського суду України від 28.03.2007 р. № 01-8/184. URL : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v_184600-07.

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справах про захист гідності, честі та ділової репутації. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KCS.pdf.

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду за 2022 рік. Рішення, внесені до ЄДРСР, за період 01.01.2022 по 31.12.2022. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KCS_2022.pdf.

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика) Рішення, внесені до ЄДРСР, за серпень

2023року.

URL

:

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KCS_08_2023.pdf.

Гуменюк О. І. Класифікація особистих немайнових прав учасників цивільних правовідносин. *Університетські наукові записки*. 2008. № 3. С. 119-123.

Давидова Н. О. Особисті немайнові права : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : Вид-чий Дім «Ін Юре», 2008. 160 с.

Коробцова Н. В. Органи, тканини та інші анатомічні матеріали людини як об'єкти цивільних прав. *Нетипові об'єкти* : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2022. 264 с.

Коробцова Н. В. Віндикація біоматеріалу: римське право та сучасність. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 153 – 155.

Коробцова Н. В. Захист права власності на біологічний матеріал людини. *Право власності: способи захисту крізь призму судової практики* : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.

Коробцова Н. В. Інформована добровільна згода в медичних правовідносинах. *Односторонні правочини* : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2024. 480 с.

Коробцова Н. В. Проблеми регулювання та захисту біологічного матеріалу людини. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 138 – 140.

Кот О. О. Захист суб'єктивних цивільних прав у механізмі правового регулювання. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25, № 2. С. 83-98.

Кохановська О. В. Теоретичні проблеми інформаційних відносин у цивільному праві : монографія. Київ : Вид.-полігр. центр «Київський університет», 2006. 463 с.

Кохановська О. В. Поняття та види особистих немайнових прав у цивільному праві України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Юридичні науки. 2010, Вип. 84. С. 7 – 10.

Кохановська О. В., Вербицька А. О. Особисті немайнові права фізичної особи в аспекті оновлення цивільного законодавства. *ENDLESS LIGHT in SCIENCE*. 2020, 12-13 November. С. 124 – 134.

Медичне право України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук С. Б. Булеци; д-ра юрид. наук М. В. Менджул. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2021. 720 с.

Островська Б. В. Міжнародне-правове регулювання права людини на життя в контексті біоетики : монографія. Київ : ЛОГОС, 2019. 604 с.

Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту) : монографія / відп. ред. Я. М. Шевченко. Хмельницький : Вид-во Хмельницького ун-ту управління та права, 2007. 626 с.

Стефанчук М. О. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав : монографія. Київ : КНТ, 2008. 184 с.

Федюк Л. В. Особисті немайнові права юридичних осіб : монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2013. 500 с.

Четверте покоління прав людини: особливості правового регулювання, проблеми та перспективи розвитку в сфері охорони здоров'я: монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук С. Б. Булеци; д-ра юрид. наук М. В. Менджул. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2020. 444 с.

Тема 11. Правочини

Питання для обговорення

1. Поняття правочину та його ознаки.
2. Види правочинів.
3. Умови дійсності правочинів.
4. Форми правочину. Способи волевиявлення. Правові наслідки порушення вимог щодо форми правочину.
5. Поняття та види недійсних правочинів. Нікчемні правочини. Оспорювані правочини.
6. Момент, з якого правочин вважається недійсним.
7. Правові наслідки недійсності правочину.
8. Правові наслідки недійсності окремих частин правочину.

Завдання

1. Кваско втратив роботу й будь-який дохід. Одного разу пізно ввечері у дворі сусіднього будинку він побачив жінку, що тримала в руках дорогу сумку. Погрожуючи їй зброєю, Кваско змусив її віддати йому сумку.

Згодом, дізнавшись, що за цим фактом порушено кримінальну справу, Кваско вирішив відшкодувати вартість речей постраждалій. В тому самому дворі сусіднього будинку він знову зустрів цю жінку, пані Світличну, й передав їй 200 євро. При цьому він попросив Світличну відкликати будь-які обвинувачення проти нього і сказати слідчому, що насправді він купив у неї сумку, а не вкрав.

У судовому засіданні Світлична пояснила, що вона дійсно отримала гроші, але у значно меншому розмірі, ніж дійсна ціна сумки, і зробила це для того, щоб не мати в майбутньому неприємностей від Кваска.

На які питання теми розраховане це завдання? Проаналізуйте ситуацію, що склалася. Назвіть правові наслідки правочину, вчиненого під впливом насильства.

2. 20 липня Назаренко на сайті creditonline.ua уклала кредитний договір з Кредитною спілкою «Гроші швидко» (далі - Кредитна спілка). Згідно з

умовами договору їй надавалися кошти в сумі 40 тис. грн під 25% річних, які Назаренко повинна була повернути протягом року з моменту отримання коштів. Того ж дня зазначена сума коштів була перерахована на її банківську картку.

Однак зі спливом встановленого у договорі строку Назаренко не повернула кошти. У зв'язку з цим Кредитна спілка звернулася до суду з позовом, у якому просила стягнути з Назаренко позичену суму у розмірі 40 тис. грн, нараховані на неї проценти в сумі 10 тис. грн, а також пеню в розмірі 5 тис. грн.

Назаренко проти цих вимог заперечувала і подала до суду зустрічний позов, у якому вказувала, що кредитний договір є нікчемним і просила застосувати наслідки нікчемності цього договору. В обґрунтування своїх вимог Назаренко зазначила, що в порушення вимог законодавства кредитний договір не був укладений у письмовій формі. На її думку, електронна форма цього договору в цьому випадку не прирівнюється до письмової форми, оскільки на договорі немає її підпису.

На які питання теми розраховане це завдання? Чи підлягає позов Назаренко задоволенню? В яких випадках порушення вимоги щодо письмової форми має наслідком нікчемність правочину? В яких випадках правочин може вважатися таким, що вчинений у письмовій формі? За яких умов електронна форма представлення інформації може прирівнюватися до письмової форми?

3. У зв'язку зі складними життєвими обставинами Вовченко був змушений звернутися до свого знайомого Іванчука з проханням про надання йому 100 тис. грн. в позику. Іванчук погодився позичити зазначену суму.

В день передання коштів Вовченко склав розписку і передав її Іванчуку. У розписці було зазначено суму позики і обов'язок її повернення через рік з дня складення цієї розписки.

Однак зі спливом одного року Вовченко не повернув кошти Іванчуку. У зв'язку з цим Іванчук звернувся до суду з позовом, у якому вимагав повернення йому грошей. Проте Вовченко вимог Іванчука не визнав і зазначив, що грошові кошти йому не передавалися, а вимоги Іванчука є безпідставними. Що ж стосується розписки, то вона не є підтвердженням факту реального передання йому коштів від Вовченка, а лише фіксує зобов'язання Іванчука передати Вовченку позику в обумовленій сумі.

На які питання теми розраховане це завдання? Як слід вирішити спір? Які існують види правочинів залежно від моменту їх вчинення? Який вид правочину мав місце в цій справі?

4. Між ТОВ «Промзбут» (далі – ТОВ) та АТ «Будівельні ініціативи» (далі – АТ) 10 серпня було укладено договір підряду, за умовами якого ТОВ зобов'язувалося виготовити з власних матеріалів кронштейни для АТ.

При цьому в тексті договору зазначалося, що ТОВ зобов'язане розпочати виконання робіт з моменту отримання попередньої оплати (150 тис.

грн) від АТ і завершити виконання робіт протягом 90 днів з моменту отримання попередньої оплати, але не раніше отримання остаточної оплати (ще 150 тис. грн) від АТ. Водночас у додатку № 1 до цього договору зазначалося, що АТ зобов'язане здійснити остаточної оплату за роботу не раніше, ніж ТОВ виконає роботу і здійснить передачу кронштейнів АТ.

АТ здійснило попередню оплату 20 серпня того ж року. Однак ТОВ протягом 90 днів готові кронштейни не передало. АТ звернулося до суду з вимогою про повернення сплаченої ним попередньої оплати, а ТОВ звернулося із зустрічним позовом, вимагаючи проведення остаточного розрахунку і посилаючись на те, що робота виконана, але не передана АТ у зв'язку з відсутністю остаточного розрахунку.

На які питання теми розраховане це завдання? Як слід вирішити цю справу? Які існують правила тлумачення правочину? Чи впливає на вирішення цієї справи той факт, що умова договору, яка визначає строк оплати роботи, була включена до договору: а) АТ; б) ТОВ?

5. Власенко, який є власником дачного будинку у м. Південне Одеської області, 10 березня уклав з Березіною договір оренди будинку строком на шість місяців. У договорі була встановлена орендна плата у розмірі 10 тис. грн за місяць. У договорі було обумовлено, що права й обов'язки сторін припиняються, якщо в період між 20 і 30 червня до Власенка в м. Південне приїде його син з родиною у відпустку.

Фактично Березіна почала користуватися будинком 20 травня. Син Власенка, Василь, приїхав з родиною до батька 2 липня. Тому Березіна, посилаючись на умови договору, відмовилась звільнити орендований будинок.

Василь пояснив батькові, що затримався з приїздом у зв'язку з отриманням від нього повідомлення про тяжку хворобу брата, що мешкає в м. Ужгороді. Василь сказав, що кілька разів телефонував і брату, і батьку, однак чомусь ніхто не відповідав. Тому він вирішив поїхати в Ужгород, де дізнався, що з братом усе гаразд, а слухавку він не брав, бо був давно на нього ображений. При цьому Василь з'ясував, що повідомлення йому надіслав не його батько, а чоловік Березіної, якому Власенко декілька разів давав свій телефон, щоб той його полагодив. Натомість Березін надіслав з нього повідомлення та видаляв історію вхідних дзвінків.

У зв'язку з викладеним, Власенко звернувся до суду з позовом про звільнення Березіною орендованого будинку та сплати нею орендної плати у повному обсязі. Березіна ж пояснила, що вимог Власенка про звільнення будинку не визнає, оскільки умова, про яку йшлося в договорі, не настала. Крім того, вона вважає, що повинна сплачувати орендну плату лише з 20 травня, тобто з дня, коли вона фактично почала користуватися будинком.

На які питання теми розраховане це завдання? Надайте правову характеристику правочину зі скасувальною обставиною. Яким є договір найму - консенсуальним чи реальним?

6. Королевська, що проживала в м. Балаклія Харківської області, у березні 2022 року була змушена покинути рідну домівку через бойові дії й поїхала до Чехії. У грудні 2023 року через брак коштів вона вирішила продати свій будинок у Балаклії. Оскільки повернення в Балаклію для оформлення документів залишалось небезпечним для неї та її дітей, вона вирішила доручити всі питання, пов'язані з укладенням договору купівлі-продажу, своїй сусідці Дорошенко. Тому 01 серпня Королевська видала Дорошенко довіреність, уповноваживши її бути своїм представником.

Проте зі спливом декількох місяців життєві обставини суттєво змінилися, і Королевська вирішила все-таки повернутися назад до Балаклії. Тому вона вирішила не продавати свій будинок. Із цією метою 01 листопада вона зателефонувала Дорошенко і повідомила їй, що необхідність у продажі будинку відпала, тому будь-які переговори з приводу укладення договорів купівлі-продажу необхідно завершити.

Через місяць Королевська повернулася в Україну, і їй стало відомо про те, що її будинок проданий, а новий власник будинку має намір вселитися в нього протягом тижня. Договір купівлі-продажу був укладений 10 листопада Дорошенко, яка діяла від імені Королевської на підставі довіреності.

Королевська з цим не погодилася і звернулася до суду.

На які питання теми розраховане це завдання? Як слід вирішити справу? Охарактеризуйте правову природу правочину, вчиненого Дорошенко. Що таке відмова від правочину?

7. Вернидуб звернувся до суду з позовом про визнання нікчемним договору дарування автомобіля марки Suzuki Vitara, за умовами якого його дружина передала цей автомобіль у власність своїй тітці, Хромовій. Як зазначив Вернидуб, цей автомобіль був придбаний ним під час шлюбу з його дружиною, а тому є їх спільною власністю і може бути відчужений лише за наявності його згоди на це.

В обґрунтування позову Вернидуб зазначив, що внаслідок дарування зазначеного автомобіля було порушено його конституційне право – право власності, закріплене в ст. 41 Конституції України. З огляду на це договір дарування згідно зі ст. 228 ЦК України є нікчемним як такий, що спрямовано на порушення його конституційного права.

На які питання теми розраховане це завдання? Як слід вирішити спір? Чи може договір дарування в цьому випадку бути визнаний недійсним саме на підставі ст. 228 ЦК? Чи правильно Вернидуб сформулював свої позовні вимоги – «визнати договір дарування нікчемним», чи він повинен був сформулювати їх інакше? В чому полягає відмінність між нікчемними і оспорюваними правочинами?

8. Ковальчук був власником земельної ділянки сільськогосподарського призначення в сел. Близнюки Харківської області. Однак сам він цю ділянку

протягом останніх двох років не використовував, а здавав її в оренду ТОВ «Веселка».

Одного разу до Ковальчука звернувся Сердюк із пропозицією придбати в нього його земельну ділянку. Проте Сердюка не влаштувала та обставина, що земельна ділянка використовується сторонніми особами на підставі договору оренди.

У зв'язку з цим Ковальчук звернувся до ТОВ «Весна» з вимогою про повернення йому земельної ділянки, в чому йому було відмовлено з посиланням на договір оренди, строк дії якого спливає лише через 10 років.

Тоді Ковальчук згадав, що договір оренди свого часу підписував не він, а його мати замість нього. Тому Ковальчук звернувся до суду з вимогою про визнання договору оренди недійсним на тій підставі, що його мати підписала договір замість нього, хоча довіреності на підписання договору оренди він не видавав. У ході розгляду справи висновком експерта було підтверджено, що підпис на договорі був виконаний не Ковальчуком, а іншою особою.

ТОВ «Веселка» проти позову заперечувало і вказувало, що Ковальчук своїми діями фактично підтвердив чинність договору оренди. Так, Ковальчук протягом двох років отримує орендну плату, що підтверджується розрахунковими документами, на яких міститься його підпис. Крім цього, Ковальчук весь цей час не заперечував проти використання земельної ділянки працівниками ТОВ «Веселка» і жодного разу не виявляв наміру користуватися землею особисто.

На які питання теми розраховане це завдання? Як слід вирішити справу? Яке значення має підпис для дійсності договору? В чому полягає доктрина заборони суперечливої поведінки?

9. Між Виробничим кооперативом «Агромаш» (далі – ВК) і ТОВ «Інвест» (далі – ТОВ) було укладено договір купівлі-продажу, за умовами якого ВК, від імені якого діяв його директор Волошенко, передав у власність ТОВ вантажівку вартістю 1 млн. грн.

Через місяць після цього ВК звернувся до суду з вимогою про визнання договору купівлі-продажу недійсним. В обґрунтування позову ВК зазначив, що повноваження директора обмежені згідно зі статутом: директор не має права без згоди загальних зборів вчиняти правочини на суму, яка перевищує 100 тис. грн. З огляду на це, договір купівлі-продажу, укладений директором від імені ВК з перевищенням повноважень, не відповідає вимогам ч. 2 ст. 203 ЦК (ВК не мав необхідного обсягу цивільної дієздатності).

Однак ТОВ проти позову заперечувало, посилаючись на те, що воно не мало можливості ознайомитися зі статутом ВК на момент укладення договору, а тому не знало про наявність обмеження повноважень у директора. З огляду на це підстав для визнання договору недійсним немає.

На які питання теми розраховане це завдання? Як слід вирішити спір? Чи вплине на рішення в цій справі та обставина, що відомості про наявність обмеження повноважень директора були внесені до Єдиного державного

реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань?

10. Між Громовою, жінкою похилого віку, яка проживала сама, і Державською (соціальним працівником) було укладено договір, за умовами якого Громова передала Державській свою квартиру в м. Рівне.

Однак через рік після укладення цього договору з-за кордону приїхав син Громової, який повідомив, що збирається повернутися в Україну для постійного проживання. У зв'язку з цим він запропонував матері переоформити на нього її квартиру. У відповідь на це Громова повідомила йому, що стосовно цієї квартири нею було укладено договір, за умовами якого Державська надає їй періодичну допомогу у веденні хатніх справ, доглядає за нею, але після смерті квартира перейде Державській.

Оглянувши примірник цього договору, син Громової з'ясував, що насправді нею було укладено договір дарування, за яким право власності уже перейшло до Державської. У зв'язку з цим син переконав Громову подати позов до суду з вимогою про визнання договору недійсним.

В суді Державська проти позову заперечувала і вказувала, що договір дарування відповідає волі Громової, оскільки про це міститься відмітка в самому договорі. Крім цього, договір був укладений у присутності нотаріуса, який детально роз'яснив Громовій її права за цим договором і прочитав його вголос. Державська також пояснила, що не збирається примушувати Громову виселитися з квартири і дозволить останній проживати в ній.

На які питання теми розраховане це завдання? Як слід вирішити цю справу? Чи може цей договір бути визнаний недійсним? Якщо так, то з яких підстав і що повинно бути доведено в суді?

11. Самойленко вирішила відкрити кав'ярню в м. Хуст. З цією метою вона взяла кредит у банку на суму 1 млн. грн, а також позичила суму, еквівалентну 10 тис. доларів США, у приятельки.

Однак кав'ярня не приносила необхідних доходів. Більше того, в кав'ярні постійно траплялися якісь негаразди. Одного разу в ній навіть сталася пожежа, у зв'язку з чим Самойленко вимушена була зробити новий ремонт і придбати нове обладнання.

У зв'язку з цим Самойленко не змогла вчасно повернути кредиторам позичені кошти. Щоб уберегти своє майно (будинок і земельну ділянку в м. Мукачєво) від кредиторів, вона вирішила переоформити його на батька чоловіка своєї сестри, Іванчука. Тому між ними було укладено договір купівлі-продажу житлового будинку і земельної ділянки в м. Мукачєво.

Незабаром після укладення цього договору Іванчук звернувся до Самойленко з вимогою звільнити цей будинок, оскільки він збирається до нього переселитися як його новий власник.

Тому Самойленко звернулася до суду з вимогою про визнання договору купівлі-продажу недійсним, оскільки останній вчинено під впливом тяжкої

обставини. Самойленко в суді пояснила, що укладаючи цей договір, вона не мала наміру здійснити його реальне відчуження, а прагнула лише унеможливити звернення стягнення на це майно з боку кредиторів. Більше того, за цим договором вона не отримала жодних коштів від Іванчука.

На які питання теми розраховане це завдання? Як слід вирішити справу? Що таке фраздаторний правочин? Чи існують підстави для визнання цього договору недійсним? Які обставини підлягають доказуванню?

Список нормативно-правових актів та літератури

Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>.

Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>.

Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : затв. наказом М-ва юстиції України від 22.02.2012 р. № 296. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>.

Деякі питання визнання правочинів (господарських договорів) недійсними : постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 29.05.2013 р. № 11. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011600-13>.

Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними : постанова Пленуму Верх. Суду України від 06.11.2009 р. № 9. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>.

Крат В. І. Фраздаторність від Юстиніана. *Закон і Бізнес*. 2021. Вип. № 28. URL : https://zib.com.ua/ua/print/148293-chomu_daruvati_kvartiru_materi_nedobrosovisno_y_koli_vidbuva.html.

Крат В. І. Нетиповість електронних правочинів. *Festina lente* : зб. вибр. статей, публікацій, виступів. Харків : ЕКУС. 2022. С. 675-678.

Крат В. І. Форма правочину. *Festina lente* : зб. вибр. статей, публікацій, виступів. Харків : ЕКУС. 2022. С. 678-695.

Недійсність правочинів : коментар судової практики / за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : Право, 2018. 264 с.

Односторонні правочини : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2024. 480 с.

Таш'ян Р. І. До питання про розмежування недійсних та умовних правочинів. *Правові новели*. 2021. № 13. С. 68-74.

Таш'ян Р. І. Доктрина «culpa in contrahendo» в ученні про недійсність правочинів. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 36-40.

Таш'ян Р. І. Особливі підстави недійсності правочинів під час війни. *Нове українське право*. 2022. Вип. 3. С. 49-52.

Філатова Н. Ю. Правочини з використанням електронної форми представлення інформації. *Проблеми законності* : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2017. Вип. 136. С. 40-55.

Філатова Н. Ю., Логойко О. О. Порівняльний аналіз укладення електронних договорів в Україні і Німеччині: правові аспекти. *Правова держава*. 2020. Вип. 38. С. 92-100.

Цивільний кодекс України : наук.-практ. коментар. Т. 2 : Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки та терміни. Позовна давність. Особисті немайнові права фізичної особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС. 2021. 784 с.

Тема 12. Представництво

Питання для обговорення

1. Поняття, сутність та юридична природа представництва.
 - 1.1. Концепція правовідносин представництва.
 - 1.2. Відмежування представництва від суміжних інститутів.
2. Повноваження представника.
 - 2.1. Поняття, зміст та межі повноважень представника.
 - 2.2. Правові наслідки перевищення повноважень представника.
 - 2.3. Правові наслідки дії особи без повноважень.
 - 2.4. Передоручення.
3. Підстави виникнення представництва.
4. Види представництва.
5. Поняття та цивільно-правова характеристика довіреності.
 - 5.1. Видача довіреності як односторонній правочин.
 - 5.2. Форма та обов'язкові реквізити довіреності.
 - 5.3. Строк дії довіреності.
 - 5.4. Види довіреностей.
6. Припинення представництва.

Завдання

1. Остапчук звернувся до суду з вимогою до ріелторської компанії «Нерухомість» (далі – Ріелтор) про відшкодування збитків у розмірі 100 тис. грн. Позивач зазначив, що 10 липня між ним та відповідачем був укладений договір про надання послуг по продажу квартири. Через місяць Ріелтор повідомив Остапчука, що знайшов покупця – Турчака. Остапчук спілкувався з покупцем у присутності представника Ріелтора. За договором купівлі-продажу Остапчук отримав на 100 тис. грн менше, ніж він заявляв ціну Ріелтору. Відповідач, заперечуючи проти позову, зазначив, що за договором про надання ріелторських послуг, укладеним з Остапчуком, він зобов'язаний

був підшукати покупця квартири, а остаточну ціну квартири узгоджували Остапчук та Турчак.

На які питання теми розраховане завдання? Як слід вирішити спір? Вкажіть критерії відмежування представництва від інших схожих правових конструкцій..

2. До нотаріуса за консультацією звернулися Панченко та Забудько. Вони зазначили, що є законними представниками 12-річного Петра як батько та бабуся відповідно. У порядку спадкування за заповітом Петро набув право власності на квартиру, в якій після смерті заповідача ніхто не проживає. Для отримання додаткового доходу на утримання Петра вони хотіли б укласти та нотаріально посвідчити договір найму цієї квартири.

Оскільки мати Петра виїхала на заробітки в Італію, виникає питання хто з них має право укласти договір від імені Петра.

З'ясувалося, що Панченко, який стверджує, що є біологічним батьком Петра, ніколи не перебував у шлюбі з його матір'ю та у свідоцтві про народження Петра не записаний як батько. Забудько (бабуся Петра) доглядає за Петром, але не є його опікуном.

На які питання теми розраховане завдання? Яку консультацію має дати нотаріус? Чи є законним представником Петра Панченко? Чи може мати Петра видати довіреність Забудько для укладення договору найму квартири, власником якої є Петро?

3. Золоторенко 1 лютого видав довіреність Івченку строком на п'ять місяців на продаж останнім квадрокоптера ціною не менше 40 тис. грн. Довіреність була посвідчена командиром військової частини, де Золоторенко працював водієм.

Спершу Івченко розмістив оголошення про продаж квадрокоптера на платформі онлайн-оголошень OLX, а потім звернувся до комісійного магазину. Однак, протягом чотирьох місяців він не продав квадрокоптер. 1 червня Івченко, не повідомивши Золоторенка, видав довіреність у порядку передоручення своєму синові строком на два місяця. При цьому довіреність не була нотаріально посвідчена. Син Івченка продав квадрокоптер, але за ціною, вдвічі меншою, ніж указана в першій довіреності.

Золоторенко зажадав від Івченка відповідної доплати або повернення квадрокоптера. Останній наполягав на тому, що діяв виключно в інтересах Золоторенка, а всі претензії слід адресувати не йому, а його синові.

На яке питання теми спрямоване це завдання? Які порушення мали місце у відносинах представництва? Які підстави та порядок передоручення?

4. Петрунько звернувся за консультацією до юриста з наступних питань. 12 жовтня Артюхов видав йому дві безвідкличні довіреності: першу для голосування на загальних зборах АТ «Універсал», акціонером якого є

Артюхов, строком на два роки; друга – на продаж житлового будинку, що належав на праві власності Артюхову, строком на три місяці.

12 грудня Артюхов звернувся до нотаріуса та скасував обидві довіреності, видані на ім'я Петрунька.

Згодом виявилось, що 14 грудня відбулися загальні збори АТ «Універсал», в яких прийняв участь Петрунько на підставі довіреності, виданої Артюховим. 15 грудня Петрунько уклав договір купівлі-продажу житлового будинку, що належав Артюхову, з Остапчуком.

На яке питання теми спрямоване це завдання? Яку консультацію має дати юрист. Які правові наслідки дій Петрунька, вчинені ним за довіреностями, виданими Артюховим? Яка довіреність є безвікличною та в яких випадках вона може бути видана?

5. Чаренко звернувся до суду з вимогою про визнання недійсним додаткової угоди до договору оренди земельної ділянки, право власності на яку він набув у порядку спадкування. У позовній заяві Чаренко зазначив, що успадкував земельну ділянку сільськогосподарського призначення, яка належала на праві власності його матері.

1 жовтня 2013 року його мати уклала договір оренди цієї земельної ділянки з фізичною особою - підприємцем Цевко (далі – ФОП Цевко) строком на 5 років.

Після одержання свідоцтва про право на спадщину Чаренко дізнався, що існує додаткова угода до договору оренди земельної ділянки від 11 липня 2018 року, відповідно до умов якої змінено строк договору оренди з 5-ти до 10-ти років. Як з'ясувалося додаткова угода була підписана ФОП Цевко та сестрою Чаренка – Савченко, яка не мала на це жодних повноважень.

Заперечуючи проти позовних вимог, ФОП Цевко зазначив, що додаткова угода є дійсною, оскільки власниця земельної ділянки (орендодавець) за життя отримувала орендну плату на підставі додаткової угоди, не вимагала повернення земельної ділянки після спливу 5-ти річного строку дії договору. Таким чином, відповідно до ст. 241 ЦК України правочин вважається схваленим.

На які питання теми розраховане завдання? Чи підлягає позов Чаренка задоволенню? Чи змінилося би рішення, якщо б мати Чаренка видала його сестрі довіреність на укладення додаткової угоди до договору оренди земельної ділянки з повноваженнями змінити строк дії договору з 5-ти до 7-ми років?

6. Поліщук, який у зв'язку з виїздом за межі України на роботу за контрактом на 1 рік, видав нотаріально посвідчену довіреність Антоненку на право керування транспортним засобом та вчинення відносно нього всіх незаборонених законом правочинів. Після повернення позивач дізнався, що Антоненко переоформив право власності на автомобіль на себе, шляхом вчинення передоручення прав щодо розпорядження транспортним засобом на

ім'я Параскевича. Останній, діючи в порядку передоручення від імені Поліщука, продав автомобіль за 2 тис. грн Антоненку.

Поліщук звернувся до суду з вимогами про визнання договору купівлі-продажу недійсним та про зобов'язання повернути незаконно відчужений транспортний засіб. У позовній заяві він зазначив, що договором доручення, укладеним з Антоненком, не передбачалося можливості передоручення. До того ж Антоненко не повідомляв його про передання повноважень Параскевичу.

Поліщук зазначав, що дії Антоненка та Параскевича заборонені ст. 238 ЦК України. Крім того, відповідачі вчинили правочин за зловмисної домовленості між ними (стаття 232 ЦК України), що є підставою для визнання його недійсним.

Представник територіального сервісного центру МВС зазначив, що оскільки представник під час оформлення передоручення передав свої повноваження представника іншій особі, то міг виступати стороною за договором купівлі-продажу транспортного засобу на законних підставах.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову. Суд виходив із того, що особа, діючи від імені позивача за довіреністю в порядку передоручення, мала право на укладання будь-яких правочинів щодо розпорядження автомобілем за ціною та на умовах, визначених на власний розсуд, що відповідає закону та охоплюється обсягом повноважень, зазначених у довіреності. А позивач має право вимагати від Параскевича лише передання грошової суми, яка одержана за договором купівлі-продажу автомобіля.

На які питання теми розраховане завдання? Чи підлягає позов Поліщука задоволенню? Чи змінилося би рішення, якщо б Антоненко повідомив Поліщука про передання своїх повноважень за договором доручення Параскевичу у зв'язку з охороною інтересів Поліщука?

7. Шевченко 10 квітня 2023 року видав довіреність Куніцину на продаж належного йому автомобілю. Строк дії довіреності – 2 місяці з моменту її видачі. 20 травня 2023 року Шевченко загинув у автомобільній аварії, а 21 травня 2023 року Куніцин на підставі довіреності уклав договір купівлі-продажу автомобілю, що належав на праві власності Шевченко. Під час передання грошей синові Шевченка, Куніцин дізнався про смерть його батька (особи, яка видала йому довіреність на продаж автомобіля). Син Шевченка вимагав від Куніцина відшкодувати збитки, завдані у результаті продажу автомобіля батька за ціною, що є значно нижчою ніж ринкова.

Куніцин зазначив, що у довіреності не було зазначено мінімального або орієнтовного розміру вартості автомобіля, а право визначати ціну надано йому.

Син Шевченка звернувся до суду з вимогою визнати договір купівлі-продажу автомобіля, який належав на праві власності його батькові, недійсним, оскільки він був укладений після смерті останнього.

На які питання теми розраховане завдання? Чи підлягає позов сина Шевченка задоволенню? Чи змінилося би рішення, якщо б 20 травня 2023 року Шевченко скасував довіреність?

Список нормативно-правових актів і літератури

Про нотаріат : Закон України від 02.10.1993 р. № 3425-XII. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20нотаріат>.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : затв. наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

Порядок вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування : затв. наказом Міністерства юстиції України від 11.11.2011 р. № 3306/5. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1298-11>.

Порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених: затв. постановою КМУ від 15.06.1994 р. № 419. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/419-94-п>.

Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними : узагальнення судової практики Верховного Суду України від 24.11.2008 р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0003700-08>.

Балабан Д. В., Заборовський В. В. Співвідношення довіреності і договору доручення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2017. Вип. 43 (1). С. 93-96. URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/13580/1/%d0%97%d0%b0%d0%b1%d0%be%d1%80%d0%be%d0%b2%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9%20%d0%a1%d0%bf%d1%96%d0%b2%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%bd%d0%be%d1%88%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f%20%d0%b4%d0%be%d0%b2% d1%96%d1%80%d0%b5%d0%bd%d0%be%d1%81%d1%82%d1%96%20%d1%96%20%d0%b4%d0%be%d0%b3%d0%be%d0%b2%d0%be%d1%80%d1%83%20%d0%b4%d0%be%d1%80%d1%83%d1%87%d0%b5%d0%bd%d0%bd%d1%8f%20.pdf>.

Бутрин-Бока Н. С. Довіреність як вид фідуціарного правочину. *Юридичний науковий журнал*. 2019. № 6. С. 98-100. URL : http://www.lsej.org.ua/6_2019/23.pdf.

Верес І. Поняття комерційного представництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2012. № 7. С. 11-14.

Гелецька І. О. До питання про правову природу договірною представництва. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 2. С.131-135.

Кметик Х. В. Сутність та особливості договірною представництва. *Форум права*. 2017. № 5. С. 175–180. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2017_5_27.

Крат В. І. Довіреність на користування транспортним засобом: нетиповість конструкції. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2011. № 5 (59). С. 82–85.

Крат В. І. Специфіка відмови представника від вчинення дій, які були визначені нотаріально посвідченою довіреністю. *Нотаріат для вас*. 2011. № 7-8 (141-142). С. 23–26.

Полтавський О. В. До питання про правочин, який вчиняється з перевищенням повноважень. *Право і безпека*. 2012. № 1 (43). С. 272 – 276.

Саванець Л. Довіреність та договір доручення: порівняльно-правовий аналіз. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 4 (24). С.112-117. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/41973/1/%D0%A1%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C.pdf>.

Спасибо-Фатеева І. В. Цивільно-правові наслідки дій представника з перевищенням наданих йому повноважень. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2010. № 8. С. 120-131.

Харитонов Є. О. Добровільне представництво у цивільному праві України : навч. посібник / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, А. І. Дрішлюк. – Київ : Істина, 2007. – 176 с.

Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / За заг. ред. проф. І. В. Спасибо-Фатеевої. Х. : Страйд, 2010. Том 4 : Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки. 768 с.

Цюра В. В. Правові наслідки неналежного здійснення повноважень в межах недоговорного представництва. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2016. № 8. С. 33-38.

Цюра В. Законне представництво як підстава виникнення цивільних правовідносин. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2018. № 1. С. 113-117.

Тема 13. Здійснення суб'єктивних цивільних прав і виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав (інтересів)

Питання для обговорення

1. Поняття та принципи здійснення суб'єктивних цивільних прав.
2. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав. Зловживання цивільними правами.
3. Виконання цивільних обов'язків.
4. Підстави та форми захисту цивільних прав та інтересів.
5. Судові способи захисту цивільних прав та інтересів.
6. Самозахист цивільних прав та інтересів.

Завдання

1. Під час перебування у шлюбі Русенко отримала інвалідність другої групи в результаті протиправної поведінки щодо неї її чоловіка. На підставі ст. 75 Сімейного кодексу України Русенко було присуджено виплату аліментів від колишнього чоловіка у розмірі 5 тис. грн. щомісячно.

Русенко уклала договір зі своєю донькою Куриленко про безоплатну передачу доньці права на отримання аліментів, а донька (Куриленко) зі свого боку назавжди відмовляється від здійснення свого права на захист честі, гідності і ділової репутації у випадку посягання на її особисті немайнові блага з боку матері (Руденко).

На які питання теми розраховане завдання? Які існують способи здійснення суб'єктивних цивільних прав? Які способи здійснення суб'єктивних цивільних прав продемонстровані у наведеній фабулі? Чи відповідають вони законодавчим вимогам?

2. Іванчук, який проживав на першому поверсі багатоквартирного житлового будинку, постійно гучно слухав музику після 22:00 і влаштував вечірки. На це неодноразово скаржився його сусід Ніколенко, який проживає на другому поверсі, в тому числі шляхом звернення до правоохоронних органів.

Восени сталося zalиття квартири Іванчука через вину сусіда Ніколенко. Іванчук звернувся до суду з вимогою про відшкодування шкоди, завданої zalиттям.

Ніколенко відмовлявся задовольнити вимоги Іванчука, пояснюючи це тим, що Іванчук тривалий час зловживав своїм правом власності на квартиру, порушуючи шумовий режим.

На які питання теми розраховане завдання? Які межі здійснення суб'єктивних цивільних прав? Чи дотримувався позивач меж здійснення свого права власності? Оцініть аргументи відповідача. Яке рішення має прийняти суд? Що може поведінка Іванчука слугувати підставою для відмови судом у захисті цивільних прав (інтересів)?

3. Остапенко, щодо якого набрало законної сили рішення суду про стягнення за суми боргу у розмірі 80 тис. грн., звернувся до Ради приватних виконавців із скаргою на дії приватного виконавця, у провадженні якого перебувало виконання відповідного рішення. Скарга мотивована неправомірним накладенням арештів на його майно. Остапенко вказує на порушення права власності та некомпетентність державного виконавця.

Рада приватних виконавців направила подання до Дисциплінарної комісії приватних виконавців про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності. За результатами розгляду подання прийнято рішення про відмову в застосуванні до приватного виконавця дисциплінарного стягнення.

Отримавши таке позитивне для себе рішення, державний виконавець звернувся до суду із позовом до Остапенко про захист його ділової репутації, зазначивши, що відповідач у скарзі поширив інформацію, яка не відповідає дійсності, чим принизив ділову репутацію приватного виконавця, поставивши під сумнів його професійні якості.

На які питання теми розраховане завдання? Яке рішення має прийняти суд? Що виступає підставою захисту цивільних прав (інтересів)? Які існують форми захисту цивільних прав (інтересів)?

4. АТ «Астор» (орендар) уклало два окремих договори оренди складських приміщень з ТОВ «Алан» (орендодавець-1) та ТОВ «Мехіко» (орендодавець-2). Із врахуванням положень статуту АТ, рішення про укладення цих договорів приймалося Наглядовою радою. Орендна плата згідно договорів мала сплачуватися щоквартально (протягом 3-х календарних днів після завершення кварталу). У зв'язку із скрутним матеріальним становищем наприкінці року орендар мав можливість сплатити орендну плату лише одному орендодавцеві. Протоколом Наглядової ради АТ «Астор» було вирішено сплатити орендну плату ТОВ «Алан», а ТОВ «Мехіко» – після того, як з'явиться достатня кількість грошей на рахунку.

Дізнавшись про це ТОВ «Мехіко» звернулося до суду з вимогою про визнання рішення Наглядової ради недійсним. В суді АТ «Астор» заперечувало проти задоволення позовних вимог через те, що в законодавстві не передбачено такого способу захисту, як визнання недійсним рішення Наглядової ради.

На які питання теми розраховане завдання? Які вимоги встановлюються законом до виконання цивільних обов'язків? Надайте правову оцінку обраного позивачем способу захисту та доводам відповідача. Зазначте джерела, в яких можуть бути передбачені способи захисту?

5. Між АТ «Ужгородський хлібозавод» (далі – АТ) та ТОВ «Стефанія» (далі – ТОВ) було укладено договір, за яким АТ безоплатно відступило ТОВ майнові права вартістю 800 тис. грн.

Акціонер АТ, якому належить 30 відсотків акцій, звернувся до суду з вимогою про визнання вказаного договору недійсним. Позов обґрунтовано тим, що згідно Статуту АТ Наглядова рада мала приймати рішення про надання згоди на вчинення такого правочину, однак таке рішення не приймалося. Крім того, в позові акціонер вимагав заборонити директорів АТ в майбутньому укладати будь-які правочини, щодо яких згідно із Статутом має бути отримана попередня згода Наглядової ради, у випадку відсутності такої згоди.

Відповідачі просили відмовити в задоволенні позовних вимог, наполягаючи на тому, що спірний договір не порушує жодних корпоративних та цивільних прав позивача, оскільки останній не є членом Наглядової ради і стороною оскаржуваного договору.

На які питання теми розраховане завдання? Що є об'єктом захисту? Чи правильно обрано спосіб захисту позивачем? Що таке превентивний захист і які умови його застосування? Як слід вирішити спір?

6. ФОП Заболотний уклав із ТОВ «Фенікс» договір зберігання генератора строком на 6 місяців. Після завершення строку дії договору ТОВ «Фенікс» зволікало з поверненням генератора, не зважаючи на численні звернення Заболотного.

Внаслідок такої протиправної поведінки зберігача ФОП Заболотний звернувся до суду з позовом про визнання договору зберігання недійсним і застосування наслідків його недійсності. В якості підстави недійсності договору зберігання вказувалося невиконання договору зберігання з боку відповідача, а саме: не повернення ним речі.

На які питання теми розраховане завдання? Який спосіб захисту вважається належним? Оцініть спосіб захисту, обраний позивачем.

7. Златогорський позичив у Величко грошові кошти у розмірі 100 000 грн. і зобов'язався їх повернути протягом одного місяця, про що було вказано в договорі позики, укладеному у письмовій формі (договір нотаріально не посвідчувався). У вказаний в договорі строк Златогорський грошові кошти не повернув. Через два роки Величко звернувся до нотаріуса із заявою про вчинення виконавчого напису на договорі. Нотаріус відмовив у вчиненні зазначеної нотаріальної дії з посиланням на те, що Величко не надав доказів того, що позичальник Златогорський дійсно не повернув йому позичені кошти у строк, вказаний в договорі.

На які питання теми розраховане завдання? Дайте юридичну оцінку діям нотаріуса. Чи може нотаріус здійснювати захист суб'єктивних цивільних прав? Які умови і порядок вчинення виконавчих написів нотаріусами України?

8. Між ТОВ «Сілікат» і ТДВ «Оборона» було укладено договір оренди офісного приміщення. У квітні дія договору припинилася. ТДВ «Оборона» не мало заборгованості з орендної плати (вона була сплачена наперед), проте у строк, передбачений договором, офісне приміщення воно не звільнило. ТОВ «Сілікат» неодноразово направляло ТДВ «Оборона» претензії із вимогами про звільнення орендованого приміщення, однак орендар приміщення не звільняв через те, що йому нікуди забрати свої речі, бо договір оренди іншого приміщення буде укладено через тиждень.

ТОВ «Сілікат» власними силами винесло меблі і офісну техніку ТДВ «Оборона» з орендованого приміщення на двір і залишило біля воріт, повідомивши про це ТДВ «Оборона» телефоном.

Коли представники ТДВ «Оборона» прибули для того, щоб забрати речі, виявилось, що меблі і офісна техніка були пошкоджені в результаті несприятливих погодних умов (дощу, граду). У зв'язку з цим ТДВ «Оборона»

звернулося до суду з вимогою до ТОВ «Сілікат» про відшкодування завданих збитків.

В судовому засіданні ТОВ «Сілікат» заперечувало проти задоволення позовних вимог з посиланням на те, що це позивач порушив умови договору оренди і своєчасно не звільнив орендоване приміщення, що змусило відповідача застосувати способи самозахисту.

На які питання теми розраховане завдання? Зазначте належні умови самозахисту? Як слід вирішити справу? Чи змінилося б рішення, якби самозахист у спосіб звільнення приміщення від речей орендаря і винесення їх на двір був передбачений умовами договору оренди?

Список нормативно-правових актів і літератури

Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV в ред. Закону України від 11.02.2010 р. № 1878-VI. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.

Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2020 р. № 2573-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#n840>.

Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>.

Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.02.2010 р. № 2210-III. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.

Про захист прав споживачів : Закон УРСР від 12.05.1991 р. № 1023-XII в ред. Закону України від 01.12.2005 р. № 3161-IV. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3161-15>.

Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.

Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.

Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 р. № 1805-III. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.

Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 24.06.1991 р. № 1264-XII. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 р. № 3038-VI. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>.

Про рекламу : Закон України від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>.

Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 р. № 1701-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : затв. наказом

М-ва юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>.

Перелік документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів : затв. постановою КМУ від 29.06.1999 р. № 1172. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1172-99-%D0%BF>.

Аналіз практики застосування судами ст. 16 Цивільного кодексу України. URL : https://zib.com.ua/ua/print/88249-analiz_praktiki_zastosuvannya_sudami_st16_civilnogo_kodeksu_.html.

Венедіктова І. В. Захист охоронюваних законом інтересів у цивільному праві : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 288 с.

Відповідальність у приватному праві : монографія / за заг. ред. І. Безклубова. Київ : Грамота, 2014. 416 с.

Вчення про цивільно-правову відповідальність : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2025. 816 с.

Дзера І. О. Санкції у цивільному праві України: проблеми теорії та судової практики : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2022. 540 с.

Добросовісність: доктрина та судова практика : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 358 с.

Жук А. В. Відновлення становища, яке існувало до порушення суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики : монографія. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 256 с.

Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.

Зловживання правом : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 308 с.

Корпоративне право крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 512 с.

Корпоративні спори : коментар судової практики / за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : Право, 2018. 288 с.

Корпоративні спори : правові позиції Верховного Суду та коментарі науковців / за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2019. 280 с.

Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики : монографія. Київ : Алерта, 2017. 494 с.

Надьон В. В. Суб'єктивний обов'язок як елемент змісту цивільних правовідносин : монографія. Харків : Право, 2017. 392 с.

Недійсність правочинів : коментар судової практики / за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : Право, 2018. 264 с.

Особливості захисту суб'єктивних цивільних прав : монографія; за заг. ред. академіків НАПрН України О. Д. Крупчана та В. В. Луця. Київ : НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України, 2012. 400 с.

Потапенко А. В. Визначення судом ефективного способу захисту приватного права та інтересу, який не суперечить закону : монографія / за наук.

ред. І. Е. Берестової. Київ : НДІ приватного права і підприємництва ім. ак. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2022. 248 с.

Правові позиції Верховного Суду у цивільних, господарських та адміністративних справах : практич. посіб. / за ред. В. В. Комарова, Д. Д. Луспеніка. Харків : Право, 2019. 872 с.

Право власності: способи захисту крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.

Правомірні очікування : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 250 с.

Ус М. В. Колізії суб'єктивних цивільних прав : монографія. Харків : Право, 2014 р. 224 с.

Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар. Т. 1 : Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : Екус, 2020. 928 с.

Тема 14. Цивільно-правова відповідальність

Питання для обговорення

1. Поняття та ознаки цивільно-правової відповідальності.
2. Функції цивільно-правової відповідальності.
3. Види цивільно-правової відповідальності.
4. Підстави та умови цивільно-правової відповідальності.
5. Види шкоди як умови цивільно-правової відповідальності.
6. Заходи (форми) цивільно-правової відповідальності.
7. Поняття, зміст та розмір збитків, які підлягають відшкодуванню.
8. Поняття моральної шкоди.
9. Критерії, які використовуються при обчисленні компенсації моральної шкоди.
10. Обставини, які звільняють від цивільно-правової відповідальності.

Завдання

1. Яровська звернулася до суду з вимогою до ательє-студії «Гламур» (далі – Ательє) з вимогою про відшкодування завданих їй збитків у розмірі 120 тис. грн та моральної шкоди у розмірі 500 тис. грн.

Позивачка зазначила, що 1 червня вона уклала договір побутового підряду, за яким Ательє зобов'язувалося пошити їй вечірню сукню до 20 червня. Яровська планувала вдіти сукню на фінал конкурсу краси 25 червня. Оскільки Ательє вчасно не виконало роботу, позивачка змушена була терміново придбати іншу сукню за 20 тис. грн, в якій вона почувалася скуто та невпевнено. На думку Яровської саме це позбавило її можливості зайняти перше місце на конкурсі та одержати призовий фонд у розмірі 100 тис грн.

На наступний день після фіналу конкурсу позивачка прочитала у соціальних мережах чисельні негативні та образливі коментарі щодо її виступу та сукні, в яку вона була вдягнена, що завдало їй душевних страждань.

Заперечуючи проти позову, Ательє пояснило, що прострочення виконання роботи відбулося не з його вини, а у зв'язку із затримкою на митниці контейнеру з фурнітурою, яка мала використовуватися для оздоблення сукні.

На які питання теми розраховане це завдання? Чи підлягають задоволенню вимоги Яровської до Ательє? Вирішіть справу.

2. Остапенко звернувся до суду з вимогою про стягнення з Харченка (власника бультер'єра) 300 тис. грн. за шкоду, завдану його здоров'ю, та 100 тис. грн. за моральну шкоду на підставі ст. 1187 ЦК.

У позовній заяві Остапенко зазначив, що коли він йшов з ветеринарної клініки до дому на нього напала собака, власником якої є Харченко. Як засвідчують медичні документи йому було завдано легких тілесних ушкоджень. Крім того, Остапенко зазнав душевних страждань у зв'язку з нападом на нього бультер'єра.

Харченко, заперечуючи проти позову, вказав, що його вини у тому, що його пес напав на позивача немає. Він перебував на майданчику для вигулу собак, але пес зірвався з повідця та побіг до Остапенка, який тримав на руках кішку. Крім того, в позовній заяві відсутні розрахунки розміру збитків, завданих Остапенку.

На які питання теми розраховане це завдання? Зазначте підстави та умови цивільно-правової відповідальності? Чи підлягають задоволенню вимоги Остапенка? Вирішіть справу.

3. На припаркований на стоянці легковий автомобіль впала частина стовбура старого дерева. Автомобілю була завдано значних пошкоджень. Власник автомобіля Потапенко звернулася до суду з вимогою до комунального підприємства «Зеленбуд» (далі – КП) як балансоутримувача зелених насаджень про відшкодування майнової та моральної шкоди у розмірі 15 тис. грн. За висновком авто-товарознавчої експертизи вартість відновлюваного ремонту автомобіля становитиме 10 тис. грн.

Позивач зазначив, що позбавлення можливості користуватися своїм автомобілем істотно порушило його звичний уклад життя, заподіяло моральну шкоду, яка виразилась в негативних емоціях та переживаннях.

КП заперечувало проти задоволення позову, вказуючи, що вимоги Потапенка були б обґрунтованими якщо би його автомобіль був пошкоджений під час виконання робіт з обрізання дерев. На думку відповідача трапився прикрий нещасний випадок, за який КП не несе відповідальності.

На які питання теми розраховане це завдання? Вкажіть умови цивільно-правової відповідальності. Вирішіть справу.

4. Марченко придбав у магазині «Побутова техніка» телевізор. Через місяць у його квартирі сталася пожежа. За висновками пожежно-технічної експертизи було встановлено, що осередком пожежі був телевізор.

Товарознавча експертиза підтвердила, що вибух телевізору відбувся через виробничий дефект товару.

Марченко звернувся до продавця з вимогою про відшкодування збитків, завданих порушенням умов договору купівлі-продажу щодо якості товару. Продавець, заперечував свою вину, вказавши, що покупець має пред'являти вимоги до його виробника.

Марченко звернувся за консультацією до юриста.

На які питання теми розраховане це завдання? Яку консультацію дасть юрист?

5. Товариство з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ) придбало трикотажні вироби. Доставка продукції здійснювалася залізницею двома контейнерами. Вартість трикотажу в кожному з контейнерів становила 10 тис. грн.

Під час прийомки вантажу виявилось пошкодження одного з контейнерів, а трикотажні вироби, які знаходилися в ньому - забруднені. За результатами експертизи забруднені трикотажні вироби були оцінені у 4 тис. грн. Інший контейнер до пункту призначення не був доставлений.

ТОВ звернулося до господарського суду з позовом до Укрзалізниці з вимогою про відшкодування збитків у розмірі 25 тис. грн. У розрахунку збитків позивач вказав, що 20 тис. грн – це вартість продукції, що була втрачена та забруднена. Крім того, позивач зазначив, що ним були укладені договори на продаж трикотажних виробів, за якими він одержав би 5 тис. грн прибутку.

На які питання теми розраховане завдання? Чи підлягає позов ТОВ задоволенню? Вирішить справу.

6. Страхова компанія звернулася до суду з позовом до батьків неповнолітнього Сергія та малолітнього Андрія про відшкодування збитків. Позивач посилався на те, що внаслідок дій вказаних дітей, які розпалили вогонь на території гаражного кооперативу, згорів легковий автомобіль Петренка.

За договором майнового страхування страхова компанія виплатила Петренку 500 тис. грн. У зв'язку з цим позивач просив стягнути зазначену суму з відповідачів.

Батьки хлопців заперечували свою вину, оскільки під час події вони перебували за містом, а наглянути за дітьми попросили сусіда.

Місцевий суд задовільнив вимоги позивача, стягнувши з батьків Сергія та Андрія на користь позивача зазначену суму солідарно.

На які питання теми розраховане це завдання? Які існують види цивільно-правової відповідальності при множинності осіб? Чи правильне рішення ухвалив суд?

7. У вересні ТОВ «Світанок» (далі – ТОВ) уклало договір зберігання 5 тон насіння соняшника з Товарним складом. Вартість насіння становила 30 тис. грн.

У встановлений договором термін ТОВ звернулося до зберігача з вимогою повернути насіння. Товарний склад повідомив, що насіння було знищено, але його вини у цьому немає. Дах складського приміщення був пошкоджений в результаті сильного снігопаду.

ТОВ вимагало відшкодувати завдані збитки в розмірі 40 тис. грн (30 тис. грн – вартість насіння; 10 тис. грн – дохід, який ТОВ одержало би від реалізації насіння). На підтвердження реальності одержання доходу було надано договори з покупцями насіння.

Товарний склад відмовився відшкодувати збитки, пояснюючи, що ним було вжито усіх заходів для забезпечення схоронності насіння, втрата якого сталася внаслідок непереборної сили.

ТОВ звернулося до господарського суду з вимогою до Товарного складу про відшкодування збитків у розмірі 40 тис. грн.

На які питання теми розраховане це завдання? Вкажіть умови цивільно-правової відповідальності. Вирішіть справу.

8. До адвоката звернулися за консультацією ТОВ «Арго» (місцезнаходження – м. Харків) та ТОВ «Мрія» (місцезнаходження – м. Івано-Франківськ), які вчасно не поставили продукцію АТ «Світоч» (далі -АТ). В зв'язку з тим, що АТ звернулося до суду з вимогою про відшкодування збитків за порушення умов договору поставки, основним питанням до адвоката було – чи можуть бути звільнені товариства від відповідальності?

ТОВ «Арго» зазначило, що в результаті бомбардування міста було знищено складське приміщення, в якому знаходилася продукція, призначена для АТ «Світоч».

Представник ТОВ «Мрія» вважає, що введення Указом Президента України надзвичайного стану в окремих регіонах України, зокрема в Івано-Франківській області, є підставою звільнення від цивільно-правової відповідальності за порушення договору поставки.

На які питання теми розраховане завдання? Вкажіть обставини, які звільняють від цивільно-правової відповідальності. Якою буде відповідь адвоката?

Список нормативно-правових актів та літератури

Про благоустрій населених пунктів : Закон України від 06.09.2005 р. № 2807-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#Text>.

Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань : Закон України від 22.11.1996 р. № 543/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про відповідальність за шкоду, завдану внаслідок дефекту в продукції : Закон України від 19.05.2011 р. № 3390-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3390-17#Text>.

Про захист прав споживачів : Закон УРСР від 12.05.1991 р. № 1023-XII в ред. Закону України від 01.12. 2005 р. № 3161-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.

Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про страхування : Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n2320>.

Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України від 02.12.1997 р. № 671/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

Правила побутового обслуговування населення: затв. постановою КМУ від 16.06.2023 р. № 614. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2023-%D0%BF#Text>.

Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки : Постанова Пленуму Вищ. спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.03.2013 р. № 4. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-13#Text>.

Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди : постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.03. 1992 р. № 6. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92#Text>.

Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 12.04.1996 р. № 5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-96#Text>.

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. № 4. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text>.

Про судову практику в справах про відшкодування шкоди, заподіяної підприємствам, установам, організаціям їх працівниками : постанова Пленуму Верховного Суду України від 29.12.1992 р. № 14. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-92#Text>.

Відповідальність у приватному праві : монографія / за заг. ред. І. Безклубова. Київ : Грамота, 2014. 416 с.

Відповідальність у приватному праві : монографія / за заг. ред. І. Безклубова.– К. : Грамота, 2014. 416 с.

Дзера І. О. Санкції у цивільному праві України: проблеми теорії та судової практики : монографія. Київ : ВД «Дакор», 2022. 540 с.

Дзера І. О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні. Київ : Юрінком Інтер, 2001. 256 с.

Карнаух Б. П. Вина як умова цивільно-правової відповідальності : монографія. Харків : Право, 2014. 224 с.

Карнаух Б. П. Причинний зв'язок у деліктному праві: концепція *novus actus interveniens*. *Підприємництво, господарство і право* : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2019. № 9. С. 11–15.

Карнаух Б. П. Причинний зв'язок як умова деліктної відповідальності в практиці Європейського суду з прав людини: справи про порушення процедурних гарантій. *Проблеми законності* : зб. наук. пр. / відп. ред. В. Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. Вип. 145. С. 68–79.

Карнаух Б. П. Протиправність, шкода і чисті економічні втрати: до постановки проблеми. *Приватне право*. 2013. № 1. С. 267–273.

Кацюба К. В., Конюхова М. Форс-мажор як підстава звільнення від цивільно-правової відповідальності. *Підприємництво, господарство і право* : наук.-практ. госп.-прав. журн. 2020. № 1. С. 4–10.

Проблеми правової відповідальності : монографія / за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Х. : Право, 2014. 348 с.

Пучковська І.Й. Теоретичні проблеми забезпечення зобов'язань : монографія. Х.: Право, 2017. 472 с.

Спасибо-Фатєєва І.В. Про майнову відповідальність юридичних осіб за зобов'язаннями держави . *Право України*. 2019. № 1. С. 204-216.

Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 1 : Загальні положення. Особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Харків : ЕКУС, 2020. 928 с.

Тема 15. Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність

Питання для обговорення

1. Значення часу для розвитку цивільних правовідносин.
2. Поняття строків і термінів, їх місце в системі юридичних фактів.
3. Види строків і термінів. Присічні (преклюзивні) строки.
4. Обчислення строків.
5. Поняття і призначення позовної давності.
6. Початок перебігу позовної давності.
7. Зупинення і переривання позовної давності.
8. Наслідки спливу позовної давності.
9. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Завдання

1. 30 січня студентка третього курсу Аліна, успішно склавши сесію в університеті, вирішила зробити собі подарунок і придбала в дорогому бутику джинси відомого італійського бренду за 8 тис. грн. Однак, на наступний день, вона наміряла свою покупку і збагнула, що джинси їй не личать, за кольором не пасують до жодної пари її взуття, та й узагалі їй подумалося, що минулого дня вона вчинила імпульсивну покупку. Однак у ввечері уже було пізно їхати до магазину в інший кінець міста. На ранок наступного дня Аліна почувалася зле. 5 лютого з'ясувалося, що в неї запалення легенів і її госпіталізували. Після того, як Аліну виписали з лікарні – 13 лютого – вона згадала про невдатні джинси і пішла до магазину їх повернути. Однак продавщиця відмовила їй, пояснивши, що 14-тиденний строк для повернення речі уже пройшов.

На які питання теми розраховане завдання? Поясніть правила обчислення строків і дайте відповідь, чи може Аліна повернути куплений товар. Чи змінилася б відповідь, якби Аліна прийшла до магазину 15 лютого?

2. ТОВ «Агро-Інвест» (як Постачальник) і АТ «Хліб України» (як Покупець) уклали договір поставки зерна пшениці першого сорту загальною вартістю 2 млн грн. При цьому в договорі містився такий пункт:

«3.4. Покупець, за умови своєчасного внесення передплати, зобов'язаний самотужки забрати товар з елеваторів Постачальника у строк до 01 березня 2023 року. У разі, якщо в зазначений строк продукція не буде вивезена Покупцем, дія Договору припиняється і Постачальник має право на продаж товару третім особам».

АТ «Хліб України» своєчасно здійснило передплату за договором, однак, коли 01 березня 2023 року представники АТ прибули до елеваторів, щоб забрати товар, їм повідомили, що зерно вже продане іншій особі. При цьому у ТОВ «Агро-Інвест» пояснили, що в договорі вказувалося «до (!) 01 березня 2023 року», а це означає, що останнім днем, коли слід було забрати товар, було 28 лютого.

На які питання теми розраховане завдання? Оцініть аргументи ТОВ «Агро-Інвест». Поясніть, як слід тлумачити правила обчислення строку, що їх визначили в договорі сторони цієї справи.

3. У січні 2020 року Стрілецький відбув до тривалого відрядження в м. Ганновер (Німеччина). У лютому того ж року в його квартирі сталася крадіжка. Серед викрадених зловмисниками речей була цінна картина Анатолія Криволапа «Кінь. Ніч» вартістю понад 100 тис. доларів. Про крадіжку Стрілецький дізнався тільки по поверненню в Україну – у червні 2020 року. Ані злочинців, ані викрадених речей знайдено так і не було, аж доки у квітні 2023 року Стрілецький не побачив свою картину в одній із художніх галерей Києва. 01 травня 2023 року Стрілецький пред'явив позов до суду, у якому просив про витребування картини. Галерея заперечувала проти позову, посиляючись на спливи позовної давності.

На які питання теми розраховане завдання? Оцініть аргумент Галереї щодо спливу позовної давності. Вирішіть спір. Обговоріть зв'язок позовної давності із кримінальним провадженням у випадку пред'явлення позову до особи, яка вчинила кримінальне правопорушення.

4. 01.02.2020 року Полтавська міська рада ухвалила рішення, згідно з яким Іванченку було передано у власність земельну ділянку для індивідуального дачного будівництва. На підставі цього рішення Іванченку було видано державний акт про право власності на зазначену земельну ділянку.

У січні 2023 року прокуратура м. Полтави розпочала перевірку на предмет законності передання Іванченку земельної ділянки. Перевірку було завершено у березні 2023 року. За підсумками проведеної прокурорської перевірки було встановлено, що проект відведення земельної ділянки Іванченку для індивідуального дачного будівництва було погоджено та затверджено з порушенням водного, земельного та містобудівного законодавства.

У зв'язку з цим 01.03.2023 року прокурор звернувся до суду із позовом, у якому просив: 1) визнати незаконним та скасувати рішення Полтавської міської ради від 01.02.2010 року про передання у власність Іванченку земельної ділянки; 2) визнати недійсним виданий на ім'я Іванченка державний акт про право власності на земельну ділянку; 3) витребувати з незаконного володіння Іванченка спірну земельну ділянку і передати її територіальній громаді м. Полтави.

Суд першої інстанції відмовив у відкритті провадження у справі на тій підставі, що прокурор пропустив строк позовної давності. Прокурор оскаржив ухвалу про відмову у відкритті провадження до апеляційного суду. При цьому він пояснив, що позовна давність у цій справі повинна починатися з дати отримання результатів прокурорської перевірки, адже саме за підсумками цієї перевірки Держава в особі органів прокуратури достеменно дізналася про незаконність набуття Іванченком права власності на ділянку.

На які питання теми розраховане завдання? Надайте правову оцінку обставин справи. Оцініть аргумент прокурора. Вирішіть справу.

5. 01 березня 2020 року Сергієнко уклав із АТ «ВестернБанк» кредитний договір. За умовами цього договору Сергієнко отримав готівкою 12 тис. грн під 63% річних і зобов'язався повернути отриману суму протягом одного року. Графіком платежів було передбачено, що Сергієнко повинен повертати тіло кредиту в розмірі 1 тис. грн і нараховані за відповідний період відсотки в розмірі 630 грн до п'ятого числа кожного місяця, починаючи із квітня 2020 року. У квітні, травні і червні Сергієнко належним чином виконував свої обов'язки, щораз повертаючи усю необхідну суму. Однак після того наступний платіж в розмірі 900 грн надійшов лише 17 листопада 2020 року. Сергієнко здійснив цей платіж через термінал самообслуговування в

супермаркеті поблизу свого дому. 10 січня 2024 року АТ «ВестернБанк» звернулося до суду із вимогою про стягнення із Сергієнка суми основного боргу з урахуванням інфляції, відсотків за кредитом, 3% річних а також неустойки за неналежне виконання договірних зобов'язань. Загальна сума позову склала понад 80 тис. грн.

Сергієнко звернувся до адвоката з проханням пояснити, чи можна в його справі застосувати позовну давність, і якщо так, то чи допоможе це йому зменшити суму, яку він муситиме повернути банку.

На які питання теми розраховане завдання? Надайте консультацію Сергієнку. Поясніть, які правила позовної давності будуть застосовані в даному випадку.

6. У січні 2019 року Столярчук уклав із ПАТ «ІнвестБанк» (надалі – Банк) договір про відкриття кредитної лінії і отримав кредитну картку строком дії до січня 2024 року. Договір було укладено в письмовій формі у відділенні Банку. В договорі містилися, серед іншого, такі положення:

«3.2. Використані Позичальником кошти мають бути повернуті разом із нарахованими відсотками не пізніше 20-го числа місяця, наступного за тим, у якому відбулося використання.

5.1. Керування кредитною лінією може здійснюватися Позичальником також через його особистий кабінет в системі онлайн-банкінгу “Інвест-онлайн”.

7.2. Підписуючи цей Договір, Позичальник підтверджує, що він ознайомлений із Умовами надання споживчих кредитів ІнвестБанку і погоджується на них. Умови надання споживчих кредитів ІнвестБанку становлять невід’ємну частину цього Договору».

02 лютого 2019 року Столярчук розраховувався кредиткою в онлайн-магазині. Проте зняті з кредитки кошти він так ніколи й не повернув. 01 березня 2024 року Банк звернувся до суду із позовом про стягнення зі Столярчука суми заборгованості разом із нарахованими процентами, інфляційними та неустойкою. У суді Столярчук зауважив на тому, що строк позовної давності уже сплинув. Банк заперечив, указавши, що до Умов надання споживчих кредитів ІнвестБанку було внесено зміни у 2021 році, якими було передбачено таке:

«3.3.1. Строк позовної давності за договорами про відкриття кредитної лінії становить 5 років, які відраховуються від дати закінчення дії кредитної картки».

При цьому Банк зазначив, що оповіщення про зміну Умов надання споживчих кредитів ІнвестБанку було направлено Столярчуку через систему «Інвест-онлайн» і він погодився з новими умовами. Свою згоду він підтвердив, увівши в особистому кабінеті цифровий код, отриманий ним в смс-повідомленні.

Поясніть правила щодо зміни тривалості позовної давності. Вирішіть спір.

8. Кошовий тривалий час обіймав посаду прокурора Харківської області, а в 2023 році брав участь у конкурсі на посаду голови НАЗК. У січні 2023 року портал місцевих новин «Kharkiv-Now» оприлюднив на своєму сайті звукозапис телефонної розмови, де пан Кошовий начебто обговорює деталі передання йому хабаря для закриття кримінальної справи. Цю ж телефонну розмову було опубліковано на YouTube-каналі.

Кошовий наполягав на тому, що насправді така розмова не мала місця, а звукозапис був сфальсифікований з метою дискредитувати його як кандидата на посаду голови НАЗК. 01 березня 2024 року він звернувся до суду із позовом, у якому вимагав визнати недостовірною поширену про нього інформацію і зобов'язати відповідачів – портал «Kharkiv-Now» і YouTube – опублікувати її спростування. Відповідачі заперечували проти позову, посилаючись на сплив позовної давності.

Як співвідносяться положення п. 1 ч. 1 ст. 268 і п. 2 ч. 2 ст. 258 ЦК України? Яке рішення має ухвалити суд?

Список нормативно-правових актів та літератури

Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів : постанова пленуму Вищ. госп. суду України від 29.05.2013 р. № 10. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-13>.

Узагальнення судової практики застосування строків позовної давності за 2015-2017 роки. URL : https://hra.court.gov.ua/sud2090/inf_court/generalization/uzag17c4.

Герасимчук Л. Застосування позовної давності до сімейних правовідносин. *Підприємництво, госп-во і право*. 2021. № 6. С. 11-15.

Гуйван П. Д. Правове регулювання позовної давності: особливості її обчислення і застосування. *Нове українське право*. 2023. № 2. С. 7-13. URL : <http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/448>

Гуйван, П. Д. Закінчення перебігу та припинення позовної давності: принципова відмінність. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 1. С. 121-125.

Карнаух Б. П. Позовна давність у практиці Європейського суду з прав людини. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 134. С. 24-36.

Крат В. І. Застосування позовної давності до вимог про визнання недійсними рішень загальних зборів: аналіз судової практики. *Теорія і практика правознавства*. 2016. № 2 (10). С. 1-7.

Крат В. Строки. Позовна давність: практика Верховного Суду. 11 листопада 2022 року. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/Krat_prezent_stroki_pozovna_davnist.pdf.

Майструк В. Прокурорський відлік. *Український юрист*. 2019. № 5. С. 42-45.

Морозов Є. Правила переривання перебігу позовної давності у кредитних спорах. *Юридичний вісник України*. 2017. № 50 (15-21 грудня). С. 11.

Печений О. Сучасні тенденції застосування позовної давності у судовій практиці. *Вісник НААУ*. 2023. № 5 (91). С. 44-53. URL : https://unba.org.ua/assets/uploads/news/visnyky/2023-05-29-v-snik-naau_6474d7f3b5a49.pdf.

Позовна давність : коментар судової практики / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : Цивілістична платформа, 2017. 148 с.

Романюк, В. А. Позовна давність у цивільному праві : монографія. Київ : SBA-Print, 2020. 236 с.

Строки. Позовна давність : зб. ст. / ред. І. В. Спасибо-Фатєєва. Харків : ЕКУС, 2021. 240 с.

Харченко Г. Проблеми позовної давності під час витребування земельних ділянок за позовами в інтересах держави. *Підприємництво, госп-во і право*. 2018. № 12. С. 90-95.

Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар. Т. 2 : Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки та терміни. Позовна давність. Особисті немайнові права фізичної особи / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС. 2021. 784 с.

Тема 16. Загальна характеристика речового права та права власності

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика речового права.
2. Види речових прав.
3. Поняття права власності в об'єктивному і суб'єктивному значенні.
4. Довірча власність.
5. Публічна і приватна власність.
6. Зміст, здійснення та обмеження права власності.
7. Непорушність права власності.
8. Тягар утримання майна.
9. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна.
10. Суб'єкти права власності. Право власності Українського народу.
11. Об'єкти права власності.

Завдання

1. Мінько був власником двоповерхової нежитлової будівлі, приміщення в якій здавав в оренду. За запрошенням австрійського університету він мав поїхати на стажування до Австрії на один рік. Для того, щоб належним чином виконувалися договори оренди він уклав договір управління нежитловою

будівлею. Відповідно до цього договору управитель набував право контролювати виконання договорів оренди, отримувати орендну плату, а в разі закінчення договору оренди переукладати його на новий строк.

Після повернення Мінька з Австрії він потребував від управителя звіту за рік. З'ясувалось, що управителем були внесені зміни до договорів оренди приміщень - орендарям повідомлені нові банківські реквізити для сплати орендної плати. Також по договорах оренди, строк яких сплинув, управителем були укладені договори від свого імені із зазначенням свого рахунку в банку для сплати орендної плати.

На які питання теми розраховане завдання? Чи має власник правомочність управління майном? Хто у цьому разі здійснює управління? Чим управління відрізняється від права власності? Чи може в договорі управління передбачатись, що управитель є власником майна? Якщо так, то який вид права власності в цьому разі виникає? Що може вимагати Мінько від управителя?

2. Плахонів був власником трьох квартир у багатоповерховому будинку – одна на першому поверсі, решта – на дванадцятому. Ці квартири він здав в оренду комерційній організації, яка стала використовувати квартиру на першому поверсі під офіс, а інші дві квартири для проживання своїх клієнтів, що прибували у відрядження.

Орган місцевого самоврядування, вважаючи, що Плахонів порушує законодавство України звернувся в інтересах територіальної громади з позовом до суду про визнання договору оренди недійсним, оскільки квартири мають використовуватися лише для проживання.

Плахонів заперечував проти задоволення позову, вказуючи, що він є власником квартир і згідно із Цивільним кодексом України має право розпоряджатися майном на власний розсуд. Крім того, в договорі оренди не було зазначено те, для чого будуть використовуватися квартири. Орендар міг надати квартири для проживання своїх працівників.

На які питання теми розраховане завдання? Як слід вирішити справу? Чи є обмеження для власника щодо порядку використання об'єкту свого права? Чим визначається те, як власник може користуватися і розпоряджатися цими об'єктами?

3. Лещенко звернувся до Департаменту адміністративних послуг та споживчого ринку м. Харкова (далі – Департамент) зі скаргою на кафе «Ялинка», розташованого на першому поверсі будинку, в якому він проживає у квартирі, що належить йому на праві приватної власності. Він зазначив, що діяльність кафе порушує спокій його та інших мешканців будинку: гучна музика, що звучить до двох годин ночі, позбавляє можливості нормального відпочинку. Також запахи від смаженої їжі та куріння на вулиці відвідувачів кафе унеможливають проживання в квартирі. Департамент попередив кафе

«Ялинка», що в разі продовження ним неправомірних дій йому буде заборонено здійснювати свою діяльність.

Кафе «Ялинка» вважає, що воно як власник може на свій розсуд використовувати майно для здійснення підприємницької діяльності.

Суд визнав права Лещенка порушеними і заборонив діяльність кафе «Ялинка». Кафе звернулось з апеляційною скаргою, вказавши, що ним були поставлені потужні витяжки, запахів від смаження їжі немає і що музика припиняється о 23 годині.

На які питання теми розраховане завдання? Проаналізуйте доводи сторін. Яке рішення на ваш погляд винесе апеляційний суд? Чи змінилося б рішення у разі, якщо Лещенко проживав би у квартирі, що перебуває у комунальній власності за договором найму житла?

4. В результаті проведення оперативно-розшукових дій співробітниками поліції у громадянина Петрушевського був вилучений легковий автомобіль марки «BMW». В результаті проведення службової перевірки, встановлено, що довіреність на управління транспортним засобом Петрушевському була видана Ковальським, який не є власником автомобілю через відсутність будь-яких реєстраційних даних в органах ДАІ. Місце перебування Ковальського та його особу слідству встановити не вдалось. До того ж номера двигуна і шасі автомобіля виявились зміненими і ймовірно належали іншим транспортним засобам.

Постановою слідчих органів автомобіль марки «BMW» визнаний безхазяйним, після чого переданий для реалізації у комісійний магазин, де його придбав співробітник МВС.

На які питання теми розраховане завдання? Чи можна віднести вилучений автомобіль до безхазяйного майна, і якщо можна, то з яких підстав і до якого виду вказаного майна? Чи можна визнати автомобіль безхазяйним згідно постанови слідчих органів?

5. Ліщина та Пацюк 15 лютого 2023 р. уклали договір купівлі-продажу будинку, що належав Ліщині на праві приватної власності за 1 млн 200 тис. грн. У нотаріальній конторі, де посвідчувався договір, Пацюк передав Ліщині 700 тис. грн, а решту, за застереженням, зафіксованим у нотаріально посвідченому договорі, Пацюк мав передати 10 липня 2023 р., у день переїзду в будинок для проживання.

3 березня 2023 р. внаслідок бомбардування міста будинок було зруйновано. На звернення Ліщини про сплату решти суми, передбаченої договором, Пацюк відповів, що йому нема за що платити, бо будинку вже не існує. Ліщина звернувся до суду з вимогою до Пацюка сплатити 500 тис. грн.

На які питання теми розраховане завдання? Хто був власником будинку на момент його зруйнування? Що слід розуміти під передачею майна набувачеві? На кого покладається ризик випадкової загибелі та пошкодження речі?

6. За програмою благоустрою у місті Х. було вирішено прибрати кіоски з центральних вулиць. Власникам кіосків запропонували перенести їх на нові місця розташування за планом, який доводився до їх відома. Власники кіосків не погодились з таким рішенням міської ради, оскільки вважали, що їх доходи в інших місцях будуть значно нижчими.

Представники органу місцевого самоврядування заявили, що у власників кіосків відсутні документи, які б засвідчували право на земельну ділянку, на якій розташовані кіоски.

Оскільки узгодження з цього питання досягти не вдалося, вночі машинами кіоски були вивезені, а їх власникам зранку було повідомлено, де можна забрати кіоски і товар, який в них знаходився. Для отримання своїх речей власник має надати документи, які підтверджують їхні права на ці речі.

Протягом кількох днів власники кіосків намагалися забрати свої кіоски та речі, але не змогли підтвердити своє право на них через відсутність документів.

Вони звернулись до адвокатів для оформлення позовних заяв до суду, мотивуючи порушенням права власності.

На які питання теми розраховане завдання? Чи є підстави вважати права власників кіосків порушеними? В чому знаходить свій прояв принцип непорушності права власності? Яким чином можуть бути захищені права власників кіосків?

7. Кав'ярня «Маски» була популярною у молоді і того приміщення, яке вона займала, їй не вистачало для прийняття всіх бажаних клієнтів. Менеджер кав'ярні виносив столики на тротуар, щоб збільшити кількість посадочних місць. Особливо влітку це було дуже зручно, але сонце заважало нормальному відпочинку. Менеджер влаштував над тротуаром навіс для тіні, а з боків поставив ящики з квітами. Восени ж, коли стало прохолодно, столи на тротуарі стали закривати боковими плівками і розташовувати всередині обігрів.

З репортажу про вулиці міста орган місцевого самоврядування дізнався про зайняття тротуару кав'ярнею і вимагав прибрати все розташоване на тротуарі і навіс.

Менеджер не погодився з цим приписом, вказуючи, що стіна будинку, до якого прикріплений навіс, є власністю кав'ярні. Представник же органу місцевого самоврядування вказував, що тротуар є комунальною власністю і навіс якраз чинить вплив на нього, створюючи тінь.

На які питання теми розраховане завдання? Розберіть доводи сторін.

8. В рамках дитячого та молодіжного творчого фестивалю «Кроки», організованого Громадською організацією «Молоді таланти», проведено майстер класи по виготовленню гончарних виробів. Молодь під керівництвом майстрів виробляла горщики, вази та інші вироби, розмальовувала їх. В іншій

секції були майстер-класи по мозаїці.

По завершенню роботи вироби були виставлені для придбання. Деякі з них купили, а деякі хотіли забрати ті, хто їх створював. Однак організатори фестивалю відмовили у цьому.

Учасники майстер-класів звернулися з вимогою надати їм їх вироби, а якщо вони були продані – суму, яку було заплачено.

Організатори фестивалю відмовили і в цьому, вказавши, що вироби були виготовлені з матеріалів, які надавалися ними і тому вони є власниками цих виробів. Крім того, ними були витрачені кошти на проведення майстер-класів і на оплату кураторів.

На які питання теми розраховане завдання? Хто буде вважатися власником спірних виробів? Які розрахунки мають провадитися у цих випадках?

Список нормативно-правових актів і літератури

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV в ред. Закону України від 26.11.2015 р. № 834-VIII. URL : : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.

Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 09.11.2017 р. № 2189-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#n436>.

Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4765-17>.

Про систему громадського здоров'я : Закон України від 06.09.2022 р. № 2573-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#n840>.

Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що переходить у власність держави, і розпорядження ним : затв. постановою КМУ від 25.08.1998 р. № 1340. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1340-98-%D0%BF#Text>.

Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / за заг. ред. І В. Спасибо-Фатеевої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.

Коробцова Н. В. Правова регламентація довірчої власності у зарубіжних країнах та Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 19 - 22.

Майданик Р. А. Речове право : підручник. К. : Алерта, 2019. 1102 с.

Некіт К. Г. Віртуальна власність: поняття та сутність. *Право і суспільство*. 2019. № 2. С. 37-42.

Передача нерухомості в європейському приватному праві. Загальні основи європейського приватного права / за ред. Луц М. Мартінез Веленкозо, Сакі Бейлі та Андреа Праді ; переклад В. Кисіля. Харків : ЕКУС, 2024. 544 с.

Право власності: способи захисту крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 606 с.

Правові засади реформування житлового законодавства України в сучасних умовах : монографія / за заг. ред. М. К. Галянтича. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 298 с.

Правомірні очікування : зб. ст. / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 250 с.

Розгон О. В. Межі та обмеження права власності : Монографія. Х. : 2006. 188 с.

Спасибо-Фатєєва І. В. Значення державної реєстрації для набуття права власності на нерухомість. *Право України*. 2020. № 11. С. 127-141.

Спасибо-Фатєєва І. В. Погляди на підстави переосмислення доктрини права власності. *Право України*. 2021. № 5. С. 13-28.

Спасибо-Фатєєва І. В. Речові права за Цивільним та Господарським кодексом України. *Право України*. 2015. № 4. С. 60–68.

Спасибо-Фатєєва І. В., Крат В. І., Мица Ю. В. Кисіль В. Є. Правова природа частки у спільній власності. *Право України*. 2022. № 10. С. 14-30.

Філатова-Білоус Н. Ю. Теорія пропертизації даних: критичний аналіз із погляду доктрини права власності. *Право України*. 2021. № 5. С. 85-102.

Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар Т. 3 : Право власності та інші речові права / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 808 с.

Тема 17. Набуття та припинення права власності

Питання для обговорення

1. Підстави набуття права власності: первісні та похідні, загальні та спеціальні.
2. Момент набуття права власності. Момент набуття права власності за договором.
3. Підстави припинення права власності.
4. Момент припинення права власності.
5. Підстави та порядок примусового припинення права власності.

Завдання

1. Петренко уклав з АТ «Перша будівельна компанія» (далі – АТ) договір пайової участі в будівництві багатоквартирного житлового будинку. За зазначеним договором Петренко передав АТ 2 млн. грн., а АТ зобов'язалося збудувати до 01 січня 2024 року житловий будинок згідно затвердженої

проектної документації та передати Петренку квартиру № 47 площею 75 кв.м. на шостому поверсі. У грудні 2023 року будівництво було завершено і в січні 2024 року Петренко звернувся до АТ з вимогою передати йому документи на квартиру та ключі. Співробітники АТ заявили, що наразі це неможливо через те, що будинок ще не прийнятий до експлуатації.

Петренко звернувся до суду з вимогою визнати за ним право власності на квартиру № 47 площею 75 кв.м. в зазначеному будинку.

На які питання теми розраховане завдання? Яке рішення має прийняти суд? З якого моменту Петренко набуде право власності на спірну квартиру? Яке правове значення має факт - прийняття до експлуатації новоствореного нерухомого майна?

2. Бережницький звернувся до суду з позовом до Пасько, Департаменту реєстрації Харківської міської ради про визнання права власності на нерухоме майно та реєстрацію права власності. Бережницький посилається на те, що за час користування квартирою, наданою йому Пасько за договором оренди, він за погодженням відповідача переробив її, створивши нову річ: збільшив розмір житлової площі, провів нові комунікації, встановив нове обладнання.

Позивач просив визнати за ним право власності на новостворене майно, яке складається з квартири, підвалу та господарського блоку та зобов'язати Департамент реєстрації Харківської міської ради зареєструвати за ним право власності на зазначене майно. При цьому за технічним паспортом квартири її вартість на момент укладання договору оренди складала 178 тис. грн., а за висновком суб'єкта оціночної діяльності поточна вартість оновленої квартири складає 1 млн. 500 тис. грн.

Суд задовольнив вимогу Бережницького, визнав за ним право власності на квартиру, зобов'язав Департамент реєстрації Харківської міської ради зареєструвати за Бережницьким право власності на квартиру та зобов'язав Бережницького виплатити Пасько компенсацію в розмірі 178 тис. грн. Пасько не погодився з рішенням суду та подав апеляційну скаргу.

На які питання теми розраховане завдання? Яке рішення винесе апеляційний суд? Які підстави, порядок та момент набуття права власності на перероблену річ?

3. 13 січня 2009 року Борисенко придбав у Чумака за договором купівлі-продажу будинок у м. Харкові. Договір був посвідчений та зареєстрований приватним нотаріусом. З 2013 року Борисенко збирався подати державному реєстратору заяву про реєстрацію права власності на будинок, але так цього й не зробив.

У березні 2023 року з даху будинку впала черепиця та завдала тілесних ушкоджень Литвіну. Адвокат Литвіна, скориставшись сайтом Міністерства юстиції України, з'ясував, що у Єдиному державному реєстрі речових прав на нерухоме майно власником будинку зазначений Чумака. Литвін звернувся до суду з вимогою стягнути з Чумака та Борисенка солідарно 10 тис. грн. на

відшкодування шкоди, завданої здоров'ю.

На які питання теми розраховане завдання? Яке рішення має винести суд? З якого моменту виникає у набувача за договором право власності на нерухоме майно? Яке значення має державна реєстрація права власності? Чи змінилось би рішення, якщо Борисенко все ж вчинив необхідні дії для реєстрації права власності на будинок?

4 Федоренко придбав у Тимошевича житловий будинок площею 80 кв.м., зруйнував його і побудував без дозволу та належної технічної документації на тій самій ділянці новий двоповерховий будинок площею 120 кв.м. Через декілька років Федоренко помер і спадкоємці звернулися до нотаріуса для оформлення права на спадщину. Нотаріус відмовив їм в цьому, посилаючись на те, що згідно витягу з Єдиного державного реєстру речових прав на нерухоме майно власником будинку площею 67 кв.м. за вказаною адресою є Тимошевич, а не Федоренко. Спадкоємці звернулися до адвоката.

На яке питання теми розраховане завдання? Які підстави та порядок набуття та припинення права власності на нерухоме майно? Дайте пораду спадкоємцям, які існують шляхи вирішення зазначеної ситуації.

5. Сидорів під час прогулянки в лісі знайшов кузов від автомобіля Fiat. Сидорів доставив кузов до своєї садиби, пофарбував та використовував його у дизайнерському оформленні клумби. Згодом про це дізнався сільській голова. Голова, вважаючи автомобільний кузов транспортним засобом - безхазяйною річчю, видав розпорядження про взяття його на облік. Зі спливом року сільський голова подав позов до Сидоріва з вимогою визнати право власності на автомобільний кузов як безхазяйну річ за територіальною громадою. Сидорів проти позову заперечував, зазначаючи, що, знайшовши кузов, він розмістив на дошці оголошень села оголошення про знахідку із зазначенням свого телефону та адреси, а оскільки протягом шести місяців ніхто не з'явився, він став його власником.

На які питання теми розраховане завдання? Яке рішення суду варто очікувати? Які підстави та порядок набуття права власності на безхазяйну річ та на знахідку? Які вбачаються помилки у діях сільського голови? Чи правомірна позиція Сидоріва? Чи він став власником автомобільного кузова?

6. Потапенко через пожежу втратив свій будинок. Не маючи даху над головою, він вирішив оселитися в пустому будинку, що належав його сусідці, яка вже тривалий час перебувала в лікарні. Згодом сусідка померла, не залишивши спадкоємців. Потапенко не приховувався від селян, відкрито володів будинком, робив поточний ремонт, витрачав кошти на опалення та освітлення будинку. Через дванадцять років через необхідність узгодження проекту перебудови будинку, Потапенко вирішив оформити своє право власності та звернувся до суду з вимогою визнати його власником будинку за набувальною давністю.

На які питання теми розраховане завдання? Яким має бути рішення суду? Які умови та порядок виникнення права власності за набувальною давністю?

7 Пащенко на праві власності належав мікроавтобус. У березні 2022 року військові вилучили в нього мікроавтобус для потреб під час воєнного стану. Влітку цього ж року йому була перерахована вартість мікроавтобуса на його рахунок у банку. У вересні Пивоварів переконався на власні очі, що його мікроавтобус використовувався районною держадміністрацією, і звернувся до неї з вимогою про його повернення. Держадміністрація відмовила йому в цьому, пояснивши, що мікроавтобус було реквізовано, і Пащенко тепер не є його власником. Тоді останній звернувся до суду з позовом про повернення йому мікроавтобуса, а також відшкодування збитків із урахуванням раніше перерахованої на його рахунок суми як відшкодування. На думку Пащенка мікроавтобус є його власністю, оскільки ніяких встановлених для реквізиції дій райдержадміністрація не провадила.

На які питання теми розраховане завдання? Яке рішення суду варто очікувати? Чи зміниться рішення, якщо на момент вилучення мікроавтобусу був введений режим надзвичайного стану?

Список нормативно-правових актів та літератури

1. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV в ред. Закону України від 11.02.2010 р. №1878-VI. *Законодавство України* / Верховна Рада України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.

1. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI. *Законодавство України* / Верховна Рада України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4765-17>.

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Законодавство України* / Верховна Рада України. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/view/T150389?bl=>.

3. Порядок ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно : затв. постановою КМУ від 26.10.2011 р. № 1141. *Законодавство України* / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1141-2011-%D0%BF#Text>.

4. Порядок державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : затв. постановою КМУ від 25.12.2015 р. № 1127 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. *Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-%D0%BF#Text>.

5. Правила утримання жилих будинків та прибудинкових територій : затв. наказом Державного комітету України з питань житлово-комунального

господарства від 17.05.2005 р. № 76. *Законодавство України* / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0927-05#Text>.

6. Тимчасовий порядок державної реєстрації правочинів : затв. постановою КМУ від 26.05.2004 р. № 671. *Законодавство України* / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2004-%D0%BF#Text>.

7. Про практику застосування судами статті 376 Цивільного кодексу України (про правовий режим самочинного будівництва) : постанова Пленуму Вищ. спеціалізов. суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30.03.2012 р. № 6. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006740-12>.

8. Крат В. І. Правовий режим самочинного будівництва крізь призму нотаріального посвідчення. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2010. № 6 (54). С. 70-74.

9. Спасибо І. А. Набуття права власності у цивільному праві України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. К., 2010. 187 с.

10. Спасибо-Фатєєва І. В. Поняття майна, майнових та корпоративних прав як об'єктів права власності. *Вісник комерційного права*. 2004. № 5. С. 9–18.

11. Спасибо-Фатєєва І. В. Речові права за Цивільним та Господарським кодексом України. *Право України*. 2015. № 4. С. 60–68.

12. Харьковская цивилистическая школа: право собственности : [моногр.] / под ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2012. 424 с.

13. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар Т.3 : Право власності та інші речові права / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х. : ЕКУС, 2023. 808 с.

14. Узагальнення застосування ст. 376 ЦК та ст. 38 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» : [Електрон. ресурс] // Режим доступу: https://hra.court.gov.ua/sud4818/inshc/inf_court/uzag19c12.

15. Постанова Великої Палати Верховного суду у справі № 910/17274/17 // Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82095858>.

16. Постанова Великої Палати Верховного суду від 14.12.2021 року у справі № 344/16879/15-ц // Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102221949>.

17. Окрема думка суддів Великої Палати Верховного Суду Власова Ю. Л., Гудими Д. А., Рогач Л. І., Штелик С. П. у справі № 344/16879/15-ц // Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104361827>.

Тема 18. Право спільної власності

Питання для обговорення

1. Поняття та ознаки спільної власності.
2. Види спільної власності та критерій їх розмежування.
3. Суб'єкти права спільної власності.

4. Правила визначення часток у праві спільної часткової власності.
5. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності (суб'єкти, порядок здійснення, правові наслідки порушення).
6. Підстави та механізм припинення спільної часткової власності.
7. Випадки виникнення спільної сумісної власності.
8. Особливості припинення спільної сумісної власності.

Завдання

1. Подружжя Смирницьких уклало договір про розподіл майна, набутого під час шлюбу. Зокрема, було визначено, що квартира у центрі міста Харкова вартістю у 2 млн. грн. належить їм на праві спільної часткової власності і їх частки рівні. Через рік після укладення договору подружжя Смирницьких розлучилися. Через п'ять років після укладення договору колишня дружина, якій терміново були потрібні гроші, запропонувала своєму колишньому чоловіку продати квартиру, адже розпорядження спільним майном здійснюється за згодою всіх співвласників. Смирницький відмовився, але в свою чергу висловив пропозицію придбати у колишньої дружини її частку у праві власності на квартиру за 800 тис. грн. Смирницька заперечувала, посилаючись на те, що фактично половина квартири коштує 1 млн. грн. Проте, колишній чоловік заявив, що більше ніж запропонував він їй ніхто не заплатить, оскільки ціна частки в праві на квартиру не визначається арифметично. Крім того, він вказував на те, що колишня дружина не зможе звернутися до суду через пропуск позовної давності. Смирницька звернулася до юриста за консультацією з приводу захисту своїх прав та інтересів.

На які питання теми розраховане завдання? Визначте порядок здійснення права спільної часткової власності. Визначте підстави припинення права спільної сумісної та спільної часткової власності. Яку консультацію має надати юрист у ситуації, що склалася?

2. Після смерті батька його повнолітні діти Андрій та Олена як спадкоємці першої черги отримали у спадок будинок вартістю у 700 тис. грн. У зв'язку з невиконанням Оленою договору позики на 300 тис. грн позикодавець Фалькович звернувся до суду з позовом про переведення на нього прав та обов'язків співвласника у праві власності на будинок. В суді Олена проти позову заперечувала, посилаючись на те, що в неї немає іншого житла окрім будинку, а також що вартість її частки перевищує суму боргу за договором позики. Андрій як третя особа також заперечував задоволення позову, посилаючись на те, що Фалькович спочатку мав заявити вимогу про виділ частки із спільного майна в натурі для звернення стягнення на неї, і тільки у разі неможливості виділу частки, заявити вимогу про переведення на нього прав та обов'язків співвласника.

На які питання теми розраховане завдання? Оцініть доводи сторін. Яке рішення має прийняти суд? Чи зміниться рішення, якщо в судовому процесі

буде встановлено, що Олені на праві приватної власності, також належить однокімнатна квартира у м. Мерефа Харківської області?

3. Чижов, який є власником квартири у багатоквартирному будинку, що був зведений житлово-будівельним кооперативом «Олексіївський», звернувся до голови кооперативу зі скаргою на те, що через пошкодження покрівлі будинку його квартиру, як таку, що знаходиться на останньому поверсі будинку, заливає під час дощів. Після того, як голова кооперативу оглянула квартиру Чижова та інші квартири у під'їзді з'ясувалось, що дійсно через пошкодження покрівлі вода потрапляє в середину будинку до горища, а звідти до квартири Чижова. Враховуючи те, що інші квартири у під'їзді через вади покрівлі не зазнають затоплення, голова кооперативу порадила Чижову самостійно усунути пошкодження покрівлі за власний рахунок. Чижов заперечував, адже вважає, що подібні роботи зобов'язаний проводити кооператив за рахунок коштів квартирної плати. Чижов звернувся за консультацією до юриста.

На які питання теми розраховане завдання? Визначте порядок здійснення права спільної сумісної власності. Яким чином має утримуватися майно, що є у спільній сумісній власності? Яку консультацію має надати юрист у ситуації, що склалася?

4. Подружжя Шляхових (чоловік Михайло – менеджер, дружина Надія – скрипалька симфонічного оркестру) під час перебування у шлюбі набули майно, до складу якого входило, зокрема: а) квартира, що була приватизована Надею у 2013 році; б) земельна ділянка, що була приватизована Михайлом у 2011 році; в) автомобіль, право власності на який зареєстровано на Шляхову; г) житловий будинок, право власності на який зареєстровано на Шляхова; д) гараж, який подружжя отримало у спадщину за заповітом; е) мисливська рушниця, що зареєстрована на чоловіка; є) п'ять скрипок зі смичками; ж) чотири однакових діамантових кольє; з) кошти у сумі 40 тис. грн, що були виплачені Шляховій як страхова виплата у зв'язку із пошкодженням автомобіля через стихійне лихо та кошти у сумі 50 тис. грн, що були виплачені Шляховій як відшкодування завданої їй здоров'ю шкоди.

На які питання теми розраховане завдання? Визначте особисте та спільне (сумісне/часткове) майно подружжя.

5. Михайленку та Коваленку на праві спільної часткової власності належало нежитлове приміщення площею 800 квадратних метрів. Маючи намір продати свою частку у праві спільної часткової власності Михайленко написав Коваленку, який перебував за кордоном, електронного листа, у якому зазначив ціну частки та інші умови, на яких він її продає. По спливу місяця, не отримавши ніякої відповіді від Коваленка, Михайленко продав свою частку Криловій. Через два роки після описаних подій Коваленко повернувся до України та подав позов про визнання договору купівлі-продажу частки у

спільній частковій власності недійсним у зв'язку з порушенням його переважного права.

На які питання теми розраховане завдання? Як захищається переважне право співвласника у разі його порушення? Яке рішення має прийняти суд? Чи зміниться рішення, якщо Михайленко здійснить відчуження своєї частки у праві спільної часткової власності на користь Крилової за договором міни?

Список нормативно-правових актів і літератури

Житловий кодекс України: Закон УРСР від 30.06.1983 р. № 5464–X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text>.

Про акціонерні товариства : Закон України від 27.07.2022 р. № 2465- IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>.

Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. № 1576- XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

Про кооперацію : Закон України від 10.07.2003 р. № 1087-IV. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20кооперацію>.

Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 29.11.2001 р. № 2866-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-14>.

Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку : Закон України від 14.05.2015 № 417-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-19#n26>.

Про приватизацію державного житлового фонду : Закон України від 16.06.1992 р. № 2482-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2482-12#Text>.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : затв. наказом М-ва юстиції України 22.02.2012 р. № 296/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>.

Правила утримання жилих будинків та прибудинково-вих територій : затв. наказом Держ. комітету з питань житло-во-комунального господарства від 17.05.2005 р. № 76. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0927-05#Text>.

Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 21.12.2007 р. № 11. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07#Text>.

Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 06.11.2009 р. № 9. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09#Text>.

Про судову практику у справах про спадкування : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 30.05.2008 р. № 7. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>.

Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.

Майданик Р. А. Речове право : підручник. К. : Алерта, 2019. 1102 с.

Право власності: способи захисту крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 606 с.

Спасибо-Фатєєва І. В. Значення державної реєстрації для набуття права власності на нерухомість. *Право України*. 2020. № 11. С. 127-141.

Спасибо-Фатєєва І. В. Погляди на підстави переосмислення доктрини права власності. *Право України*. 2021. № 5. С. 13-28.

Спасибо-Фатєєва І. В. Правові режими спільного майна подружжя. *Право України*. 2013. № 10. С. 77-84.

Спасибо-Фатєєва І. В. Речові права за Цивільним та Господарським кодексом України. *Право України*. 2015. № 4. С. 60–68.

Спасибо-Фатєєва І. В., Крат В. І., Мица Ю. В. Кисіль В. Є. Правова природа частки у спільній власності. *Право України*. 2022. № 10. С. 14-30.

Філатова-Білоус Н. Ю. Теорія пропертизації даних: критичний аналіз із погляду доктрини права власності. *Право України*. 2021. № 5. С. 85-102.

Цивільний кодекс України : Науково-практичний коментар Т. 3 : Право власності та інші речові права / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 808 с.

Тема 19. Захист права власності

Питання для обговорення

1. Поняття та засади захисту права власності.
2. Види позовів про захист права власності.
3. Віндикаційний позов.
4. Порядок розрахунків при витребуванні майна із чужого незаконного володіння.
5. Негаторний позов.
6. Позов про визнання права власності.

Завдання

1. У Коваленко було викрадене пальто, яке вона купила за кордоном. Через деякий час Коваленко побачила своє пальто на сусідці Фріс і подала позов про його витребування. Коваленко зазначила в позовній заяві, що пальто, яке в неї вкрали, було рідкісного бренду Louis Vuitton.

Фріс пояснила, що вона купила пальто у на речовому ринку біля станції метро ім. Академіка Барабашова, тому вчинила добросовісно. Нею також було зазначено, що на ринку є різні бренди об'ягу і в тому числі Louis Vuitton. Тому вона зраділа, побачивши пальто як у сусідки, яке їй давно подобалось. Вона мала таке бажання його придбати, що попри те, що воно було їй завелике, вона

його придбала і звернулася до ательє «Сезон», де його перешили за її розміром та змінили фасон рукава.

На які питання теми розраховане завдання? Які умови пред'явлення віндикаційного позову? Як слід вирішити цю справу?

2. У Фірсової було викрадено корову. Через деякий час з'ясувалося, що її купила Назарова, яка мешкає у сусідньому селі. Фірсова подала позов про витребування корови. Під час розгляду справи в суді виявилось, що Назарова дійсно купила корову, яка належала Фірсовій, у невідомого чоловіка, але через деякий час корова захворіла, і Назарова змушена була її забити. Додавши до суми, одержаної від реалізації м'яса, ще 90 грн., Назарова придбала іншу корову.

На які питання теми розраховане завдання? Які умови пред'явлення віндикаційного позову? Як слід вирішити цю справу?

3. Юхно є власником нежилого приміщення, яке розташоване на першому поверху багатоквартирного будинку та яке має окремий вихід на вулицю. Він побудував новий ганок з навісом. На навісі був установлений великого розміру рекламний щит з яскравим неоновим освітленням. В квартирі на другому поверсі, яка розташована саме над нежилим приміщенням Юхно, проживав її власник Киркач. Останній звернувся з позовом до суду про усунення перешкод при здійсненні ним права користування жилим приміщенням. В суді Киркач пояснив, що, по-перше, вдень рекламний щит перекриває природне освітлення його квартири, а по-друге, увечері та уночі яскраве миготливе світло щита приникає в житлові кімнати.

На які питання теми розраховане завдання? Який позов заявлятиметься Киркачем? Які умови пред'явлення цього позову? Чи підлягає позов задоволенню?

4. Величко після початку бомбардування Харкова у 2022 р. виїхала на Західну Україну. Через деякий час вона дізналася, що її квартира була пошкоджена. В грудні 2023 р. вона повернулася до Харкова і мала намір звернутися для оформлення документів на ремонт квартири, але з'ясувалося, що документи згоріли.

Які дії має зробити Величко для отримання підтвердження свого права на квартиру?

5. Сім'я Ліпських виїхала за кордон у березні 2022 р., у своєму житловому будинку вони дозволили жити знайомій Войтенко, яка проживала раніше на Північній Салтівці. В квартирі залишилися речі Ліпських. Знаходячись в скрутному матеріальному становищі, Войтенко з'їв всі припаси, що були в будинку, кладовій і погрібі, а також продав деякі речі Ліпських – велосипед, книги та картини. Крім того, він віддав Соколову в рахунок свого боргу, сегвей. Дерт-самокат Ліпських, який використовував

Войтенко, було викрадено біля супермаркету. Войтенко повідомив правоохоронні органи про крадіжку та з часом самокат було знайдено у Примакова. Як з'ясувалося, останній купив його на ринку у невідомого чоловіка, що підтверджується показаннями свідків.

Влітку 2023 р. дружина Ліпська приїздила до Харкова і дізналася про відсутність своїх речей. З'ясувалося, що дві картини відомих художників купила актриса драматичного театру Головченко, яка колекціонує картини цього майстра. Книги знайти не вдалось.

Ліпська звернулася до суду з позовом про витребування майна у Примакова, Головіної та Соколова, а також до Войтенко про відшкодування вартості книг і продуктів.

На які питання теми розраховане завдання? Чи підлягає позов Ліпської задоволенню?

6. Іванів перед від'їздом у довгострокове відрядження передав на зберігання сусідові Назаренкові речі, у тому числі і нещодавно придбаний ноутбук. Назаренко у відсутність Іваніва подарував ноутбук Димченку. Повернувшись із відрядження, Іванів пред'явив позов до Димченка про повернення ноутбуку. В судовому засіданні Димченко проти позову про повернення ноутбуку заперечував, посилаючись на те, що він не знав і не міг знати про те, що ноутбук не належить Назаренкові. Суд встановив, що Димченко дійсно добросовісний набувач, і залишив позов без задоволення. На думку адвоката, Іванів повинен подати позов про відшкодування збитків до Назаренка.

На які питання теми розраховане завдання? Як слід вирішити цю справу? Яким було б рішення суду, коли б Назаренко не подарував ноутбук, а віддав його в рахунок боргу? Яким було б рішення суду, якби Назаренко у відсутність Іваніва самовільно взяв у користування ноутбук, а потім розпорядився ним: (а) подарував Димченку; (б) віддав його у рахунок боргу?

7. Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку (далі - ОСББ) «Троянда» за спільні кошти було придбано автоматичні ворота та газонокосарку. З 1 вересня 2021 року всі функції з управління багатоквартирним будинком за відповідним договором були передані управителю – підприємцю Астахову. В січні 2022 року Астахов продав газонокосарку підприємцю Володіну. Автоматичні ворота були пошкоджені в березні 2023 р. після початку воєнних дій, зняті в вхід у двір будинку залишився відкритим. Дізнавшись про купівлю-продаж газонокосарки, ОСББ звернулося до Володіна з вимогою про її повернення, але отримало відмову. На думку Володіна, він є добросовісним та відплатним набувачем і ОСББ втратило право власності на ці речі. Також ОСББ вимагало від Астахова повернення воріт.

На які питання теми розраховане завдання? Чи підлягають позови ОСББ «Троянда» задоволенню?

8. Токарев і Бутенко були співвласниками будинку. Бутенко, який проживав на другому поверсі, збудував веранду, після чого Токарев звернувся з позовом до суду про її знесення. У позовній заяві він зазначив, що веранда перекриває природне освітлення його кімнати і змушує постійно користуватись електроосвітленням.

На які питання теми розраховане завдання? Як слід вирішити цю справу? Як має бути вирішений спір щодо збудованої веранди в тому випадку, коли Бутенку на праві власності належить квартира на другому поверсі, а Токарев є власником квартири, що розташована на першому поверсі? Чи були у Токарева підстави звернутися до суду з вимогою про заборону будівництва веранди до того, як Бутенко це зробив? Яке рішення повинен винести суд стосовно веранди, якщо Бутенко є власником всього будинку, а Токарев проживав на першому поверсі на підставі договору найму житла?

9. Войсенецькі купили квартиру в багатоквартирному будинку, що було зведено у 2017 р. Їх приваблював вид з вікон, який відкривався на місто. У 2020 р. почалося будівництво багатоквартирного будинку перед їхнім будинком і стало зрозуміло, що цей будинок закrije вид з їхніх вікон. Войсенецькі звернулися до суду з вимогою припинити будівництво, мотивуючи це тим, що в рекламі продажу квартир було зазначено на те, що з вікон будинку відкривається чудовий вид. Крім того, вони зазначали, що зведення ще одного багатоповерхового будинку завадить нормальному користуванню ними своєї нерухомістю – буде очевидно ускладнено виїхати з території, де розташовані два багатоповерховий будинки.

Який позов подають Войсенецькі? Чи є підстави для задоволення такого позову?

10. У 2010 році Лищук побудував житловий будинок. Система водостоків його будинку споруджена таким чином, що під час сильних злив дощова вода потрапляє на земельну ділянку сусіда Петрова. Петров неодноразово звертався до Лищука з проханням відвести водостоки від його ділянки, але отримував відмову. В 2019 році Петров звернувся до суду з позовом щодо порушення його права користування земельною ділянкою, а також про відшкодування збитків, завданих йому внаслідок вимивання землі і утворення зсуву ґрунту, що вимагає відновлювальних робіт з укріплення.

На які питання теми розраховане завдання? Які умови пред'явлення негативного позову? Чи підлягає позов Петрова задоволенню?

11. ТОВ «Ранок» у вересні 2020 р. придбало на аукціоні обладнання для поліграфічних робіт, що належало ТОВ «Книжковий світ», яке було визнано банкрутом і майно якого підлягало розпродажу. У лютому 2021 р. ТОВ «Ранок» це обладнання продало книжковій фабриці «Глобус». У червні 2021 р. засновники ТОВ «Книжковий світ» оспорили дії ліквідаційної комісії і

зокрема з розпродажу майна товариства. Вони вимагали від книжкової фабрики «Глобус» повернення проданого обладнання ТОВ «Книжковий світ». Книжкова фабрика «Глобус» заперечувала проти задоволення позову, посилаючись на ч.2 ст. 388 ЦК України.

Чи підлягає цей позов задоволенню?

Список нормативно-правових актів і літератури

1. Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 29.11.2001 р. № 2866-III // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-14>.

2. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку : Закон України від 14.05.2015 р. № 417-VIII // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/417-19>.

3. Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав : постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 07.02.2014 р. № 5 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005740-14>.

4. Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 22.12.1995 р. № 20 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0020700-95>.

5. Дзера І. О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні . К.: Юрінком Інтер, 2001. 256 с.

6. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / за заг. ред. І В. Спасибо-Фатеевої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.

7. Право власності: способи захисту крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатеевої. – Харків : ЕКУС, 2023. – 606 с.

Тема 20. Речові права на чуже майно

Питання для самостійного обговорення

1. Загальна характеристика та види речових прав на чуже майно.
2. Право володіння чужим майном.
3. Поняття користування чужим майном (сервітут).
4. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис).
5. Поняття та підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій).
6. Захист речових прав на чуже майно.

Список нормативно-правових актів і літератури

Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14?find=1&text=%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%83%D1%82#n602>.

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV в ред. Закону України від 26.11.2015 р. № 834-VIII. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.

Щодо порядку встановлення земельних сервітутів : лист Держкомітету України по земельних ресурсах від 02.11.2004 р. № 6-10-1071/727. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0727484-04#Text>.

Гудима М. М. Актуальні проблеми переходу речових прав на чужі речі в доктрині цивільного права. *Право і суспільство*. 2020. № 1. С. 146-151. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/1_2020/part_1/24.pdf.

Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.

Майданик Р. А. Речове право : підручник. К. : Алерта, 2019. 1102 с.

Майданик Р., Майданик Н., Попова Н. Переосмислення загальної частини речового права в умовах Європеїзації та кодифікації. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 39-54. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/6/7.pdf>.

Нагнибіда В. І. Речові права на чуже майно: досвід приватного регулювання зарубіжних країн : монографія / Наук. ред. Я. М. Шевченко. К. 2009. 182 с.

Передача нерухомості в європейському приватному праві. Загальні основи європейського приватного права / за ред. Луц М. Мартінез Веленкозо, Сакі Бейлі та Андреа Праді ; переклад В. Кисіля. Харків : ЕКУС, 2024. 544 с.

Право власності: способи захисту крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 606 с.

Спасибо-Фатєєва І. В. Речові права за Цивільним та Господарським кодексом України. *Право України*. 2015. № 4. С. 60–68.

Харченко Г. Г. Речові права : монографія. К. : Алерта, 2017. 556 с.

Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар Т.3 : Право власності та інші речові права / за ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х. : ЕКУС, 2023. 808 с.

Цюра В. В. Речові права на чуже майно : Науково-практичний посібник. К. : КНТ, 2006. 136 с.

Тема 21. Загальні положення про спадкування

Питання для обговорення

1. Поняття та види спадкування.

2. Поняття та види спадкового правонаступництва.
3. Підстави спадкування.
4. Склад спадщини. Права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини.
5. Відкриття спадщини. Час і місце відкриття спадщини.
6. Спадкоємці. Право на спадкування, усунення від права на спадкування.
7. Особливості спадкування окремих об'єктів.

Завдання

1. Пенсіонерка Котова, яка постійно мешкала у м. Луцьк, поїхала 12 березня 2023 року у оздоровчий санаторій до м. Кишинів (Молдова), де через три доби померла. На спадщину (будинок, земельну ділянку, пенсію, вклад у банку, предмети звичайної домашньої обстановки та вжитку, особисті речі, суму моральної шкоди, яка була спричинена Котовій публікацією у соціальних мережах, яка ганьбила її честь та гідність, а також страхові виплати за знищення її автомобіля за місяць до смерті) заявили свої права брат Котової, її чоловік та двоюрідна сестра. Брат померлої останні п'ять років мешкав із Котовою в її будинку, вів з останньою спільне господарство. Він вважає себе єдиним спадкоємцем, оскільки чоловік Котової з 2021 року проживав окремо від дружини і поділив з нею майно, хоча розірвання шлюбу вони не оформили, проте Котов вже проживав з іншою сім'єю, а двоюрідна сестра не може вимагати частки в спадщині, бо є спадкоємцем третьої черги.

На які питання теми розраховане завдання? Визначте коло спадкоємців і порядок спадкування окремих об'єктів. Що входить до складу спадщини? Чи входять до складу спадщини страхові виплати за договором страхування? Чи змінилося би рішення, якщо б розірвання шлюбу Котових було зареєстровано належним чином?

2. Під час морського круїзу на власній яхті подружжя Огнєвих, яке мешкало в м. Києві, попало в шторм. Чоловіка врятувати не вдалося, а дружину рятувальники витягнули з води, але через три доби вона померла у лікарні. Згідно з нотаріальним описом їх майна спадщина складалася з: яхти, автомобіля, який подружжя придбало за кілька місяців до загибелі і зареєструвало на ім'я чоловіка (чоловік заповів його дружині); квартири у м. Києві та будинку у Конча-Заспі, а також речей домашньої обстановки та вжитку. Батьки подружжя, донька чоловіка та племінник дружини (інвалід І групи), який знаходився на її утриманні, звернулися до нотаріуса з проханням пояснити: на яке майно у спадщині вони мають право як спадкоємці?

На які питання теми розраховане завдання? Визначте коло спадкоємців у випадку, якщо дружина померла би пізніше чоловіка на три години тієї ж доби?

3. Катанян звернулася до приватного нотаріуса за посвідченням заповіту на користь її доньки та з заявою про позбавлення її сина та онука права на спадкування належного їй майна. Ці дії вона пояснювала тим, що син відмовлявся надавати необхідний їй догляд та допомогу, а також разом з онуком погрожували їй побиттям, якщо вона не складе заповіт на користь останнього. Нотаріус посвідчив її заповіт, але заяву прийняти відмовився у зв'язку з відсутністю такої нотаріальної дії. Побоюючись за долю свого майна, вона звернулася до адвоката за роз'ясненнями.

На які питання теми розраховане завдання? Дайте відповіді від імені адвоката. Які особи не мають права на спадкування? Відмінність позбавлення та усунення від права на спадкування?

Чи змінилося би рішення, якщо б син та онук не здійснювали незаконних дій по відношенню до Катанян?

4. Левицький заповів частку у статутному капіталі ТОВ «Омега-М» (далі — ТОВ) синам — Олексію 21 року та Олександрю 19 років. Через два місяці після його смерті, сини вважаючи себе єдиними спадкоємцями за заповітом, з'явилися на загальні збори товариства з заявами про прийняття до складу ТОВ, відповідними пропозиціями щодо зміни виконавчого органу товариства (переобрання директора) та з вимогою виплатити їм дивіденди за попередній період.

В цей час непрацездатна дружина Левицького звернулася до суду з позовом про визнання майнового комплексу підприємства спільним майном подружжя та його поділ.

На які питання теми розраховане завдання? Яке рішення повинен прийняти суд? Які права та обов'язки не входять до складу спадщини?

5. Хованський у квітні 2023 року подав позов до Ковбасинської про стягнення витрат на поховання. Позивач вказав, що з 2017 року перебував у фактичних шлюбних відносинах з матір'ю відповідачки, яка померла у лютому 2021 року. У зв'язку з похованням він поніс витрати в сумі 15 тис. грн. Оскільки відповідачка прийняла спадщину після смерті матері, отримавши все її майно, але відмовилася відшкодувати йому витрати, просив задовольнити його позов.

Суд у задоволенні позову відмовив, посилаючись на ст. 1281 ЦК України, згідно з якою кредитори спадкодавця мають право пред'явити свої претензії до спадкоємців, які прийняли спадщину, протягом визначеного строку, який позивач пропустив. Хованський подав апеляційну скаргу, вказавши, що він не знав про вимоги ст. 1281 ЦК України і до того ж тривалий час знаходився в складі Збройних Сил України та не мав можливості звернутися до суду.

На які питання теми розраховане завдання якому обсязі спадкоємці зобов'язані задовольнити вимоги кредитора?

6. Суд оголосив Товстолюзького померлим, відкрилася спадщина на суму 800 тис. грн, враховуючи квартиру з двох кімнат у м. Черкаси, яка була придбана з дружиною в першому шлюбі більше тридцяти років тому, вклад у банку в розмірі 5 тис. грн., внесений під час перебування в першому шлюбі, предмети звичайної домашньої обстановки та вжитку на суму 10 тис. грн.

На день відкриття спадщини з'ясувалося, що на спадщину претендують: дружина Товстолюзького, неповнолітній син, дочка померлого від першого шлюбу, яка жила окремо від батька, син цієї доньки (онук спадкодавця), вісімнадцятирічна племінниця – інвалід II групи, яка п'ять останніх років знаходилася на утриманні померлого, але проживала окремо від нього, повнолітній син. Також звернувся Соколенко, пред'явивши нотаріально посвідчений договір позики на суму 100 тис. грн. Донька Товстолюзького померла, не встигнувши прийняти спадщину, а повнолітній син спадкодавця відмовився від своєї частки спадщини на користь своєї дружини.

На які питання теми розраховане завдання? Який час відкриття спадщини? Хто із перелічених осіб має право на спадкування за законом? Які особливості спадкування встановлені при оголошенні фізичної особи померлою?

7. Кабанченко, 1960 року народження, постійно проживав у м. Маріуполь Донецької області, у березні 2022 року виїхав до м. Одеси, де отримав статус внутрішньо переміщеної особи. У лютому 2024 року у цьому ж місті він помер, залишивши заповіт, складений у липні 2022 року, щодо всього належного майна на користь Мутіної, з якою до цього перебував у фактичних шлюбних відносинах. Окрім вказаної особи на спадщину Кабанченка претендує його син Остап Кабанченко, 1980 року народження.

На які питання теми розраховане завдання? Визначити місце відкриття спадщини та його юридичні наслідки. До якого нотаріуса за територіальністю повинні звернутися спадкоємці. Визначить коло спадкоємців та розмір їх часток у спадщині.

Список нормативно-правових актів і літератури

. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 р. № 2709-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>.

Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : затв. наказом Міністерства юстиції України 22.02.2012 р. № 296/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>.

Про судову практику у справах про спадкування: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 7. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.

Огляд практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду щодо розгляду справ у спорах, що виникають із спадкових правовідносин. Рішення, внесені до ЄДРСР, за період із 2018 року по лютий 2023 року / Упоряд.: відділ аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду управління аналітичної допомоги касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи / Відпов. за вип.: секретар Другої судової палати КЦС ВС Червинська М. Є. Київ, 2023. – 168 с. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_spadkovi_pravovidnos_14_03_2023.pdf.

Печений О. П. Усунення від права на спадкування: проблеми доктрини і практики. Мала енциклопедія нотаріуса. 2024. № 1 (133). С. 27-33.

Спадкове право крізь призму судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: ЕКУС, 2022. 536 с.

Печений О. П. Проблемні аспекти співвідношення цивільного і податкового законодавства у розрізі спадкового правонаступництва у податкових правовідносинах. *Слово Національної школи суддів України*. 2019. № 3 (28). С. 85-98. UR L: <https://slovo.nsj.gov.ua/index.php/ua/arkhiv-nomeriv/2019/3-28-2019>.

Печений О. П. З приводу концепції щодо модернізації цивільного кодексу України (рекодифікації): Спадкові правовідносини : *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2020. № 1 (109). 125-126.

Печений О. П. Дія спадкового закону на проблемних територіях: конфлікт юрисдикцій. *Теорія і практика правознавства*. Електронне наукометричне фахове видання Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. 2015. Вип. 1 (7). URL : <http://tlaw.nlu.edu.ua/issue/view/3802>.

Печений О. П. Спадкове право: досвід римського права і сучасний погляд з позицій з позицій нотаріальної діяльності. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2022. № 6 (126). С. 138-146.

Печений О. П. Війна як фактор впливу на спадкові правовідносини. *Юридичний вісник України*. 2022. № 12-15. 25 березня - 29 квітня 2022. С. 18-19. URL : <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/vijna-yak-faktor-vplyvu-na-spadkovi-pravovidnosyny/>.

Тема 22. Спадкування за заповітом і за законом

Питання для обговорення

1. Правова природа заповіту. Чи є заповіт правочином?
2. Форма заповіту. Державна реєстрація заповіту, порядок її проведення та наслідки недотримання.
2. Порядок посвідчення заповіту та наслідки його порушення.
3. Державна реєстрація заповіту та порядок її проведення.

4. Зміст заповіту.
5. Види заповітів.
6. Особливості недійсності і нікчемності заповіту. Наслідки недійсності заповіту.
7. Сутність спадкування за законом
8. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості.
9. Спадкування за правом представлення. Відмежування від спадкової трансмісії, спадкової субституції, адресної відмови від прийняття спадщини.

Завдання

1. Черненко 08 квітня 2023 року склала два заповіти: перший - об 11.30 щодо всього належного їй на праві власності майна на користь Толокова та другий - о 16.40 щодо належної їй земельної ділянки у Тернопільській області на користь своєї онучки Котенко. Обидва заповіти посвідчено приватним нотаріусом Запорізького міського нотаріального округу Мелешенко.

13 жовтня 2023 року Черненко померла. На її спадщину претендують вказані спадкоємці за заповітами, причому Толоков претендує на все спадкове майно Черненко. Котенко заперечує спадкові права Толокова, посилаючись на заповіт на свою користь, який складено пізніше, ніж заповіт на користь Толокова. Крім того, Котенко вважає, що майно, що не охоплене заповітом на її користь, вона буде спадкувати за законом як онука Черненко.

На які питання теми розраховане завдання? Вирішіть справу. Як повинна вирішуватися колізія заповітів Черненко?

2. Іщук 20 березня 2023 року склала заповіт щодо всього її майна на користь своєї подруги Онопенко. Заповіт було посвідчено нотаріусом. Потім, 10 січня 2024 року секретарем селищної ради було посвідчено заповіт Іщук щодо всього її майна на користь Зарайко. У зв'язку із тремтінням рук Іщук не могла самотійно підписати заповіт, тому за неї розписався Зарайко. Свідками виступили дружина та донька Зарайко. Після смерті Іщук на її спадщину претендують Онопенко, Зарайко та онук Іщук - Артеменко. Онопенко та Артеменко звернулися до голови селищної ради з заявою про надання інформації щодо повноважень секретаря відповідної ради посвідчувати заповіти.

На які питання теми розраховане завдання? Хто із спадкоємців закликається до спадкування? Які правові наслідки посвідчення заповіту секретарем селищної ради, якщо таких повноважень у нього не було? Чи зміниться рішення, якщо заповіт Іщук на користь Зарайко буде визнаний судом недійсним як вчинений під впливом насильства?

3. Липенко звернулася до приватного нотаріуса з проханням скласти і посвідчити заповіт, за яким спадкоємцем квартири у м. Харкові призначається її брат Туренко, земельної ділянки у Самбірському районі Львівської області

– племінник Квітко, а решти майна – давній друг Цекало.

Липенко виявила бажання викласти заповіт самостійно, на папері. Заповіт просила посвідчити у присутності свідків. Нотаріус запропонував їй подати документи, що посвідчують право власності на квартиру та земельну ділянку, а у якості свідків запросити двох осіб, які перебували у нотаріуса на прийомі для посвідчення довіреності. Стосовно самостійного складання заповіту, нотаріус Липенко відмовив, оскільки при самостійному написанні заповіту у ньому може бути допущено помилки і описки.

На які питання теми розраховане завдання? Оцініть дії нотаріуса, надайте відповідь на питання Липенко. Підготуйте проект заповіту Липенко.

4. Після смерті Янченко, яка сталася 24 березня 2023 року, до нотаріуса звернулися його діти Олег і Світлана та двоюрідна сестра спадкодавця Ірина. Виявилось, що Янченко у липні 2021 року склав заповіт щодо належного йому будинку у м. Львів на користь двоюрідної сестри Ірини, але у січні 2022 року здійснив відчуження $\frac{1}{4}$ частину будинку за договором купівлі-продажу на користь Петренка. До складу спадщини входить також вклад Янченка в Приватбанку у сумі 200 тис. грн.

На які питання теми розраховане завдання? Визначити коло спадкоємців, які закликаються до спадкування, підставу спадкування та частки спадкоємців у спадщині.

5. Після смерті Литовченка, його спадщину, що складалася з предметів звичайного домашнього вжитку, вкладу у банку та земельної ділянки, прийняв брат, який проживав разом з ним десять років і на користь якого був складений заповіт. Син померлого, інвалід 2 групи, який жив окремо від батька в іншому місті, подав позов про визнання заповіту недійсним. Він вважає, що має право на обов'язкову частку у спадщині батька.

На які питання теми розраховане завдання? Чи підлягає позов задоволенню? Визначити частки спадкоємців у спадщині.

6. Орленко, 1969 року народження, звернувся до нотаріуса з проханням скласти і посвідчити заповіт, у якому міститься розпорядження про позбавлення спадкування його доньки Олени, 1980 року народження. Нотаріус порекомендував йому навести причини такого розпорядження заповідача.

На які питання теми розраховане завдання? Підготуйте висновок з цього питання, оцініть рекомендацію нотаріуса. Чи зміниться рішення, якщо Олена є інвалідом 3 групи?

7. Афонько заповів своє майно непрацездатній матері і зобов'язав її протягом 5-ти років надавати посильну допомогу його дружині, яка страждала на бронхіальну астму. Заповіт також передбачав обов'язок надати дружині право користуватися частиною будинку, який перейшов у власність матері.

Після смерті Афонька два роки мати допомагала вдові померлого, а потім припинила допомогу, посилаючись на те, що остання вдруге вийшла заміж і матеріальної підтримки більше не потребує. Вдова Афонько звернулася до суду з позовом до матері спадкодавця про продовження виконання обов'язку, покладеного на неї протягом строку, вказаного в заповіті. Крім того, позивачка вимагала усунення перешкод, які чинила відповідачка щодо вселення у будинок її нового чоловіка.

На які питання теми розраховане завдання? Яке рішення має винести суд?

8. Якубівська залишила заповіт щодо земельної ділянки у селищі Зелений Гай на користь Лисенка, а щодо іншого належного їй майна — на користь свого сина Євгена Якубівського. Після смерті Якубівської до нотаріуса звернулися Лисенко, Євген Якубівський, донька померлої Шубіна, яка є інвалідом 3 групи. Чоловік Якубівської подав заяву про відмову від прийняття спадщини. Окрім земельної ділянки до складу спадщини Якубівської входить вклад банку на суму 50 тис. грн та залишок несплаченого споживчого кредиту у сумі 100 тис. грн.

На які питання теми розраховане завдання? Підготуйте висновок по справі. Визначити коло спадкоємців, які закликаються до спадкування, та їх частки у спадщині.

9. При складанні заповіту Коваленко зазначив, що його донька отримає право на спадкування, якщо буде проживати у м. Харкові, а син — якщо закінчить медичний університет. На момент смерті Коваленка його донька проживала у м. Львові, а син навчався на п'ятому курсі ветеринарного університету.

Донька спадкодавця звернулася до нотаріуса і зазначила, що має намір оскаржити дійсність заповіту щодо умови її проживання, оскільки вона не знала про наявність у заповіті такої умови. Син спадкодавця вважає, що він має право на отримання спадщини, тому що для прийняття спадщини встановлений шестимісячний строк, а диплом про закінчення вишу він отримає вже через два місяці.

На які питання теми розраховане завдання? Проаналізуйте позиції спадкоємців. Надайте висновок по справі щодо заповіту.

10. Короленко за заповітом, посвідченим 01 березня 2022 року приватним нотаріусом, залишив автомобіль Німченко, квартиру — своїй сестрі Данаєвій, земельну ділянку — Болотову. 12 грудня 2022 року Данаєва померла.

Після смерті Короленко, яка сталася 03 березня 2023 року з'ясувалося, що на його спадщину претендують Німченко, Болотов, донька Короленко — Олсуф'єва, син померлої Данаєвої — Орест Данаєв.

На які питання теми розраховане завдання? Як слід вирішити справу?

Хто з названих спадкоємців закликається до спадкування на яких підставах?

11. Арченко та Логойда проживали однією сім'єю сім років. З ними також проживала мати Логойди. У травні 2020 року Логойда потонув під час купання у водосховищі. Арченко залишилася проживати із його матір'ю аж до смерті останньої у квітні 2023 року.

Чи може Арченко бути закликаною до спадкування після смерті матері Логойди і на якій підставі? Висновок обґрунтуйте.

12. Відомий актор Олександр Парновський залишив заповіт на користь своєї дружини Ірини Парновської, яка, в свою чергу склала заповіт на користь чоловіка. Коли Олександр Парновський потрапив до лікарні, 20 березня 2011 року Ірина Парновська пішла з життя, а 30 квітня 2011 року помер Олександр Парновський.

На їхню спадщину претендують двоюрідна сестра дружини та її донька, зведений брат Олександра Парновського по матері — Кулідзе та хрещеник Парновських Осевич.

На які питання теми розраховане завдання? Як слід вирішити справу?

Список нормативно-правових актів і літератури

Про нотаріат : Закон України від 02.10.1993 р. № 3425-XII. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/про%20нотаріат>.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : затв. наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

Порядок вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування : затв. наказом Міністерства юстиції України від 11.11.2011 р. № 3306/5. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1298-11>.

Порядок посвідчення заповітів і доручень, прирівнюваних до нотаріально посвідчених : затв. постановою КМУ від 15.06.1994 р. № 419. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/419-94-п>.

Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними : постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 р.. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>.

Про судову практику у справах про спадкування : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 7. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.

Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування : лист Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.05.2013 р. № 24-753/0/4-13. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13>.

Огляд практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду

щодо розгляду справ у спорах, що виникають із спадкових правовідносин : затв. на нараді суддів Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду 25.11.2019 р. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/ogljad_KCS.pdf.

Рішення КС України у справі за конституційним зверненням громадянина Запорожцева Олександра Семеновича щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 1241 Цивільного кодексу України (справа про право на обов'язкову частку у спадщині повнолітніх непрацездатних дітей спадкодавця) від 11 лютого 2014 року № 1-рп/2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-14#Text>.

Печений О. П. До питання про розуміння спадкового правовідношення як правової форми . *Державне будівництво та місцеве самоврядування : зб. наук. пр.* / редкол.: С. Г. Серьогіна (голова) та ін. – Харків : Право, 2021. – Вип. 42. – 202 с. С. 151-160.

Печений О. П. Визначення складу спадщини за цивільним законодавством України : окремі проблемні питання. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2019. № 6 (54). С. 21-27.

Печений О. П. Деякі проблеми захисту у спадкових правовідносинах. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2022. № 4-5. С. 173-179.

Печений О. П. Практичні аспекти застосування норм законодавства про спадкування і сучасні воєнні реалії. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. 2022. № 7-8 (83). С. 72-79. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/visnyky/2022-08-26-v-snik-naau_6308dc602c938.pdf.

Печений О. П. Тлумачення заповіту: необхідність зміни підходів судової практики. *Вісник Національної асоціації адвокатів України*. - 2024. - № 9 (104). - С. 33-38. — 1 д. а. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/vidannya/2024-10-01-vidannya-v-snik-09-2024_66fcf0833a131.pdf.

Печений О. П. Деякі проблеми недійсності заповіту. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 2. С. 189-192. URL: <https://chasprava.com.ua/index.php/journal/issue/view/83/98>.

Печений О. П. Негативні вимоги у спорах про спадщину : проблемні аспекти. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2023. № 1. (127). С. 77-86.

Спадкове право крізь призму судової практики. Монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х.: ЕКУС, 2022. 536 с.

Цивільний Кодекс України : Науково-практичний коментар. Том 12 : Спадкове право / За ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х : ФО-П Колісник А. А., 2009. 544 с.

Тема 23. Здійснення спадкових прав

Питання для обговорення

1. Здійснення права на спадкування.
2. Поняття та способи прийняття спадщини.

3. Строки прийняття спадщини та наслідки їх пропущення.
4. Відмова від прийняття спадщини. Відмова від прийняття спадщини на користь іншої особи.
5. Перехід права на прийняття спадщини (спадкова трансмісія).
6. Поділ спадщини між спадкоємцями. Переважне право окремих спадкоємців на виділ їм певного спадкового майна в натурі. Перерозподіл спадщини.
7. Пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців.
8. Охорона спадщини та управління нею.
9. Оформлення права на спадщину.
10. Відумерлість спадщини.

Завдання

1. Після смерті Антипенка виявилось, що за життя він не склав заповіт. Спадкоємцями першої черги за законом є його: дружина та малолітня донька Олена, які проживали з Антипенком; повнолітня донька Світлана, яка проживала з сім'єю закордоном; повнолітні сини Богдан і Тарас, які не проживали зі спадкодавцем. Зі спливом шести місяців після відкриття спадщини з'ясувалося, що нотаріусу за місцем відкриття спадщини подані заяви: від Богдана – про відмову від прийняття спадщини на користь його дружини; від дружини Тараса, який перебуває у лавах Збройних сил України, про прийняття спадщини за виданою ним довіреністю.

На які питання теми розраховане завдання? Визначте, коло спадкоємців, які прийняли спадщину та визначте розмір їх часток у спадщині.

2. Після оголошення Зінчука померлим, спадщину прийняли його дружина та син. Нотаріус, до якого звернулися спадкоємці за свідоцтвом про право на спадщину, пояснив, що він повинен накласти заборону на відчуження квартири та автомобілю, що входять до складу спадщини, на 5 років. Спадкоємці вважали, що дії нотаріусу є неправомірними і оскаржили їх, звернувшись до суду. Вони пояснили, що мають намір негайно переїхати на постійне місце проживання до Німеччини і вже домовились із покупцями про продаж квартири та автомобілю.

Дізнавшись про ситуацію спадкоємців Зінчука, їх сусід Мироненко звернувся за консультацією до юриста. Мироненко вказав, що помер його батько, а він є єдиним спадкоємцем за заповітом. До складу спадщини входить квартира батька. Тому його цікавить чи буде накладена нотаріусом заборона на відчуження квартири на 5 років?

На яке питання розраховане це завдання? Чи правомірні дії нотаріуса? Яку консультацію має надати юрист Мироненку?

3. Андрющенко склав заповіт щодо всього свого майна, призначивши єдиним спадкоємцем свого сина Степана. Зі спливом шести

місяців після смерті Андрющенка до нотаріуса з питання оформлення спадщини звернулися його син Степан та мати Ірина Богданівна.

Степан зазначив, що пропустив строк для прийняття спадщини з поважних причин, оскільки тривалий час працював закордоном. Тому строк для прийняття спадщини має бути поновлений.

Ірина Богданівна є інвалідом 2 групи, останні десять років проживала зі своїм сином та допомагала вести йому господарство, однак місцем реєстрації її проживання є квартира, що належить їй на праві власності та десять років здається в оренду.

На яке питання розраховане це завдання? Надайте консультацію Степану. Чи має право на спадкування мати Андрющенка?

4. Шевченко помер у лютому 2023 р. залишивши заповіт, у якому все своє майно заповідав онукові Онопко. В квітні цього ж року померла дружина Шевченка, яка не залишила заповіту. Повернувшись із Аргентини із довготривалого відрядження у листопаді 2023 р. Онопко звернувся до нотаріуса за видачою йому свідоцтва про право на спадщину, що складалася із предметів домашнього вжитку та будинку, в якому він проживав разом із дідом та бабою. Нотаріус відмовив у видачі свідоцтва, вказавши, що Смирнов пропустив встановлений законом строк для прийняття спадщини, а право власності на спадкове майно вже набула Івлєва. Івлєва в свою чергу заявила, що прийняла спадщину у встановлений законодавством строк, а тому будинок успадкувала вона. Крім того, Онопко, на її думку, не має права на спадкування, оскільки знав про смерть обох старих, але на похорони не приїхав і вона поховала їх за власний рахунок.

Вважаючи, що будинок належить йому за заповітом, Онопко звернувся за консультацією до юриста, зазначивши, що проживав з дідом та бабою все життя. Івлєва, двоюрідна сестра його батька, ніколи не цікавилась будинком, оскільки мешкала в Польщі з 2010 р., і не мала наміру переїжджати до України. Інших спадкоємців ні за законом, ні за заповітом після смерті діда та баби немає.

Юрист порадив Онопко звернутися до суду із заявою про визначення додаткового строку для прийняття спадщини.

На які питання теми розраховане завдання? Вирішить справу.

5. Мироненко, який в свій час виховувався у дитячому будинку, загинув під час бомбардування міста, не залишивши заповіту. Через місяць після його смерті до нотаріуса із заявами про прийняття спадщини звернулися Олена та Марина (повнолітні доньки Мироненка від попередніх шлюбів).

Згодом з'ясувалося, що Мироненко був власником квартири (ринкова вартість 30 тис. доларів США), але його борги за кредитними договорами становили на час відкриття спадщину 27 тис. доларів США. Дізнавшись про це, Олена звернулася до нотаріуса із заявою про відмову від прийняття спадщини.

Марина, прийнявши спадщину, виїхала закордон. Повернувшись через півроку в Україну, вона дізналася про борги батька. Бажаючи відмовитися від прийняття спадщини, Марина звернулася до суду з позовом про визначення додаткового строку для відмови від спадщини за аналогією з положенням ч.3 ст. 1272 ЦК.

На які питання теми розраховане завдання? Вирішіть справу.

6. Терещенко, діючи у власних інтересах та інтересах своїх дітей, у травні 2023 р. звернулася до нотаріуса із заявою про прийняття спадщини після чоловіка, який помер в цьому ж році. Із заявою про відмову від спадщини на користь дружини та дітей померлого звернулися його мати та батько.

Через місяць до спадкової справи від Кредитної спілки «Слобожанщина» надійшло повідомлення про наявність у спадкодавця боргу за кредитним договором у сумі 100 тис. грн., супроводжуване вимогами до спадкоємців про його повернення. Заперечуючи проти задоволення таких вимог Терещенко заявила, що вимоги одного із кредиторів вже задоволено за рахунок вкладу чоловіка у банку. Іншого спадкового майна, окрім квартири, в якій вона проживає з двома малолітніми дітьми, немає. І згідно законодавства діти не можуть бути позбавлені житла, в якому вони проживають. Крім того, вимоги кредиторів задовольняються лише у разі їх пред'явлення у встановлений законом строк, в той час як кредитний договір укладено строком до 1 вересня 2023 р.

Кредитна спілка звернулася з позовом до суду про стягнення заборгованості за кредитним договором. Ну думку позивача посилення іншої сторони на наявність в складі спадкового майна тільки квартири, не є підставою для відмови у задоволенні вимог і, враховуючи розмір останніх, стягнення буде накладено тільки на частину квартири. До того ж в квартирі зареєстрована сама Терещенко, а спадкодавець проживав з дітьми за іншою адресою. Крім того, представник Кредитної спілки зауважив, що батьки спадкодавця відмовилися від спадщини з мотивів ухилення від звернення стягнення на квартиру. Отже, якщо суд не задовольнить вимоги Кредитної спілки, буде оспорена дійсність цих відмов.

На які питання теми розраховане завдання? Вирішіть справу.

7. Брати Головка звернулися до нотаріуса із заявою про прийняття спадщини після смерті батька. На їх думку до складу спадкового майна має входити яхта, заповідана батьку його товаришем по службі Меленко. Минулого місяця їх батько подав до суду заяву про визначення додаткового строку для прийняття спадщини після смерті Меленка, пропустивши встановлений законодавством шестимісячний строк з поважної причини через юридичну необізнаність та свій похилий вік. Він не поспішав оформляти спадщину, оскільки отримував за яхту орендну плату та вважав, що може

звернутися до нотаріуса за заповітом в будь-який час, а спадщина не може дістатися нікому окрім нього.

На які питання теми розраховане завдання? В якому порядку спадщина визнається відумерлою?

8. Після смерті Богданової залишилося спадкове майно – садиба. До нотаріуса із заявою про прийняття спадщини звернувся Миколаєв, який вважає себе спадкоємцем за законом четвертої черги, оскільки проживав у будинку разом із спадкодавницею однією сім'єю вісім років до часу відкриття спадщини. Житловий будинок із господарськими будівлями вони побудували за цей час власною працею та коштами, але за життя Богданової ні своє право власності, ні шлюбні відносини не зареєстрували. Нотаріус відмовив у видачі свідоцтва про право на спадщину із-за відсутності правовстановлювальних документів на садибу, повідомивши про заповіт Богданової, за яким вона заповідала все своє майно Миколаєву, за умови довічного утримання останнім її матері.

На які питання теми розраховане завдання? Вирішіть справу.

Список нормативно-правових актів і літератури

1. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.

2. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : затв. наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

3. Порядок вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування : затв. наказом Міністерства юстиції України від 11.11.2011 р. // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1298-11>.

4. Про судову практику у справах про спадкування: постанова Пленуму Верховного суду України від 30.05.2008 р. № 7 // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.

5. Баб'юк П. М. Способи здійснення права на прийняття спадщини за законодавством України та інших європейських держав. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2021. № 56. С. 23-39.

6. Баб'юк П. М. Строки здійснення права на спадкування в Україні та інших європейських держав. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 4. С. 17-23.

7. Кухарєв О. Є. Аналіз судової практики розгляду цивільних справ про спадкування : практ. посіб., 2-е вид., переробл. і допов. Київ : Алерта, 2020. 362 с.

8. Кухарєв О. Є. Актуальні аспекти здійснення спадкоємцями права на прийняття спадщини в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий журнал*. 2022. № 11. С. 222-225. http://lsej.org.ua/11_2022/50.pdf.
9. Кухарєв О. Правова природа переходу відумерлої спадщини у власність територіальної громади. *Право України*. 2013. № 10. С. 218–225.
10. Печений О. П. Деякі аспекти переходу права на прийняття спадщини. *Нотаріат для Вас*. 2012. № 7-8. С. 42-44.
11. Спадкове право крізь призму судової практики. Монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х. : ЕКУС, 2022. 536 с.
12. Цивільний Кодекс України : Науково-практичний коментар. Том 12 : Спадкове право / За ред. проф. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Х : ФО-П Колісник А. А., 2009. 544 с.

Тема 24. Спадковий договір

Питання для самостійного вивчення

1. Загальна характеристика спадкового договору.
2. Форма спадкового договору. Державна реєстрація спадкового договору.
3. Момент набуття права власності за спадковим договором.
4. Сторони у спадковому договорі, їх права та обов'язки.
5. Особливості спадкового договору з участю подружжя.
6. Забезпечення виконання спадкового договору.
7. Розірвання, зміна та припинення спадкового договору.

Список нормативно-правових актів і літератури

Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 р. № 3425-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України : затв. наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 р. № 296/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12>.

Положення про Спадковий реєстр : затв. наказом Міністерства юстиції України від 07.07.2011 р. № 1810/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-11>.

Порядок державної реєстрації заповітів, спадкових договорів і заведених спадкових справ у Спадковому реєстрі : затв. постановою КМУ від 11.05.2011 р. № 491. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2011-%D0%BF>.

Про судову практику у справах про спадкування : постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. № 7. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.

Спадковий договір : роз'яснення Міністерства юстиції України від 12.02.2013 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-13>.

Дутікова О. О., Гончарова А. В. Порівняльна характеристика інституту спадкового договору в європейському та національному законодавстві. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (56). С. 668–672.

Кравчик М., Тур О. Особливості укладення спадкового договору за законодавством України та законодавством країн Європейського Союзу. *Вісник Львівського національного університету*. Серія: Юридична, 2021. Випуск 72. С. 80–86.

Кухарев О. Виконання спадкового договору : нотаріальна та судова практика. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2016. № 5 (89). С. 140-149. URL : <http://yuradnik.com.ua/wp-content/uploads/2016/11/Kuharev.pdf>.

Кухарев О. Є. Теоретичні та практичні проблеми диспозитивності в спадковому праві : монографія. Київ : Алерта, 2019. 498 с.

Самойлова І. Спадковий договір: правова природа за законодавством України та країн Європи. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С.54-59. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2021/3/10.pdf>.

Тема 25. Загальна характеристика права інтелектуальної власності

Питання для самостійного вивчення

1. Поняття права інтелектуальної власності та його загальна характеристика.
2. Співвідношення права інтелектуальної власності з правом власності.
3. Суб'єкти та об'єкти права інтелектуальної власності.
4. Підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності.
5. Особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності.
6. Перехід майнових прав інтелектуальної власності до інших осіб.
7. Строки чинності майнових прав інтелектуальної власності.
8. Способи захисту права інтелектуальної власності судом.

Список нормативно-правових актів і літератури

Convention Establishing the World Intellectual Property Organization (as amended on September 28, 1979). World Intellectual Property Organization. URL : <https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/textdetails/12412>.

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. ВО інтелектуальної власності; Конвенція, Міжнародний документ від 24.07.1971 р. URL. : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051.

Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123.

Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. СОР; Угода, Міжнародний документ від 15.04.1994 р URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018.

Огляд практики Верховного Суду у спорах щодо захисту прав

інтелектуальної власності (окремі питання). Рішення, внесені до ЄДРСР за січень 2019 року – березень 2021 року. URL :

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/intel_vlasnist_27_05_2021.pdf.

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 р. № 12. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.

Авторське право і суміжні права в умовах євроінтеграційних процесів : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2019. 204 с.

Гумега О. Реалізація принципу захисту прав інтелектуальної власності в європейській практиці та її відбиття в національному законодавстві України. *Юридична Україна*. 2017. № 4. С. 41–48.

Дроб'язко В. С. Історичні й теоретичні аспекти Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів : монографія. Київ : Інтерсервіс : НДІ інтелект. власності, 2018. 124 с.

Енциклопедія інтелектуальної власності : практ. посіб. / А. В. Хрідочкін, М. Ю. Віхляєв, А. А. Ломакіна. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2022. 580 с.

Жилінкова О. В. Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та за кордоном : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 280 с.

Зеров К. О. Особливості захисту авторських прав на твори, розміщені у мережі Інтернет : монографія. Київ : Інтерсервіс, 2018. 220 с.

Киричук А.С., Слободиська О.А. Правова природа інтелектуальної власності в контексті цивільних правовідносин. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 1. С. 108 – 110.

Маліновська І. М. Зміст прав інтелектуальної власності у сфері баз даних соціальних мереж. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 32– 37.

Маліновська І. М. Класифікація об'єктів авторського права. *Право та інновації*. 2021. № 3 (35). С. 126 – 133.

Основи інтелектуальної власності : навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка / за ред. О. П. Орлюк. Київ : Інтерсервіс, 2016. 382 с.

Сенюта В. Визначення інтелектуальної власності: деякі теоретичні зауваження. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 6. С. 52 – 54.

Сорока Н. Є. Авторське право і суміжні права в інформаційному суспільстві: європейський досвід : монографія. Харків : Право. 2019. 332 с.

Судова практика Суду Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності, Київ, 2016. 220 с.

Ходико Ю. Є. Щодо правової природи відносин, що виникають щодо результатів інтелектуальної діяльності. *Право і суспільство*. 2020. № 4. С. 93-100.

Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар. Т. 4 : Право інтелектуальної власності / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2023. 616 с.

Якубівський І.Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні : монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2018. 522 с.

Яркіна Н.Є. Майнові авторські права на службовий твір: тенденції правового регулювання в Україні та країнах ЄС. *Теорія і практика правознавства*. 2023. Том 1. № 23. С. 62 – 83. URL : [278100-Текст статті-653501-1-10-20230630.pdf](https://www.lsej.org.ua/8_2024/33.pdf).

Яркіна Н. Є. Правова природа та особливості здійснення права на справедливу винагороду за використання об'єктів авторського права або суміжних прав. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 8. С. 140 –145. URL : http://www.lsej.org.ua/8_2024/33.pdf.

Тема 26. Авторське право і суміжні права

Питання для обговорення

1. Об'єкти авторського права.
2. Автор і суб'єкти авторського права.
3. Виникнення авторських прав. Презумпція авторства.
4. Особисті немайнові та майнові авторські права.
5. Строки чинності авторських прав.
6. Суміжні права виконавців; виробників фонограм, відеограм; організацій мовлення.
7. Колективне управління майновими авторськими та (або) суміжними правами.
8. Цивільно-правові способи захисту авторських і суміжних прав.

Завдання

1. Маковчук звернулася до суду з позовом до Остапової та Кірічко про захист своїх авторських прав, заборону відповідачкам перевидавати та поширювати спільно опубліковану ними монографію, а також виплату солідарно грошової компенсації за порушення авторських прав. Маковчук стверджувала, що монографія містить значні запозичення з її наукового дослідження, раніше захищеного та обнародованого нею в процесі здобуття наукового ступеня кандидата наук, без належного посилання на неї, як автора отриманих наукових результатів. Цей факт, на думку позивачки, свідчить про порушення її авторських прав шляхом плагіату. З метою його доведення позивачкою було надано декілька висновків різних наукових установ. В них вказувалось про значний збіг монографії із дисертацією Маковчук у формі багаторазового відтворення та іншого використання фрагментів

дисертаційного дослідження. Водночас у висновках зазначалось, що надати категоричний висновок про використання результатів досліджень позивачки не виявляється можливим через вірогідний випадковий збіг результатів наукових досліджень.

Відповідачки заперечували факт плагіату, стверджували про наявність в їхній монографії 18 посилань на роботу позивачки, а схожість решти фрагментів пояснювали збігами, які обумовлені співпадінням об'єкту дослідження.

У висновках призначеної судом експертизи з питань інтелектуальної власності зазначалось, що порівнювані тексти дисертації та монографії містять як схожі, так і різні частини; схожі частини мають посилання на одні й ті самі джерела. При цьому, на думку експерта, без ретельного вивчення всіх джерел, на які було здійснено посилання у співпадаючих частинах, визначити, чи має місце відтворення роботи саме позивачки (а не раніше виданих праць інших авторів) не виявляється можливим.

Рішенням районного суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, у позові було відмовлено. Суд мотивував своє рішення тим, що позивачка не довела наявності в неї авторського права та факту його порушення відповідачками. Маковчук оскаржила постановлені рішення до касаційного суду, обґрунтувавши касаційну скаргу неправильним застосуванням судом норм матеріального права.

На які питання теми розраховане завдання? Поясніть, на що спрямована авторсько-правова охорона твору? В чому полягає презумпція авторства? За яких умов використання наукових творів вважається правомірним? Що собою являє плагіат і в який спосіб він може бути встановлений судом? Які способи захисту можуть бути застосовані у разі вчинення плагіату? Чи є, на вашу думку, підстави для задоволення касаційної скарги?

2. Савченко звернувся до суду з позовом до ТОВ «Українські традиції» (далі – ТОВ) про захист порушених авторських прав на фотографічний твір з вимогами стягнути з відповідача грошову компенсацію за порушення авторських прав, а також компенсацію заподіяної йому моральної шкоди.

В позовній заяві зазначалося, що Савченко є професійним фотографом і автором фотографічного твору, де зображена дівчинка в народному вбранні. Твір увійшов до збірки творів позивача, авторські права на яку підтверджуються свідоцтвом про державну реєстрацію авторських прав. Порушення своїх прав позивач вбачає у тому, що спірне фото разом з іншими фотографіями (у вигляді колажу) було використано як ілюстрація до статті, розміщеної відповідачем на власних інформаційних ресурсах - у друкованому журналі та його електронній версії в мережі Інтернет. Це використання ТОВ здійснило без дозволу позивача та без зазначення імені автора фотографічного твору. Крім того, на думку позивача, поєднання його фотографічного твору з іншими фото, а також супроводження колажу тематичним написом відповідно

до змісту статті створює неприємні враження і тим самим спричиняє шкоду репутації фотографа та завдає йому моральних страждань.

Відповідач у запереченнях проти позову вказав, що не вважає свої дії порушенням авторських прав, оскільки колаж був взятий з іншого сайту, посилення на який містилося в публікації, а також його можна знайти на інших сайтах.

На які питання теми розраховане завдання? Чи підлягає спірне фото правовій охороні авторським правом? Які дії ТОВ слід визнати порушенням авторських прав на фотографію? Які способи захисту авторських прав можуть бути застосовані судом в даному випадку?

3. Акціонерне товариство «Аліса» (далі – АТ) звернулось до господарського суду з позовом до фізичної особи – підприємця Горобець (далі – ФОП) про стягнення доходу, отриманого відповідачем внаслідок порушення ним авторських прав позивача. В обґрунтування позовних вимог АТ стверджувало про незаконність дій ФОП щодо розповсюдження товарів (дитячих валіз), на яких було розміщено малюнки із зображеннями персонажів мультиплікаційного серіалу, майнові авторські права на які належать позивачу. Останній дозволу на подібне використання аудіовізуальних творів не надавав, отже вважає дії відповідача такими, що порушують його авторські права.

Відповідач позовні вимоги не визнав і вказав, що використання аудіовізуальних творів було правомірним, адже ним був укладений ліцензійний договір з Асоціацією з управління аудіовізуальними правами, яка виконує функції організації колективного управління на території України. Предметом цього договору передбачено надання відповідачеві дозволу на публічний показ та/або демонстрацію, розповсюдження чи здавання у майновий найм аудіовізуальних творів (кінофільмів, телефільмів, відеофільмів, діафільмів, слайдофільмів, анімаційних мультиплікаційних фільмів). ФОП вважає, що надання дозволу на використання всього твору означає надання дозволу на використання всіх його частин, отже використання ним спірних об'єктів було правомірним.

На які питання теми розраховане завдання? Визначте поняття аудіовізуального твору і вкажіть хто визнається його автором? Які способи використання аудіовізуального твору передбачені чинним законодавством? Чи потребує використання аудіовізуального твору отримання дозволу від суб'єкта авторських прав? Чи можна вважати дії відповідача правомірними?

4. Організація колективного управління авторськими і суміжними правами (далі – ОКУ) звернулась до господарського суду в інтересах та від імені ТОВ «Ворнер Мьюзик Україна» з позовом до ТОВ «Грін-Кафе» (відповідач) з вимогою про захист порушених авторських прав на музичні твори, що лунали як фонове озвучення в приміщенні кафе під час здійснення

відповідачем підприємницької діяльності, та стягнення компенсації за порушення авторських прав.

У позові зазначалося, що авторські права на вказані музичні твори належать ТОВ «Ворнер Мьюзик Україна» на підставі договорів, укладених з їхніми авторами. Здійснюючи управління авторськими правами, ОКУ виявила факт їх порушення відповідачем, яке, на думку ОКУ, полягало у публічному виконанні музичних творів без отримання дозволу на їх використання та без виплати відповідної авторської винагороди.

Відповідач, заперечуючи проти позовних вимог, зазначив, що ним було укладено ліцензійний договір з громадською організацією «Агентство з управління правами виконавців», яка виконує функції організації колективного управління суміжними правами. За цим договором відповідач отримав дозвіл на публічне виконання фонограм із записами виконаних спірних творів і сплачував винагороду відповідно до умов договору. Відповідач вважає, що не порушував авторських прав на музичні твори, адже використовував саме фонограми виконаних творів. При цьому він зауважив, що представлений позивачем в якості доказу відеозапис не містить фіксації процесу виконання твору за допомогою інструменту чи співу, а тому факт публічного виконання саме творів не доведений.

На які питання теми розраховане завдання? Які функції здійснює ОКУ? Чи має право ОКУ звертатися до суду для захисту порушених авторських прав? Оцініть доводи сторін у спорі. Які об'єкти використовувались відповідачем та чи є таке використання правомірним?

Список нормативно-правових актів і літератури

1. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (Паризький Акт від 24.07.1971 р., змінений 02.10.1979 р.). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051.

2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20>.

3. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав : Закон України від 15.05.2018 р. № 2415- VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19>.

4. Порядок державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються майнових прав на твір : затв. наказом Міністерства економіки України від 16.08.2023 р. № 11319. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1760-23#Text>.

5. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються майнових прав на твір : затв. постановою КМУ від 27.12.2001 р. № 1756. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF#Text>.

6. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав : постанова Пленуму Верховного Суду

України від 04.06.2010 р. № 5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>.

7. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 17.10.2012 р. № 12. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.

8. Огляд практики Верховного Суду у спорах щодо захисту прав інтелектуальної власності (окремі питання). Рішення, внесені до ЄДРСР за січень 2019 року – березень 2021 року. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/intel_vlasnist_27_05_2021.pdf.

9. Авторське право і суміжні права в умовах євроінтеграційних процесів : монографія. Київ : Інтерсервіс. 2019. 204 с.

10. Дроб'язко В. С. Історичні й теоретичні аспекти Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів : монографія. Київ : Інтерсервіс : НДІ інтелект. власності. 2018. 124 с.

11. Зеров К. О. Особливості захисту авторських прав на твори, розміщені у мережі Інтернет : монографія. Київ : Інтерсервіс. 2018. 220 с.

12. Капіца Ю. М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку. European Union Intellectual Property Law: Formations, Institutes, Directions of Development : монографія. Київ : Академперіодика. 2017. 663 с.

13. Маліновська І. М. Класифікація об'єктів авторського права. *Право та інновації*. 2021. № 3 (35). С. 126-133.

15. Ходико Ю. Є. Щодо правової природи відносин, що виникають щодо результатів інтелектуальної діяльності. *Право і суспільство*. 2020. № 4. С. 93-100.

16. Цивільний кодекс України : науково-практичний коментар. Т. 4 : Право інтелектуальної власності / за ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС. 2023. 616 с.

17. Якубівський І. Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні : монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2018. 522с.

18. Яркіна Н. Є. До проблем застосування «оновленої» компенсації за порушення авторських і (або) суміжних прав (на основі аналізу судової практики). *Теорія і практика правознавства*. 2020. Том 2. № 18. URL : <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/214896>.

19. Яркіна Н.Є. Майнові авторські права на службовий твір: тенденції правового регулювання в Україні та країнах ЄС. *Теорія і практика правознавства*. 2023. Том 1. № 23. С. 62 – 83. URL: [278100-Текст статті-653501-1-10-20230630.pdf](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12).

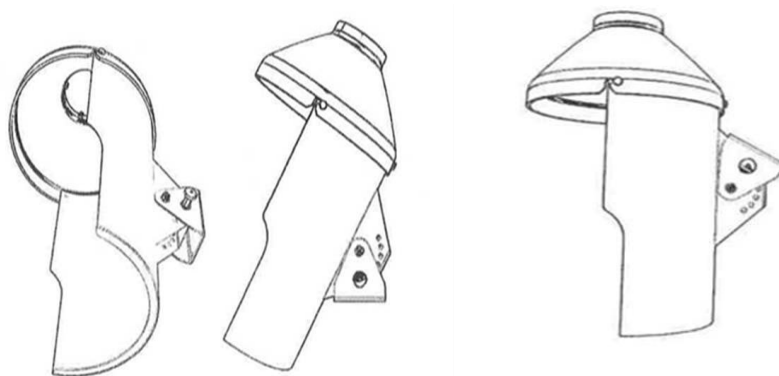
Тема 27. Патентне право

Питання для обговорення

1. Об'єкти патентного права: винаходи, корисні моделі, промислові зразки.
2. Умови надання правової охорони винаходам, корисним моделям, промисловим зразкам.
3. Патентування винаходів, корисних моделей. Реєстрація промислових зразків. Строки дії охоронних документів.
4. Суб'єкти прав: винахідник, автор промислового зразка, роботодавець, їхні правонаступники.
5. Права, що впливають з державної реєстрації винаходу, корисної моделі, промислового зразка.
6. Захист прав автора, володільця патенту на винахід (корисну модель), власника промислового зразка в судовому порядку.
7. Оскарження рішення про видачу патенту.
8. Продовження строку патентної охорони.
9. Отримання патенту на винахід, пов'язаний з комп'ютерним програмним забезпеченням?
10. Одночасне отримання патенту на винахід і корисну модель.

Завдання

1. ТОВ «Пандора» виробляє диспенсер пакувального паперу та є власником свідоцтва України на промисловий зразок щодо пакувального пристрою, заявку на який подано 19.09.2022 р. та зареєстровано та опубліковано 17.10.2022 р., яке показано нижче:

АТ «Ірис» виробляє та продає продукт, що конкурує з виробом ТОВ «Пандора».

Посилаючись на порушення прав, наданих свідоцтвом на промисловий зразок, ТОВ «Пандора» подало позов до господарського суду, вимагаючи, зокрема, від АТ «Ірис», припинення цього порушення. АТ «Ірис» подав зустрічний позов про визнання свідоцтва на промисловий зразок недійсним на

тій підставі, що всі його характеристики були продиктовані виключно технічною функцією.

На які питання теми розраховане завдання? Чи може обставина про те, що особливості зовнішнього вигляду продукту продиктовані виключно його технічною функцією, бути підставою для визнання свідоцтва на промисловий зразок недійсним? При оцінці того, що зовнішній вигляд продиктований виключно технічною функцією, чи необхідно брати до уваги той факт, що промисловий зразок допускає багатоколірний вигляд у випадку, коли колірний дизайн як такий не є очевидним з свідоцтва? Якщо відповідь на попереднє запитання ствердна, чи впливає це на обсяг охорони промислового зразка?

2. ТОВ «Омега» є власником патенту на корисну модель дорожніх блокаторів, які використовуються як загородження для проїзду автівок. ТОВ «Трудерінг» після вивчення розробок конкурента було розпочато власне виробництво пристроїв такого ж призначення, чим, на думку ТОВ «Омега», були порушені його патентні права. Встановлено, що у виробках ТОВ «Трудерінг» частково використовуються ознаки корисної моделі ТОВ «Омега». Останнім було подано позов до суду з вимогою припинення ТОВ «Трудерінг» вироблення та продажу продукту.

На які питання теми розраховане завдання? Чи вважаються порушеними права, які випливають з патенту на корисну модель, в разі часткового використання третьою особою ознак за патентом при виготовленні нею власного продукту? Яке рішення має ухвалити суд?

3. Громадянин України Кривенко є власником патенту України на винахід і трьох патентів України на корисні моделі, всі під назвою «Амортизатор транспортного засобу». На підставі цих охоронних документів винахідником амортизаторів було пред'явлено претензії до іноземних компаній-виробників автомобільних амортизаторів на загальну суму €50 млн. Серед порушників патентних прав Кривенка опинилися одразу кілька великих компаній: японська *Кауаба* (торговельна марка *КУВ*), німецька *ZF Trading* (марки *Sachs* і *Boge*) і американська *Gates* (марка *Bilstein*), які поставляли свою продукцію на територію України. Патентовласник навіть звертався до поліції з метою зупинити продажі контрафактних, на його думку, амортизаторів, що йому частково вдалося: було заарештовано продукцію на складі одного з постачальників.

Постраждалі виробники звернулися до суду з позовом про визнання патентів Кривенка недійсними через відсутність новизни. Позивачі стверджували, що вони жодних винаходів Кривенка не використовували (будову його амортизаторів було раніше описано в американському патенті, а математичну формулу, за допомогою якої в патенті на винахід Кривенка описано дію його поліпшених амортизаторів, узято з радянського технічного довідника). В свою чергу Кривенко заперечував проти позову, оскільки

новизна, як й дія патенту, має територіальний характер: винахід та корисні моделі, патенти на які ним було отримано, відповідають критерію новизни для України. А тому немає підстав для анулювання патентів.

На які питання теми розраховане завдання? В чому полягає різниця між винаходами та корисними моделями як об'єктами патентного права? Що таке «новизна» в патентному праві? Хто ще має бути учасником цього судового розгляду? Яке рішення має ухвалити суд?

4. Науково-дослідним інститутом НАМН України було подано до УКРНОІВІ патентну заявку на винахід у вигляді біологічного матеріалу (нуклеотидної послідовності), виділеного з організму тварини. УКРНОІВІ відмовило у видачі патенту у зв'язку з тим, що поданий об'єкт є природним продуктом, а не результатом інтелектуальної (творчої) діяльності людини.

На які питання теми розраховане завдання? Чи є законним рішення патентного відомства?

5. Панасенко та Чумаков звернулися до суду з позовом до ТОВ «Агротехніка» (далі – ТОВ) про сплату авторської винагороди за використання промислового зразка. В позовній заяві зазначалося, що ними, як співавторами, було укладено договір з ТОВ про передачу останньому права на реєстрацію промислового зразка «Дисковий агрегат» та одержання свідоцтва про таку реєстрацію. Цим договором також передбачалося, що ТОВ має сплачувати авторам винагороду за кожен рік використання промислового зразка, яка дорівнює десятикратному розміру мінімальної заробітної плати. За умовами договору в разі припинення використання промислового зразка обов'язок виплати винагороди припиняється, а ТОВ зобов'язується передати майнові права на зареєстрований промисловий зразок Панасенку та Чумакову.

Після отримання наприкінці 2018 року свідоцтва на зареєстрований промисловий зразок та його успішного впровадження у виробничу діяльність ТОВ сплатило співавторам винагороду за перші два роки його використання. Проте в подальшому виплати припинились, в зв'язку з чим позивачі просили стягнути з ТОВ авторську винагороду за 2021 рік. Представник ТОВ, заперечуючи проти позову, зазначив, що підставою для зупинення виплат було те, що протягом 2021 року промисловий зразок не використовувався, адже за цей період не було продано жодного виробу, що виготовлений із застосуванням зареєстрованого промислового зразка. Також було підкреслено, що ТОВ продовжує сплачувати збір за підтримання чинності прав на зареєстрований об'єкт і в разі відновлення продаж зможе сплачувати авторську винагороду в майбутньому.

Не погодившись з доводами ТОВ, позивачі зазначили, що про використання промислового зразка свідчать оголошення в місцевих газетах та на офіційному сайті ТОВ в мережі Інтернет, де розміщено преїскурант

роздрібних цін на сільськогосподарську техніку, включаючи й дискові агрегати, виготовлені з використанням зареєстрованого промислового зразка.

На які питання теми розраховане завдання? Оцініть доводи сторін. Чи порушені ТОВ умови договору про виплату авторської винагороди? Що визнається використанням промислового зразка? Що означає підтримання чинності прав на зареєстрований промисловий зразок? Чи є підстави для задоволення позовних вимог?

Список нормативно-правових актів і літератури

Договір про патентну кооперацію від 19.06.1970 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895_001.

Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123.

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, ратифікована Законом України №1678-VII від 16.09.2014 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15.04.1994 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018.

Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII в ред. Закону України від 01.06.2000 р. № 1771-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>.

Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>.

Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель : затв. наказом МОН України від 22.01.2001 р. № 22. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-01>.

Правила складання і подання заявки на промисловий зразок та проведення експертизи заявки на промисловий зразок і міжнародної реєстрації промислового зразка : затв. наказом Мінекономіки України від 07.03.2024 р. № 6237 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0547-24>.

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : постанова Вищ. госп. суду України від 17.10.2012 р. № 12. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.

Про деякі питання практики призначення судових експертиз у справах зі спорів, пов'язаних із захистом права інтелектуальної власності: постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 23.03.2012 р. № 5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005600-12>.

Дахно І .І. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ. 2015. 550 с.

Капіца Ю. М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку : монографія. Нац. акад. наук

України, Центр дослідж. інтелект. власн. та трансф. технол. Київ : Академперіодика. 2017. 664 с.

Основи інтелектуальної власності : навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка ; за ред. О. П. Орлюк. Київ : Інтерсервіс. 2016. 382 с.

Право інтелектуальної власності : навч. посіб. М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Київ : Правова єдність : Алерта. 2016. 492 с.

Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 4: Право інтелектуальної власності / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС. 2023. 616 с.

Т е м а 28. Інститут засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика правових засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг.
2. Поняття комерційного найменування.
3. Співвідношення комерційного найменування і найменування юридичної особи; комерційного найменування і торговельної марки.
4. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування.
5. Припинення чинності майнових прав інтелектуальної власності на комерційне найменування.
6. Поняття, види та умови надання правової охорони торговельним маркам.
7. Правова охорона добре відомих торговельних марок.
8. Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку та строк їх чинності.
9. Визнання прав інтелектуальної власності на торговельну марку недійсними.
10. Поняття географічного зазначення та обсяг його правової охорони.
11. Права інтелектуальної власності на географічне зазначення та строки їх чинності.
12. Припинення прав на комерційне найменування, торговельну марку і географічне зазначення.

Завдання

1. Обласне територіальне відділення Антимонопольного комітету України прийняло рішення про припинення фізичною особою – підприємцем Головіним (далі – ФОП Головін) порушення законодавства про захист від

недобросовісної конкуренції та накладення на нього штрафу у розмірі 12 тис. грн. В рішенні зазначалося, що Головін використовує оформлення упаковок паперових рушників без дозволу фізичної особи – підприємця Бойчука (далі - ФОП Бойчук), який раніше почав використовувати на упаковках рушників схожі позначення. Не погоджуюсь з цим, ФОП Головін звернувся до господарського суду з позовом про визнання цього рішення недійсним.

ФОП Головін заперечував факт порушення прав ФОП Бойчука. Новизну оформлення упаковок рушників він доводив декількома свідоцтвами на промислові зразки, одержаними ним у 16.05.2024 р.

Залучений до розгляду ФОП Бойчук зазначив, що він є власником свідоцтва на торговельну марку від 10.08.2023 р. Отже, він має пріоритет на використання і, відповідно правову охорону щодо оформлення упаковок паперових рушників.

На які питання теми розраховане завдання? Надайте оцінку аргументів учасників справи. Вирішіть справу.

2. 08.10.2024 року Асанов запропонував АТ «Снігопром» придбати в нього право використання комбінованої торговельної марки «КАШТАН» для товарів «морозиво», послуг «реклама морозива» та «забезпечування морозивом». В пропозиції зазначалося, що 25.09.2023 року Асанов звернувся до державної організації «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (УКРНОІВІ) із заявкою на реєстрацію торговельної марки «КАШТАН». На думку Асанова, з моменту подання заявки всі права щодо використання торговельної марки належать саме йому, а тому використання спірної торговельної марки без його дозволу є порушенням прав інтелектуальної власності.

В свою чергу АТ «Снігопром» звернулось до суду с позовом до Міністерства економіки України та Асанова з вимогами про припинення порушень прав інтелектуальної власності на торговельну марку «КАШТАН» та про визнання торговельної марки «КАШТАН» добре відомою в Україні.

Під час розгляду справи з'ясувалось, що дія свідоцтва на використання знаку «КАШТАН», що належало позивачу припинилась ще у 2019 р. у зв'язку з несплатою збору за продовження його дії. Крім того, представник АТ стверджував, що торговельна марка «КАШТАН» втратила розрізняльну здатність відносно позивача, оскільки широко використовується іншими виробниками морозива («КАШТАН пломбір», «КАШТАН львівський»).

Позивач надав докази, що підтверджує випуск морозива «Каштан» АТ «Снігопром» з 1990 року, а свідоцтво, яке втратило чинність було одержане в 2000 році.

На які питання теми розраховане завдання? Який порядок подання заявки на одержання свідоцтва? Чинники, які впливають на прийняття рішення про визнання знаку добре відомим. Яке рішення має прийняти суд?

3. АТ «Солодкі Ласощі» (далі – АТ) звернулося до господарського суду з позовом до ТОВ «Кондитер» та ТОВ «Ашан» з наступними вимогами:

По-перше, визнати їх дії, пов'язані з використанням позначення, що складається із словесного елементу «КИЇВСЬКИЙ ТОРТ» та/або «КИЇВСЬКИЙ» та графічних елементів виконаних у вигляді листів каштану, та/або позначення «КИЇВСЬКИЙ ТОРТ» та/або «КИЇВСЬКИЙ» такими, що порушують права інтелектуальної власності АТ» на торговельну марку «КИЇВСЬКИЙ ТОРТ», визнану добре відомою Україні рішенням Апеляційної палати Державної служби інтелектуальної власності України від 28.04.2017 р. та заборонити вчинення таких дій.

По-друге, зобов'язати відповідачів вилучити із цивільного обороту та знищити всі упаковки та/або етикетки тортів, які містять позначення, що складається із словесного елементу «КИЇВСЬКИЙ ТОРТ» та/або «КИЇВСЬКИЙ» та графічних елементів виконаних у вигляді листів каштану, та позначень «КИЇВСЬКИЙ ТОРТ» та/або «КИЇВСЬКИЙ», які є схожими настільки, що їх можна сплутати із торговельною маркою «КИЇВСЬКИЙ ТОРТ».

Рішенням суду позов було задоволено та залишено без змін апеляційним судом. Касаційна скарга ТОВ «Кондитер» містила наступні обґрунтування:

ТОВ «Кондитер» є виробником продукції з іншою торговельною маркою – торт «Київський» або «Київський». Окрім цього малюнок на упаковці має інший вигляд – листя каштану іншої форми, розташовані на упаковці в інший спосіб та мають зелений колір, що відрізняється від кольору на упаковці позивача.

Найменування «Київський» не є позначенням, а виключно вказівкою на географічне місце виготовлення такої продукції – місцезнаходження ТОВ «Кондитер» Київська область.

На які питання теми розраховане завдання? На яких доводах має ґрунтуватись, та на чю користь бути прийнято рішення суду?

4. До адміністративного суду з позовом до Міністерства економіки України звернулось товариство з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ) «Еллада» з вимогами: визнати недійсною реєстрацію державною організацією «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» географічного зазначення як назву місця походження «БАЛАКЛАВА» для товару «вино», «вино ігристе»; визнати протиправним та скасувати рішення щодо реєстрації географічного зазначення як назву місця походження «БАЛАКЛАВА» для товару «вино», «вино ігристе»; зобов'язати внести зміни до Державного реєстру України назв місць походження та географічних зазначень походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів.

Мотивуючи заявлені вимоги, позивач зазначив, що реєстрація спірного географічного зазначення порушує його інтереси, оскільки позбавляє можливості набути права власності на торговельну марку «Балаклава 2500».

Під час розгляду було з'ясовано, що спірне географічне зазначення зареєстровано за ТОВ «Золота балка» з місцем знаходження: м. Севастополь вул. Новикова, б. 56. Також був наданий висновок Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України щодо меж географічного місця, з яким пов'язані особливі властивості, певні якості, репутація або інші характеристики товару та викопіювання з топокарт зазначеної місцевості.

На які питання теми розраховане завдання? Встановити правовий режим географічних зазначень та прийняти рішення по справі.

5. Товариство з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ) «Чобіток» подало позов до господарського суду до ТОВ «Чобітокк» з вимогами припинити використання в будь-який спосіб комерційного (фірмового) найменування позивача, яким є відповідне сполучення слів українською мовою та абрєвіатури.

В обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що повне найменування відповідача українською мовою, а також його скорочене найменування схожі на комерційні (фірмові) найменування позивача (на яке позивач має пріоритет) настільки, що їх можна сплутати, і це вводить в оману споживачів товарів. До того ж за результатами пошуку в мережі Інтернет, першим з'являється посилання на сайт відповідача, а не позивача, що створює додаткові труднощі для споживача.

До позову в якості доказів було надано витяг з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України (ЄДРПОУ) із зазначенням видів діяльності та адреси місця знаходження, копія статуту позивача.

Під час судового розгляду з'ясувалося, що основним видом діяльності ТОВ «Чобітокк» є виробництво інструментів для виготовлення взуття, а додатковими - виготовлення та продаж взуття. Останній вид діяльності був зазначений як основний у позивача. Окрім того, місцем реєстрації позивача є м. Харків, а відповідача – м. Полтава.

На які питання теми розраховане завдання? Яке рішення має прийняти суд? Чи змінилося б рішення, якщо «Чобітокк» був створений як акціонерне товариство або товариство з додатковою відповідальністю?

Список нормативно-правових актів і літератури

Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14.04.1891 р.
URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_134.

Про особливості правової охорони географічних зазначень для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів, захист прав та застосування схем якості, включаючи традиційні гарантовані особливості для сільськогосподарської продукції та харчових продуктів : Закон України від 06.09.2022 р. № 2572-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2572-20>.

Про охорону прав на знаки для товарів та послуг : Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12/print1218034688041545>.

Про правову охорону географічних зазначень : Закон України від 16.06.1999 р. № 752-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14/print1218034688041545>.

Регламент Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності : затв. наказом Міністерства економіки України від 23.11.2023 р. № 17768. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0021-24#n8>.

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 17.10.2012 р. № 12. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.

Андрейчук Л. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування. *Вісник Львівського Університету*. Серія юридична. Львів : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, 2017. Вип. 65. С. 124-133.

Коваленко Т. В. Торговельна марка та (комерційне) фірмове найменування: особливості використання. *Судова експертиза об'єктів інтелектуальної власності* : теорія і практика : наук.-практ. зб. Нац. акад. прав. наук України, Наук.-дослід. ін-т інтелект. власності. Київ : Інтерсервіс. 2019. Вип. 5. С. 74-81.

Крижна В. М. Особливості прав на незареєстровані позначення. *Актуальні проблеми співвідношення та взаємовпливу сучасної цивілістичної доктрини, законодавства та практики правозастосування в Україні* : зб. ст. до 60-річ. ювілею д-ра юрид. наук, проф. Віталія Леонідовича Яроцького. Одеса : Гельветика, 2022. С. 295-311 .

Крижна В. М. Зловживання правами попереднього користувача на торговельні марки в Україні. *Фундаментальні проблеми юриспруденції* : зб. наук. пр. Ужгород. нац. ун-т, НДІ порівнял. публ. права та міжнар. права. Ужгород : Вид-во О. Гаркуші. 2016. С. 110-118.

Мироненко Н. Деякі особливості правової охорони торговельних марок у країнах ЄС у контексті євроінтеграційних процесів в Україні. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2022. № 4. С. 79-88.

Мироненко Н. Деякі особливості правової охорони торговельних марок у країнах ЄС у контексті євроінтеграційних процесів в Україні. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2022. № 4. С. 79-88.

Петряєв С. Ю., Когут Н. Д. Торговельні марки і комерційні найменування: проблемні аспекти правового регулювання. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 237-243 .

Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 4: Право інтелектуальної власності / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС. 2023. 616 с.

Тема 29. Інші види прав інтелектуальної власності

Питання для самостійного вивчення

1. Право інтелектуальної власності на наукове відкриття та проблеми його реалізації.
2. Право інтелектуальної власності на компонування напівпровідникових виробів.
3. Право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію та стан її правової охорони.
4. Право інтелектуальної власності на селекційні досягнення (сорти рослин і породи тварин).
5. Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю, об'єкти комерційної таємниці та правовий режим їх захисту.
6. Право інтелектуальної власності на «ноу-хау», співвідношення понять «комерційна таємниця» та «ноу-хау».
7. Права інтелектуальної власності на технології, створені за державні кошти.

Список нормативно-правових актів та літератури

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з Атомної Енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угоду ратифіковано із заявою Законом від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин від 02.12.1961 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_856.

Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123.

Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V в ред. Закону України від 02.10.2012 р. № 5407- VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.

Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>.

Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів : Закон України від 05.11.1997 р. № 621/97. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80>.

Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р. № 3116-XII в ред. Закону України від 17.01.2002 р. № 2986-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3116-12>.

Про племінну справу у тваринництві : Закон України від 15.12.1993 р. № 3691-XII в ред. Закону України від 21.12.1999 р. № 1328-XIV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12>.

Про приєднання України до Міжнародної конвенції по охороні нових сортів рослин : Закон України від 02.08.2006 р. № 60-V. URL :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60-16>.

Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: постанова КМУ від 09.08.1993 р. № 611. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-93-%D0%BF>.

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : постанова Вищ. госп. суду України від 17.10.2012 р. № 12. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.

Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про інформацію : інф. лист Вищ. госп. суду України від 28.03.2007 р. № 01-8/184. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_184600-07.

Про нормативно-правові акти, що регулюють питання, пов'язані з охороною прав на об'єкти інтелектуальної власності: огляд. лист Вищ. госп. суду України від 20.02.2007 р. № 01-8/91. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v8_91600-07.

Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності : огляд. лист Вищ. госп. суду України від 14.12.2007 р. № 01-8/974. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_974600-07.

Study on Trade Secrets and Confidential Business Information in the Internal Market. Final Study. April 2013. Prepared for the European Commission Contract number: MARKT/2011/128/D. URL : https://single-market-economy.ec.europa.eu/publications/study-trade-secrets-and-confidential-business-information-internal-market_en.

Андрощук Г. О. Інтелектуальна власність в національних інноваційних системах : монографія. НДІ ІВ НАПрН України, Інтерсервіс, 2016. 366 с.

Андрощук Г. О., Роботягова, Л. І. Міжнародна система охорони інтелектуальної власності: організаційно-правові засади : монографія. Нац. акад. правових наук України, Наук. дослід. ін-т інтелект. власності. Київ : Інтерсервіс, 2017. 124 с.

Капіца Ю. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку. Київ : Академперіодика, 2017. 664 с.

Капіца Ю. М. Гармонізація охорони комерційної таємниці в Європейському Союзі та напрями вдосконалення законодавства України. *Право та інновації*. 2016. № 1 (13). С. 251–256.

Киричук А.С., Слободиська О.А. Правова природа інтелектуальної власності в контексті цивільних правовідносин. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 1. С. 108 – 110.

Ходико Ю. Є. Щодо правової природи відносин, що виникають щодо результатів інтелектуальної діяльності. *Право і суспільство*. 2020. № 4. С. 93-100.

Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Т. 4: Право інтелектуальної власності / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.

Якубівський І.Є. Набуття, здійснення та захист майнових прав інтелектуальної власності в Україні : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2018. 522 с.

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Опис навчальної дисципліни «Цивільне право України» (частина 1)

Курс – 2-й	Напрямок, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS: 6 Загальна кількість годин: 180 Тижневих годин: 2-4	галузь знань – 08 «Право» спеціальність – 081 «Право» освітньо-професійна програма – «Право» перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	Обов'язкова: Лекції: 42 год. Практичні заняття: 48 год. Самостійна робота: 90 год. I семестр: Лекції: 20 год. Практичні заняття: 22 год. II семестр: Лекції: 22 год. Практичні заняття: 26 год. Види контролю: залік за результатами поточного контролю, іспит

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І УМІНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінювання рівня знань студентів з навчальної дисципліни «Цивільне право України» (частина 1) здійснюється на основі результатів:

- поточного контролю (ПК) і
- підсумкового контролю знань (ПКЗ).

Оцінювання за всіма результатами контролю протягом навчального року здійснюється шляхом підсумовування результатів разом за **100-бальною** шкалою.

Згідно з п. 1 Наказу ректора № 593-С від 1.09.2021 р. та п. 2.5 Положення про моніторинг знань студентів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, затвердженого Наказом ректора університету № 127 від 26.06. 2015 р. оцінювання рівня знань студентів здійснюється з таким розподілом балів:

ПК – у діапазоні від 0 до 40 балів;

ПКЗ – від 0 до 60 балів.

У кожному семестрі ПК знань студентів здійснюється за результатами:

- роботи на практичних заняттях (0-15 балів);
- виконання підсумкової контрольної роботи (0-5 балів).

1. Оцінювання знань студентів при ПК

Загальним *об'єктом оцінювання* знань студентів при ПК є відповідні теми навчальної програми, засвоєння яких перевіряється під час ПК.

Завданням ПК є перевірка розуміння та засвоєння навчального матеріалу, здатності осмислити зміст тем чи розділів навчальної програми, умінь застосовувати отриманні знання при вирішенні професійних завдань.

Оцінювання знань і умінь студентів при ПК здійснюється викладачем, який веде практичні заняття, **на кожному практичному заняття (ПЗ)** (за шкалою № 1 або іншою шкалою оцінювання), а також **наприкінці кожного навчального семестру** з урахуванням результатів:

– роботи студента на практичних заняттях (ПЗ) (у діапазоні від 0 до 15 балів за один семестр);

– виконання підсумкової контрольної роботи наприкінці семестру (у діапазоні від 0 до 5 балів за один семестр);

Відповідно максимальна кількість балів за результатами роботи студента протягом кожного семестру не може перевищувати **20 балів**.

Максимальна кількість балів при ПК за **результатами навчального року** складається шляхом сумування балів, отриманих студентом за роботу протягом двох семестрів, та не може перевищувати **40 балів**.

1.1. Оцінювання роботи студентів на ПЗ

Успішність освоєння студентами знань та набуття навичок на практичних заняттях оцінюється за шкалою від 0 до 15 балів кожного навчального семестру (від 0 до 30 балів протягом навчального року).

Оцінювання роботи студентів на ПЗ здійснюється:

- на *кожному* ПЗ:

– *показники оцінювання*: вміння орієнтуватися у змісті чинних нормативних актів; вміння знаходити та надавати правову оцінку висновкам Верховного Суду щодо застосування положень цивільного законодавства; знання та розуміння практики Європейського Суду з прав людини; активність роботи на занятті; рівень знань за результатами опитування протягом заняття; вміння публічно представити матеріал;

– *шкала оцінювання*: визначається самостійно викладачем, який проводить практичні заняття, виходячи із 1) максимальної кількості балів, яку може набрати студент протягом навчального семестру; 2) загальної кількості практичних занять, які проводяться протягом навчального семестру.

Викладач може обрати наступну шкалу (далі – шкала № 1) оцінювання, яка передбачає, що на кожному ПЗ студент може отримати оцінку від 3 до 5 балів.

Шкала № 1

Кількість балів	Критерії оцінювання
5 «відмінно»	<ul style="list-style-type: none"> - висока активність роботи на ПЗ; - використання додаткової теоретичної і практичної літератури під час вирішення завдань; - повні і всебічні відповіді при розв'язанні завдань (казусів); - правильне застосування актів цивільного законодавства і правових висновків Верховного Суду під час вирішення завдань.
4 «добре»	<ul style="list-style-type: none"> - середня активність роботи на ПЗ; - засвоєння основного матеріалу за темою з використанням матеріалів лекції і кафедрального підручника; - обґрунтовані відповіді при розв'язанні завдань (казусів) з незначними помилками в аргументації; - здебільшого правильне застосування актів цивільного законодавства і правових висновків Верховного Суду.
3 «задовільно»	<ul style="list-style-type: none"> - низька активність роботи на ПЗ; - неповне засвоєння матеріалу за темою; - неповні і недостатньо обґрунтовані відповіді при розв'язанні завдань (казусів); - здебільшого правильне застосування актів цивільного законодавства під час вирішення завдань.

- *оцінювання негативного результату*: у разі виявлення не підготовленості студента до ПЗ, ненадання студентом відповідей на питання викладача за темою ПЗ та/або надання неправильних відповідей на основні і найважливіші питання по темі ПЗ, викладач має право поставити такому

студенту відмітку про необхідність відпрацювання такого ПЗ (наприклад, «-», «0», «2» тощо). У разі наявності такої позначки студент не може бути допущений до заліку (іспиту) до моменту відпрацювання теми відповідного ПЗ у встановленому викладачем порядку;

- протягом усього навчального р. (семестру):

– *показники оцінювання*: систематичність відвідування ПЗ; здатність студента засвоювати категоріальний апарат; вміння орієнтуватися у змісті чинних нормативних актів; навички узагальненого мислення; логічність та повнота викладення учбового матеріалу; навички творчо підходити до вирішення поставлених завдань; активність роботи на ПЗ; вміння публічно представити матеріал;

– *методика оцінювання*: підсумкова оцінка за результатами роботи на ПЗ протягом семестру (навчального року) являє собою суму оцінок, які отримав студент на кожному ПЗ. Якщо викладач обрав шкалу № 1 оцінювання кожного ПЗ, то підсумкова семестрова оцінка студента визначається шляхом переведення оцінок, отриманих студентом на кожному ПЗ за шкалою № 1, в оцінку за 20-бальною шкалою (далі – шкала № 2).

Шкала № 2

Кількість балів	Критерії оцінювання
11-15	<p>Систематичне відвідування ПЗ; відсутність пропусків занять без поважних причин; відпрацювання тем ПЗ, пропущених з поважних причин; вирішення завдань до кожного ПЗ; висока активність роботи на ПЗ; засвоєння всього матеріалу з усіх тем, які вивчалися протягом семестру; повні та обґрунтовані відповіді при розв'язанні завдань (казусів); здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання; уміння опрацьовувати та застосовувати акти цивільного законодавства; вміння аналізувати і застосовувати правові висновки Верховного Суду; уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми; здатність публічно представити матеріал.</p>
6-10	<p>Наявність одиничних пропусків ПЗ; відпрацювання тем пропущених ПЗ; вирішення завдань до кожного ПЗ; активна робота на ПЗ;</p>

	<p>засвоєння основних положень з усіх тем, які вивчалися протягом семестру;</p> <p>допущення незначних помилок при розв'язанні завдань (казусів);</p> <p>обізнаність із правовими висновками Верховного Суду;</p> <p>здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання.</p> <p>здатність публічно представити матеріал.</p>
1-5	<p>Наявність непоодиноких пропусків ПЗ без поважних причин;</p> <p>наявність окремих невідпрацьованих тем пропущених ПЗ;</p> <p>несистематична підготовка до ПЗ (виявлення випадків відсутності в студента самостійно вирішених завдань);</p> <p>пасивність у роботі на ПЗ;</p> <p>засвоєння окремих тем, які вивчалися протягом семестру;</p> <p>неповні, необґрунтовані відповіді, допущення помилок при розв'язанні завдань (казусів);</p> <p>недостатні навички застосування актів цивільного законодавства.</p>
0	<p>Систематичні пропуски ПЗ без поважних причин;</p> <p>наявність невідпрацьованих тем пропущених ПЗ;</p> <p>систематична відсутність рішень завдань (казусів);</p> <p>пасивність у роботі на ПЗ; відсутність знань за темами, які вивчалися протягом семестру; допущення істотних помилок при розв'язанні завдань (казусів);</p> <p>нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання; відсутність навичок застосування актів цивільного законодавства.</p>

Викладач здійснює переведення оцінок, отриманих студентом на кожному ПЗ за шкалою № 1, в оцінку за шкалою № 2, за наступними формулами:

$$\text{КПЗ} \times \langle 5 \rangle = \text{МБ}$$

$$\begin{array}{r} \text{БС} \times 15 \\ \text{-----} \\ \text{МБ} \end{array} = \text{БПЗ}$$

КПЗ – загальна кількість ПЗ, проведених протягом семестру.
«5» - максимальний бал за шкалою № 1.

МБ - максимальна кількість балів, яку можна було заробити у разі отримання оцінки «5» на кожному практичному занятті (сама ця сума відповідає оцінці 15 балів за шкалою № 2).

БС - сума балів, яку студент реально отримав протягом семестру за шкалою № 1.

15 – максимальна кількість балів за шкалою № 2.

БПЗ – кількість балів студента за шкалою № 2.

Наприклад, студент отримав п'ять оцінок «4» за 10 занять, що були проведені протягом семестру. Максимальна кількість балів, яку він міг отримати, становить 50 балів (5x10), що відповідає 15 балам за 15-бальною шкалою. Студент отримав 20 балів (4x5). Отже, за 15-бальною шкалою оцінка студента становить 6 балів (20x15:50).

– *критерії визначення підсумкового балу студента: при визначенні підсумкової кількості балів викладач повинен виходити з наступних критеріїв:*

1.2. Оцінювання підсумкових (семестрових) контрольних робіт

Успішність виконання підсумкових контрольних робіт оцінюється за шкалою від 0 до 5 балів у кожному семестрі (відповідно – від 0 до 10 балів за навчальний рік).

Підсумкова контрольна робота може бути у формі тестів, усного опитування студентів на останньому занятті у відповідному семестрі, проведення контрольної роботи, що передбачає надання відкритих відповідей. Форма проведення підсумкової контрольної роботи визначається викладачем, який веде практичні заняття.

У разі проведення практичних занять у дистанційному режимі у зв'язку з дією карантинних обмежень, підсумкова контрольна робота може бути проведена на базі платформи <https://neik.nlu.edu.ua/moodle/> шляхом проходження студентами підсумкових семестрових тестів, розміщених на цій платформі.

При цьому:

– у разі невиконання підсумкової тестової роботи, студенти мають право скласти її до початку екзаменаційної сесії;

– студенти, які одержали 0 балів за виконання тестових завдань, мають право на повторне їх виконання, однак бал, одержаний при повторному виконанні, може бути зменшений;

– час складання тестових завдань визначає викладач, який веде практичні заняття.

2. Визначення підсумкових результатів ПК

Результати оцінювання роботи студентів фіксуються викладачем, який веде практичні заняття, у його журналі обліку роботи викладача та розміщуються в електронному вигляді для ознайомлення студентами наприкінці кожного навчального семестру.

За результатами практичних занять у 3 семестрі (для другого курсу) та 5 семестрі (для третього курсу) проводиться семестровий залік. Підсумковий бал

за результатами ПК та залік виставляються на останньому ПЗ відповідного семестру. При цьому:

- **мінімальна кількість балів** для заліку дорівнює **10 балам**;
- студенти, знання яких оцінені мінімально необхідною для складання іспиту кількістю балів і вище, не мають права на виконання додаткових завдань для підвищення отриманої кількості балів.

Студент допускається до складання іспиту за умов: набрання мінімальної кількості балів, отриманої за результатами ПК за навчальний рік – **20 балів**.

Максимальна кількість балів, яку можуть отримати студенти з навчальної дисципліни «Цивільне право України» (частина 1)

Осінній семестр		Весняний семестр		іспит	Разом за курс
ПЗ	Підсумкова контрольна робота	ПЗ	Підсумкова контрольна робота		
15	5	15	5	60	100

3. Оцінювання знань студентів на ПКЗ

3.1. Згідно з п. 4.11 Положення про моніторинг знань студентів Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, затвердженого Наказом ректора університету № 127 від 26.06. 2015 р. при проведенні іспиту в усній формі оцінка повинна бути кратна 5 (0, 35, 40, 45, 50, 55, 60).

Шкала оцінювання знань студентів на іспиті (ПКЗ)

Кількість балів	Критерії оцінювання знань і умінь студента
60	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах та концепціях дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни та використання отриманих знань у практичній роботі.

55	<ol style="list-style-type: none"> 1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
50	<ol style="list-style-type: none"> 1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
45	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки та суттєві неточності у відповіді на іспиті за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.
40	<ol style="list-style-type: none"> 1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на іспиті за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача
35	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на іспиті.
0	<ol style="list-style-type: none"> 1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

4. Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни «Цивільне право України» (частина 1).

4.1. Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни складається з суми балів за результатами ПК та ПКЗ (за умови, що на іспиті студент набрав 35 балів і вище). Якщо на іспиті студент набрав 0 балів, тобто отримав незадовільну оцінку, загальна підсумкова оцінка включає лише результати ПК.

**Шкала підсумкової оцінки з навчальної дисципліни,
яка виставляється в залікову книжку**

Оцінка за шкалою ECTS	ВИЗНАЧЕННЯ	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НУ
A	ВІДМІННО - відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5	90-100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ - вище середнього рівня з кількома помилками	4	80-89
C	ДОБРЕ - в загальному правильна робота з певною кількістю значних помилок		75-79
D	ЗАДОВІЛЬНО - непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70-74
E	ДОСТАТНЬО - виконання задовольняє мінімальні критерії		60-69
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО - потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	2	35-59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО - необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		1-34

ПРОГРАМНІ ЗАПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ» (частина 1)

1. Предмет цивільного права. Метод правового регулювання цивільних відносин.
2. Принципи цивільного права.
3. Функції та система цивільного права.
4. Поняття та види джерел цивільного права.
5. Акти цивільного законодавства та їх дія в часі, в просторі та за колом осіб.
6. Аналогія закону та аналогія права.
7. Поняття, елементи та види цивільних правовідносин.
8. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.
9. Індивідуалізація фізичної особи.
10. Цивільна правоздатність та дієздатність фізичної особи.
11. Повна цивільна дієздатність. Надання повної цивільної дієздатності фізичній особі, яка не досягла вісімнадцяти років.
12. Часткова цивільна дієздатність.
13. Неповна цивільна дієздатність.
14. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи (підстави, порядок, правові наслідки).
15. Визнання фізичної особи недієздатною (підстави, порядок, правові наслідки)..
16. Опіка і піклування.
17. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою (підстави, порядок, правові наслідки).
18. Оголошення фізичної особи померлою (підстави, порядок, правові наслідки).
19. Фізична особа як підприємець.
20. Поняття юридичної особи та її ознаки. Юридичні особи публічного і приватного права.
21. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права.
22. Індивідуалізація юридичних осіб.
23. Створення юридичних осіб приватного права. Установчі документи.
24. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи приватного права. Органи юридичної особи.
25. Корпоративні права учасників юридичних осіб.
26. Філії та представництва юридичної особи.
27. Припинення юридичної особи шляхом реорганізації.
28. Припинення юридичної особи шляхом ліквідації.
29. Загальна характеристика непідприємницьких товариств.
30. Повне товариство.
31. Командитне товариство.

32. Товариство з обмеженою відповідальністю. Товариство з додатковою відповідальністю.
 33. Акціонерне товариство.
 34. Кооперативи. Види кооперативів.
 35. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.
 36. Поняття та види об'єктів цивільних прав.
 37. Речі. Класифікації речей.
 38. Цифрова річ як об'єкт цивільних прав.
 39. Майно. Майнові права як об'єкти цивільних прав.
 40. Гроші і валютні цінності як об'єкти цивільних прав.
 41. Поняття та групи цінних паперів. Класифікації цінних паперів.
 42. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав. Особисті немайнові права фізичної особи та їх види.
 43. Поняття правочину та його ознаки. Умови чинності правочину.
 44. Класифікація правочинів.
 45. Форма правочину. Правові наслідки недодержання форми правочину, встановленої законом.
 46. Тлумачення правочину. Відмова від правочину.
 47. Недійсність правочину. Правові наслідки недійсності правочину.
 48. Нікчемні правочини та їх види.
 49. Оспорювані правочини та їх види.
 50. Поняття та види представництва.
 51. Довіреність: поняття, види, форма, строк.
 52. Повноваження представника. Правові наслідки вчинення правочину представником з перевищенням повноважень. Передоручення.
 53. Підстави та наслідки припинення представництва.
 54. Поняття та засади здійснення суб'єктивних цивільних прав та виконання цивільних обов'язків. Межі здійснення суб'єктивних цивільних прав.
 55. Загальні засади захисту цивільних прав та інтересів.
 56. Захист цивільних прав та інтересів юрисдикційними органами.
- Самозахист цивільних прав.
57. Судовий захист цивільних прав. Способи судового захисту.
 58. Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності.
 59. Види цивільно-правової відповідальності.
 60. Умови цивільно-правової відповідальності.
 61. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.
 62. Поняття строку та терміну. Види строків. Порядок їх обчислення.
 63. Поняття позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.
 64. Види позовної давності. Зміна тривалості позовної давності.
 65. Початок перебігу позовної давності. Наслідки спливу позовної давності.

66. Зупинення та переривання перебігу позовної давності.
67. Загальна характеристика речового права. Види речових прав.
68. Поняття права власності. Зміст права власності.
69. Право довірчої власності.
70. Суб'єкти та об'єкти права власності.
71. Загальні засади здійснення права власності. Обов'язки власника та обмеження його прав.
72. Право власності на земельну ділянку. Самочинне будівництво та його наслідки.
73. Право власності на житло.
74. Первісні підстави набуття права власності.
75. Похідні підстави набуття права власності.
76. Загальні та спеціальні підстави набуття права власності.
77. Набувальна давність як підстава набуття права власності.
78. Момент набуття права власності на новостворене нерухоме майно. Момент виникнення права власності у набувача майна за договором.
79. Підстави припинення права власності.
80. Випадки примусового вилучення майна, яке належить особі на праві власності.
81. Загальна характеристика та види права спільної власності.
82. Право спільної часткової власності. Поняття частки.
83. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності.
84. Поділ майна, що є у спільній частковій власності, та виділ з нього частки. Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників.
85. Право спільної сумісної власності.
86. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності, та виділ з нього частки.
87. Право власника на витребування майна із чужого незаконного володіння (віндикаційний позов). Розрахунки при витребуванні майна із чужого незаконного володіння.
88. Право на захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов).
89. Позов про визнання права власності.
90. Поняття і види спадкування. Склад спадщини, час і місце її відкриття.
91. Спадкоємці. Право на спадкування. Усунення від права на спадкування.
92. Поняття заповіту. Форма заповіту та порядок його посвідчення. Види заповіту.
93. Скасування і зміна заповіту. Визнання заповіту недійсним.
94. Права заповідача. Заповідальні розпорядження.
95. Право на обов'язкову частку у спадщині.

96. Виконання заповіту. Повноваження виконавця заповіту.
97. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування.
98. Спадкування за правом представлення. Спадкова трансмісія.
99. Прийняття спадщини. Строк прийняття спадщини та наслідки його пропущення.
100. Відмова від прийняття спадщини: поняття та наслідки. Відумерлість спадщини.
101. Пред'явлення кредиторами спадкодавця претензій до спадкоємців. Задоволення вимог кредитора.
102. Спадковий договір.
103. Поняття права інтелектуальної власності та його співвідношення з правом власності.
104. Суб'єкти та об'єкти авторського права.
105. Особисті та майнові права авторів. Строки чинності авторських майнових прав, правові наслідки їх спливу.
106. Загальна характеристика суміжних прав. Суб'єкти та об'єкти суміжних прав.
107. Особисті та майнові права на об'єкти суміжних прав. Строки чинності суміжних майнових прав.
108. Поняття, суб'єкти та об'єкти патентного права.
109. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.
110. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування та географічне зазначення.
111. Право інтелектуальної власності на торговельну марку.

Електронне видання
**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ
ПОСІБНИК**

для практичних занять і самостійної роботи
студентів з обов'язкової навчальної дисципліни

**«Цивільне право України»
(частина 1)**

для студентів 2 курсу денної форми навчання
(першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузь знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»
освітньо-професійної програми «Право»)

Укладачі:	СПАСИБО-ФАТЄЄВА Інна Валентинівна, БАРАНОВА Людмила Миколаївна, БІЛЯЄВ Олександр Олександрович, БОРИСОВА Валентина Іванівна, ГЛОТОВ Сергій Олександрович, ДОЛГОПОЛОВА Любов Миколаївна, ДОНЕЦЬ Антон Геннадійович, ДУДЕНКО Тетяна Володимирівна, ЗАМУРАВКІНА Римма Михайлівна, ІСАЄВ Арсен Миколайович, КАЗАНЦЕВ Сергій Володимирович, КАРНАУХ Богдан Петрович, КОРОБЦОВА Наталія Василівна, МАЛІНОВСЬКА Ірина Миколаївна, ПЕЧЕНИЙ Олег Петрович, ПУЧКОВЬСКА Ірина Йосипівна, СУРЖЕНКО Ольга Анатоліївна, ТАШ'ЯН Роман Іванович, УС Марина Володимирівна, ФЛАТОВА-БІЛОУС Наталія Юліївна, ХОДИКО Юрій Євгенович, ЯНИШЕН Віктор Петрович, ЯРКІНА Наталія Євгенівна
-----------	---

Відповідальна за випуск І. В. Спасибо-Фатєєва